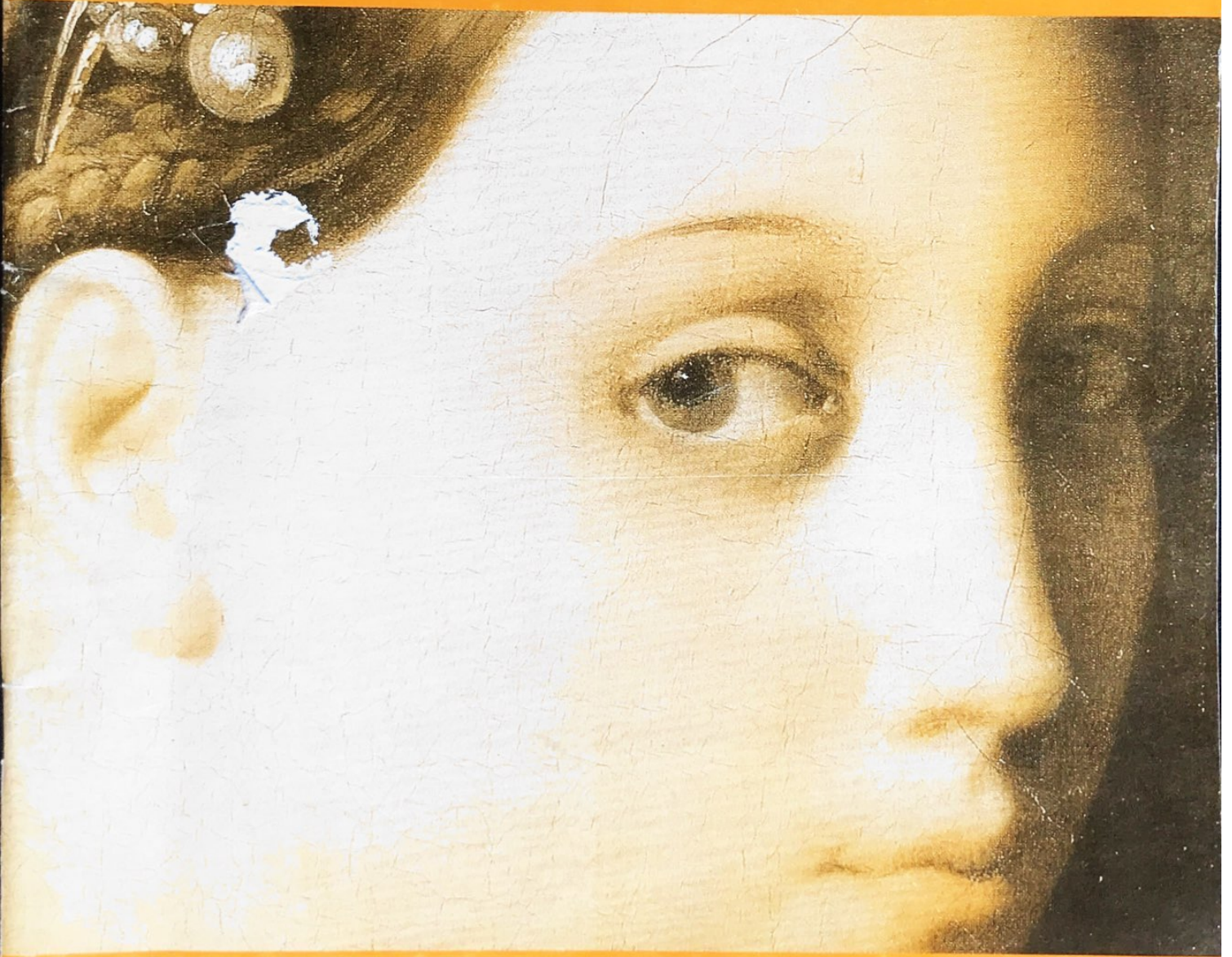

UÇAN SÜPÜRGE KADIN DERGİSİ

Sayı: 21 / Ekim-Kasım 2003 / 3.000.000 TL

UÇAN HABER

Uçan Süpürge Doğudan Yükseliyor

Yerel Seçimlere Doğru...

Kadınlar Vardır

Demir Leblebi

Dünyanın Kadınları

Demirlerin arasına ipler gerili, iplere çamaşırlar serili, bi rüzgâr sonra bi fırtına, iplere çamaşırlar gerili, beyaz kar gibi, ipler yerlere serili, fırtına tipi, bi köpek havladı şimdi, fincanlarla çaylar içildi, erkeklerden söz edildi, sırtlar, koltuk altları terledi, sonra bir kadın unutup kendini – inledi, inledi.

Tavalarda yağlar ekşidi. Çamaşırlar, kokuları, kirleri, birikti birikti. Buzdolapları, kamyonlar, koltuklar, halılar kamyonlara yüklendi. Kamyonlar ardarda ardarda, yarlardan devrildi, devrildi. Eskiciler geldi, dilenciler gitti, verildi, verildi, verildi.

Tak, tak, tak, bir sincap sesi, bir çocuk sesi, bir erkek gerindi, esnedi. Sincap fındığı yedi. Bir kız çocuğu fındık gözlerini, ilk erkeğine gülümsetti.

Baba, dedi.

Sana bebek almayacağım, de-dedi.

Sana cici elbise almayacağım, de-dedi.

Sana muz da almayacağım, de-dedi.

Fındık gözler sıcak, ateşli.

Seni yine de seviyorum, dedi.

Sabah karanlığında bir borazan sesi. Fırçalanıp deri çizmeler, somya gıcırtiları dindi. Kapılar, pencereler kilitli. Asfaltta çizme sesleri. Rap ileri rap ileri. Yığın yığın insan kemikleri, bir köşede altın dişleri, bir köşede kilise resimleri, evleri, eviçleri, okulları, bu seninki, bu benimki, alıp götürdü herşeyleri, bi kan seli, bi kan seli.

Arta kalan bir insan seli. Bağırsakları düğümledi. Ve bir günün doğumunda. Ördüğü ağı kan denizinden, toplayıverdi. Beklediği, bildiği, o fındık gözleri, ağında ayırdetti. Eller damarlarını gerdi. Gözler ısındı, ateşlendi. Yine de se.. diyecekti. Parmaklar bileklere kilitlendi. Bir avuçiçi, bir sinek ezer gibi, EZİP GÖZLERİ İÇİNİN FINDIĞINI YEDİ.

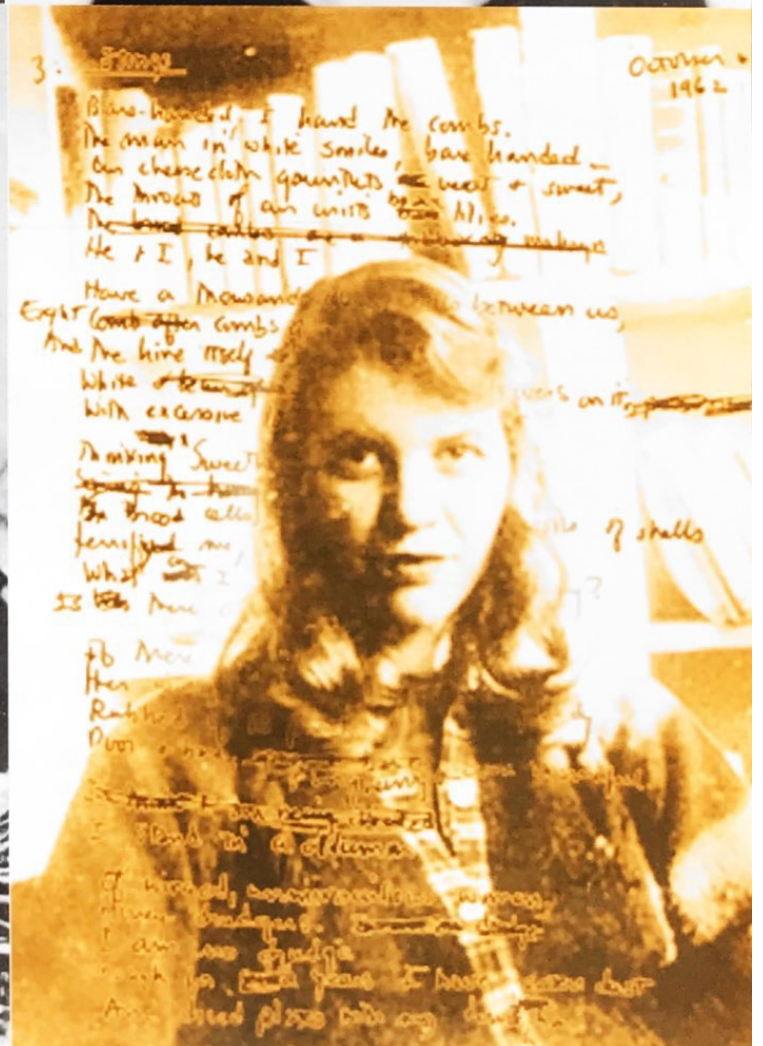
Tutkulu Perçem, 1962

**bir şeydi
hiçliği
hiç olup yitti**

Sevgi Soysal

30 Eylül 1936 - 22 Kasım 1976

Susan Sarandon

“Başarılı olmak zor değil, asıl zor olan insan kalmak”

1946'da New York'ta doğdu. Oyunculuga rastlantılar sonucu başladı. Muhafazakar bir ailede yetişti. Katolik Üniversitesi'nde drama okurken tanıştığı ve evlendiği yüksek lisans öğrencisi Chris Sarandon'la birlikte katıldığı *Joe* filminin seçmelerinde önemli bir rol alınca, sinema dünyasına ilk adımını atmış oldu. 1974'te Jack Lemmon ve Walter Matthau'yla birlikte oynadığı *The Front Page* filmindeki rolü, kariyerinde bir dönüm noktası oldu. Ancak adını, bir yıl sonra *The Rocky Horror Picture Show* müzikaliyle duyuracaktı. 1980'de *Atlantic City* filmiyle ilk kez Oscar'a aday gösterildi. Oscar heykeline, beşinci kez aday gösterildiği *Dead Man Walking* filmiyle 1996 yılında kavuştu. Hollywood'da 40 yaşından sonra kadın oyunculara başrol verilmemesini eleştiren ve buna karşı mücadele veren Sarandon, her zaman güçlü kadın rollerini seçerek Hollywood'da yapılan kadın filmlerinin lideri oldu. *Thelma ve Louise*, *Lorenzo'nun Yağı* gibi pek çok filmde başroldeydi. Siyasal ve sosyal içerikli gösterilerin değişmez simalarından olan Susan Sarandon, son olarak ABD'nin Irak'ta yarattığı savaşa karşı düzenlenen bir gösteride tutuklanmıştı.

www.ucansupurge.org

Sylvia Plath

“Bir zamanlar, yüz yıl önce bir kız yaşamıştı, şimdi benim yaşadığım gibi. Sonra öldü. Ben şimdiyim, göçüp gideceğimi de biliyorum ama. Doruktaki o an, o parıltı gelip geçiyor, sürekli bir bataklık kumu. Ama ben ölmek istemiyorum”

İlk sarsıntısını, sekiz yaşındayken babasını kaybettiğinde yaşadı. Başarılı bir öğrenciydi, Smith Üniversitesi'nden burs kazandı. Üniversite yıllarında akademik başarıları devam ederken bir yandan da şiir yazıyordu. New York'ta girdiği yarışmayı kazandıktan sonra bir dergide çalışmaya başladı. Bu dönemde depresyondaydı. İlk intihar girişimi başarısızlıkla sonuçlandı. Bu intihar denemesinden sonra terapi tedavisi gördü. Tedavi sonrası tekrar üniversiteye döndü ve eğitimini tamamladı. Cambridge Üniversitesi'nden burs kazandı. Bu sırada, daha sonra İngiliz Kraliyet Şairleri arasına girecek olan Ted Hughes ile tanıştı. 1956 yılında evlendiler. Yazarlığı ve anneliği birlikte yürütmeye çalıştı. İlk ve tek romanı *The Bell Jar* (Sırça Fanus) Ocak 1963'te yayımlandı. Bundan bir ay sonra da Hughes'un onu aldatmasıyla hızlanan “gitme” isteğini intiharı seçerek demlendirdi. Yanı başında duran kağıtta “Doktor çağırın” yazıyordu.

www.ucansupurge.org

Nilgün Marmara

“Kuğuların ölüm öncesi ezgileri şiirlerim,
Yalpalayan hayatımın
kara çarşafı bekçi gizleri.”

1958 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Ortaokul ve liseyi Kadıköy Maarif Koleji'nde, yüksek öğrenimini Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Çeşitli dergilerde şiirleri yayımlandı. Küçük İskender, Lale Müldür, Orhan Alkaya, Cezmi Ersöz, Ece Ayhan, Gülseli İnal ve Serdar Aydın gibi şairleri derinden etkiledi. “Yaşama karşı ölüm” dedi. Sylvia Plath sevgisi, Marmara'yı ölümden de sevdiği şairin yazgısıyla birleştirdi. Üzerine inceleme yaptığı bu şairin, bireyin yalnızlığına ve varoluş sorununa bakışı, Marmara'yı derinden etkiledi. Şiirlerinde çoğunlukla, birinci tekil kişinin düşle gerçek arasında gidip gelen, kırılma izleklerini kullandı. İlk kitabı 1988 yılında *Daktiloya Çekilmiş Şiirler* adıyla, günceci ise ölümünün ardından *Kırmızı Kahverengi Defter* adıyla yayımlandı. **Kış Uykusundaki Melek**, Nilgün Marmara 13 Ekim 1987'de, 29 yaşında, İstanbul'da yeryüzünü bıraktı.

www.ucansupurge.org

Edith Piaf

“Çok hayat yaşadım, ama hiçbir zaman mutlu olmadım”

Edith Piaf, 1915 yılında, Fransız bir baba ve Kabilli bir annenin çocuğu olarak, Paris'te yoksulluk içinde dünyaya geldi. Çocuk yaşta bir yandan hizmetçilik yaparken bir yandan da sokaklarda para karşılığı şarkı söylüyordu. 1932 yılında kızı Cecille'in doğumunun ardından sokakta şarkı söylemeyi bıraktı; kısa bir süre sonra da çocuğunun babası tarafından terk edildi. Bir otele yerleşti ve Paris'in Pigalle barlarında, hiç istemediği halde şarkı söylemeye başladı. Pigalle, fuhuşun en yoğun olduğu semti ve Edith bir dönem sırf bu semtte yaşadığı için fahişe damgasını yedi. 1935'te menenjit hastalığından dolayı kaybettiği kızını gömmek için o dönemin parasıyla 10 Frank bulamayınca, onu yoksullar mezarlığında toprağa vermesi Piaf'ın bir başka yarısı olacaktı. 1936 yılında Fransa'nın çeşitli şehirlerinde verdiği konserlerle adını duyuran Piaf, 1941'de bir filmde rol aldı; iki yıl sonra da Paris gazinolarında şarkı söylemeye başladı ve Berlin'de ilk yurt dışı konserini verdi. Birçok filmde oynadı, albümleri satış rekorları kırdı. 1959'da geçirdiği trafik kazasından sonra sağlığı iyice bozulan Edith Piaf, 1963'te yaşama veda etti. Vasiyeti, kızı ve babasıyla birlikte Komün Mezarlığı'na gömülmektir.

www.ucansupurge.org

Summer Night's Dream (The Voice) - Edvard Munch

hayata 'kenarlardan' bakmak...

Kadın olmanın bin bir yüzüyle tanıştıran, umudu ve umutsuzluğu bir arada sunan, suskun duran topraklardaydık. Güneydoğu'nun sarı sıcağında hayatın içine giremeyen, dışına çıkamayan kadınların öykülerini dinledik. Hayatları acıyla yoğrulmuş, bedenleri şiddetle sınanmış, yoksulluğu görmüş, çaresizliği bilmiş kadınlardı onlar. Tıpkı yaşadıkları topraklar gibi hayata kenarlardan bakan kadınlardı. Töre, namus gibi kavramların ördüğü duvarların ardında saklıydılar. Kadını eve kapatmanın, çocuk yaşta evlendirmenin, çalışmasına izin vermemenin "gelenek" olduğu bir coğrafyada elbette ve ne yazık ki böyle olurdu. Öyleydi de. Bütün bunların yanında, kabuğunu kırıp "dışarı" çıkabilmeyi başarmış, kendini anlatmanın yollarını bulmuş, hayata bir yerinden asılmış kadınlar da tanıdık...

Öyle ya da böyle, köyde ya da kentte, doğuda ya da batıda, kadınlığın ne zor bir uğraş olduğunu gösteren resimlerle dolu dört bir yanımız. Tek bir yanışın bir sürü doğruyu birden götürdüğü zamanlarda bozuluyor denklemimiz. İnancın bir anda utanca dönüşüverdiğini görüyoruz. Ve biliyoruz aslında, güçsüzlüğü güce dönüştürmenin, çaresizliğe karşı çare önermenin ancak bir araya gelerek mümkün olabileceğini.

Uçan Haber, bir kez daha merhaba diyor...

Mardin'in Kızıltepe'sinde "Kadının olduğu her yerde güzellikler vardır" diyen kadını da, Şanlıurfa'da on üç yaşında üç kez evlendirilen genç kızı da, Adıyaman'da "Sırtımda taş taşıyım, yeter ki bir işim olsun" diyen kadını da bir paydada buluşturmak için...

Ankara'nın göbeğinde dayak yiyen kadının, İzmir'de doğurduğu çocuğu çöpe atan on iki yaşındaki bir kızın, Samsun'da karın tokluğuna fındık toplayan kadının, Van'da "kadınlığını" kilim niyetine dokuyan genç kızların öykülerini anlatmak, aktarmak için...

Uçan Haber, kadınların seslerini, sözlerini paylaşmaya davet ediyor herkesi. Bir film gibi akıp giden şu seyirlik hayatın içinde kötülüğü iyiliğe, yanlışları doğruya çevirmek için...

21. kez merhaba...

With the contribution of the Royal Netherlands Embassy.

Bu sayı Hollanda Kraliyeti Büyükelçiliği'nin katkılarıyla hazırlanmıştır.

Sahibi: A. Ürün Güner
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Halime Güner
Proje Koordinatörü: Ugur Yüksel
Editör: Selen Doğan

Uçan Süpürge
Büyükelçi Sokak 20/4 Kavaklıdere / Ankara
Tel: 312 427 00 20 (pbx) Faks: 312 466 55 61
URL: <http://www.ucansupurge.org>
e-posta: ucanhaber@ucansupurge.org

Uçan Süpürge Haber Merkezi:

Antalya: Handan Sema Ceylan / Çanakkale: Emel Aygören Şen
/ Diyarbakır: Naşide Buluttekin / Eskişehir: Mahperi Baş /
Gaziantep: Sevgi Kanlı / İzmir: Fergül Özgüven / Mersin: Harbiye
Ateş / Samsun: Tane Alper Unver / Van: Zozan Özgökçe

Katkıda bulunanlar (Alfabetik sırayla):

Aksu Bora, Arzu Cur, Aysegül Oğuz, Ayten Alkan, Barış Sulu,
Çiğdem Ferah, Didem Baltacı, Gökçe Tüzel, Gül San, Ilknur Üstün,
Nazik Işık, Nilgün Yıldırım, Rukiye Gül, Semiramiş Yılmaz, Sevinç
Demirci, Şenay Reyhan, Yıldız Ecevit.

Kapak Resmi:

La grande Odalisque (detay) - Dominique Ingres

Abonelik için:

Yurt İçi: Yıllık 15.000.000.TL / İş Bankası, Kavaklıdere Şb. / 472266
No'lu Hesap Yurt Dışı: Yıllık ABD 75 USD Avrupa 50 Euro
Banka: Dış Bank Kavaklıdere Şubesi Hesap Adı: Flying Broom
USD Hesap No: 301032277 EURO Hesap No: 3010396
Fiyatı: 3.000.000 TL ISSN: 1304-2564 Uçan Süpürge

Yapım: Tasarya Tel: 212 280 75 85 e-posta: info@tasarya.com
Basım: Dumat Ofset Ltd. Şti. Tel: 312 259 11 79

kadın tarihinde

ekim

3 Ekim

1984. Yazar Muazzez Tahsin Berkant yaşama veda etti.

10 Ekim

1903. Kadın hakları mücadelesinin dünyadaki ilk öncülerinden Emmeline Pankhurst, İngiltere'de kadınların kurtuluşu mücadelesini yürütmek üzere "Toplumsal ve Siyasal Kadın Birliği"ni kurdu.

13 Ekim

1905. Emmeline Pankhurst'un kızı Christabel, bir mitingde slogan attığı ve olay çıkardığı gerekçesiyle tutuklandı. Christabel, para cezasına çarptırıldı ancak yargılamayı tanımadığı gibi cezayı ödemeyi de reddetti ve bu yüzden hapse girdi. Bu olay, kadınların siyasi hak için polisle çatışmasının gerekip gerekmediği tartışmasını ilk kez gündeme getirdi.

1908. Selanik'te Nadire Hanım tarafından Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi kuruldu. Dernek üyelerinin topladığı eşyalar yoksul kadınlar yararına Şefkat Pazarları'nda satıldı. Şefkat adıyla anılan bu dernekler daha sonra İstanbul, Konya, Samsun, Edirne'de de kuruldu.

1955. Suna Kan, "Viotti Keman Yarışması"nda birinci oldu. Yarışma ünlü İtalyan Kemancı Giovanni Battista Viotti adına düzenlenmişti.

1990. Kadın kuruluşları İstanbul'da "Düşünceye Saygı, Şiddete Son" yürüyüşü yaptılar.

14-28 Ekim

1989. 1. Feminist Kongre'de alınan bir kararla başlatılan "Bedenimiz Bizimdir, Cinsel Tacize Hayır Kampanyası" dahilinde Ankara Kuğulu Park'ta ve Sakarya Caddesi'nde kampanya sloganlarının yazılı olduğu rozetler dağıtıldı.

18 Ekim

1923. "Pazarları Asla" filmiyle ve Albaylar Cuntası'na muhalefetiyle ünlü Yunan sinema oyuncusu ve Yunanistan Eski Kültür Bakanı Melina Mercouri dünyaya geldi.

19 Ekim

1995. Avrupa Parlamentosu Yeşiller sözcüsü Claudia Roth, kendisine ve iki Avrupalı kadın parlamentere "fahişe" dediği gerekçesiyle, Devlet Bakanı Ayvaz Gökdemir aleyhine üç milyar liralık manevi tazminat davası açtı.

22 Ekim

1919. İngiliz yazar Doris Lessing İran'da dünyaya geldi.

1844. Fransız tiyatro oyuncusu Sarah Bernhardt dünyaya geldi.

1943. Fransız oyuncu Catherine Deneuve dünyaya geldi.

23 Ekim

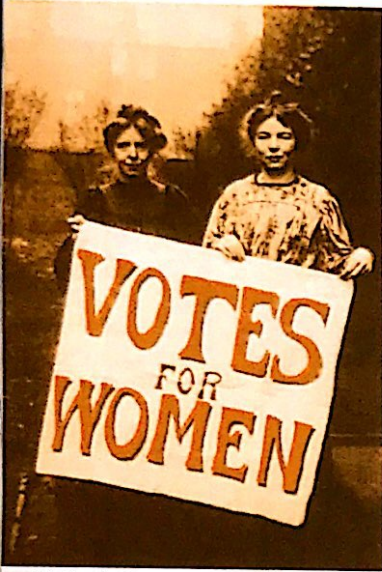
1999. Sinema sanatçısı Neriman Köksal yaşama veda etti.

29 Ekim

1864. Yazar ve çevirmen Fatma Aliye Hanım dünyaya geldi.

1899'da Selanik'te doğdu. Hiç evlenmedi. Romanlarında aşkın türlü hallerini kahramanları üzerinden öyküledi. *Mağrur Kadın*'dan *Mualla*'ya, *Bülbül Yuvası*'ndan *Küçük Hanımefendi*'ye pek çok aşk romanı yazdı. Aşkın ağırlığını ucuz bir duygusallıktan uzak ve tipik aşk öykülerinden öte bir dille kaleme alan Muazzez Tahsin Berkant geride, sevda yüklü romanlar bıraktı.

Christabel Pankhurst ve Annie Kenney

İlk kadın romancımız Fatma Aliye, değil kitap yazmasını, okumasını bile engelleyen Faik Bey ile 17 yaşındayken evlendirilir. Sonradan eşinin 'izniyle' George Ohnet'in *Volonte*'sini *Meram* adıyla Türkçeye çevirecek ve altına imzasını atacaktır: "Çeviren: Bir Kadın". Dönemin ünlü gazeteci-yazarı Ahmet

Mithat ile birlikte *Hayal ve Hakikat* adlı romanı yazarlar; romanın kadın kahramanı Vedat'ın bölümlerini Fatma Aliye, Vefa'yı da Ahmet Mithat kaleme alır. Fatma Aliye yine kendi adını koyamaz romana; eser, "Bir Kadın ve Ahmet Mithat" imzasıyla yayınlanır. Kadın dergilerinde ve Hanımlara Mahsus

Gazete'de kadın sorunlarıyla ilgili makaleler yazar. İlk romanı *Muhazrat*'ı yazdığında 33 yaşındadır. Bunu; *Refet*, *Udi*, *Levayih-i Hayat* ve *Enin* romanları izler. Tüm romanlarında kadınların aile içi sorunlarıyla uğraşır; bazılarında, çalışıp para kazanan, bir erkeğe muhtaç olmayan kadınları anlatır.

kadın tarihinde kasım

"Şimdi size harika bir ürün tanıtmak istiyorum. Elimde gördüğünüz bu iğne paslanmaz çelikten, nikel-krom alaşımlı olup, 7 cm. uzunluğundadır. Üzerinde bulunan mor kurdele tüm giysilerinizle birlikte kullanabileceğiniz bir aksesuar görünümündedir. Bu şık aksesuarın aynı zamanda size sarkıntılık edenlere karşı savunmanızda bir araç olduğunu şimdi size göstereceğim. Hareket şu: Hiç acımadan batırın, korkmanıza gerek yok, tetanoz yapmaz. Bu iğne **MOR İĞNE Kampanyası**'nın bir ürünüdür. Kampanya grubumuz kadınlar- dan meydana gelmiş olup, elle, sözle, gözle yapılan sarkıntılığa karşı etkin ve kalıcı önlemler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sarkıntılığa karşı çıkmak isteyen bütün kadınları **MOR İĞNE Kampanyası**'na katılmaya çağırıyoruz." (Kadın Eserleri Kütüphanesi Arşivi)

2 Kasım

1989. Kadınlar, cinsel tacize dikkat çekmek için "Bedenimiz Bizimdir, Cinsel Tacize Hayır" kampanyası başlattı. Vapurda yapılan basın açıklaması sonrası kadınlara birer mor iğne dağıtıldı. 'Mor iğne'nin kampanyanın en özgün ve en ilgi çekici yanı olması, daha sonra kampanyanın "Mor İğne" adıyla anılmasına neden oldu.

3 Kasım

1990. İstanbul'da, ilk dayanışma ağı olan **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı** açıldı. Vakıf, bir yandan şiddete uğrayan kadınlara danışmanlık desteği verirken, bir yandan da şiddete uğrayan kadınların acil ihtiyacı olan kadın sığınaklarının açılması için çalışmalar yürüttü; 1995'te ilk bağımsız kadın sığınagını açtı.

9 Kasım

1990. **Mary Robinson** İrlanda'nın ilk kadın devlet başkanı oldu.

1995. Avrupa Parlamentosu hapisteki **DEP** milletvekili **Leyla Zana**'ya "Sakharov Düşünce ve İfade Özgürlüğü Ödülü"nü verdi.

10 Kasım

1908. Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye Selanik'te, **Zekiye Hanım** tarafından kuruldu. Cemiyet, kız çocuklarının eğitimi için çalıştı.

1918. Darülbeydi'ye ilk kez kız öğrenciler alındı: Öğrencilerden biri de **Afife Jale** idi.

18 Kasım

1913. **Belkis Şevket**, İslam dünyasında uçağa binen ve fotoğrafı yayınlanan ilk kadın oldu. **Belkis Hanım** İstanbul üzerinde tek motorlu üstü açık tayyareyle uçarken aşağı attığı kartlarda Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Derneği üyelerine selam yolluyordu.

1977. Amerikalı kölecilik karşıtı siyah kadın eylemci **Sojourner Truth** dünyaya geldi.

1939. Eserlerinde Kanada yurtseverliği ve feminizme yaptığı vurguyla bilinen Kanadalı şair, romancı ve eleştirmen **Margaret (Eleanor) Atwood** dünyaya geldi.

20 Kasım

1923. Güney Afrikalı yazar **Nadine Gordimer** dünyaya geldi.

21 Kasım

1990. Kadınların karşı çıktığı, fahişelere tecavüzde ceza indirimi öngören **Türk Ceza Kanunu**'nun 438. maddesi kaldırıldı.

1998. İstanbul'da **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı**'nın çağrısıyla iki günlük **1. Kadın Sığınakları Kurultayı** düzenlendi. Amaç, kadına yönelik şiddete karşı mücadelede kadınlar ve gruplar arası kalıcı bir iletişim ağı oluşturmaktır.

22 Kasım

1976. Yazar **Sevgi Soysal** yaşama veda etti.

23 Kasım

1990. Kadınlar, Aileden Sorumlu Devlet Bakanı **Cemil Çiçek**'in "Flört fuhuştur", "Feminizm sapıklıktır" sözlerini, düdük çalarak protesto ettiler. İstanbul Galatasaray'daki eylemde, polis 5 kadını dövdü, 11 kadın gözaltına alındı.

25 Kasım

Dünya Kadına Yönelik Şiddete Son Günü.

"Bazan pervanenin hareketini temin eden benzin gözlüklerimin üstüne sıçıyor, etrafımı görmek için bunları temizliyorum idim. Çünkü oturduğum yer manilaya pek yakın idi. Vücudumu muhafazaten giydiğim dört tane yün fanila ile üşüyordum. Başım daha çok üşüyordu. Gerçi keçe külah bir başlık giymiş isem de sonra pilot beylerde gördüğüm üzere bir yün başlık sarmamışım."

Uçan Süpürge'den...

Uçan Süpürge'nin Yerel Kadın Muhabirler Ağı Projesi'ne dört il daha katıldı. Bir yıl önce sekiz pilot ilde başlayan projemize Van, Adıyaman, Şanlıurfa ve Mardin'in de dahil olmasıyla bu illeri kapsayan bir seyahate çıktık. İlk durağımız Van oldu. Kadın örgütlenmesinin güçlenmeye başladığı Van'da pek çok sivil toplum kuruluşuyla, yerel yönetimlerle ve meslek örgütleriyle toplantılar yaptık. Güçlenen sivil inisiyatif, Van'da kadınlara yönelik yapılacak çok önemli çalışmaların ve atılacak yürekli adımların da habercisi.

Yerel Kadın Muhabirler Ağı'nın Güneydoğu ayağındaki ilk ziyaretimizi Adıyaman'a yaptık. Bazı Adıyamanlıların "Burası güneydoğunun batısıdır" dediği bu kentte tek bir kadın derneği bile olmamasına rağmen Adıyamanlı kadınlar bundan sonra güçsüzlüklerini güce dönüştürmek, isteklerini yüksek sesle dile getirmek için dayanışma ve örgütlülük bilinci kazanarak yürekli adımlar atacaklar; buna inanıyoruz. Adıyaman'dan seçeceğimiz yerel kadın muhabirimiz de onların sesini ve sözünü bize taşıyacak.

Projemizin on birinci ili olan Şanlıurfa'da da yine yoğun bir gündemimiz vardı. Kent merkezi ve ilçelerde bulunan Çok Amaçlı Toplum Merkezleri'nde yürütülen faaliyetlerin kadınların hayatını nasıl değiştirdiğini gördük; kadınların artık evlerinden çıkıp sosyal hayata katıldıklarını gördük. Bu merkezlerde verilen okuma-yazma ve beceri kursları, kadınların evden çıkıp sosyal yaşama katılmalarını sağlamış olması bakımından dikkate değerdi.

Ve Mardin... Projemizin on ikinci ili... Güneydoğu'daki konukluğumuzun finali... Mardin, sivil toplum kuruluşlarının etkin bir şekilde birlikte hareket etme pratiği bakımından çarpıcı örnekler sunan bir kent. Ama kadın kuruluşları arasında daha sıkı işbirlikleri ve diyalogun geliştirilmesinin, oradaki kadınların suskunluğunu, bastırılmışlığını, törelerle kuşatılmışlığını 'kader' olmaktan çıkaracak önemli bir adım olduğunu düşünüyoruz.

Yerel Kadın Muhabirler Ağı Projesi ile artık on iki ilde kadın gündeminin nabzını tutuyoruz. Hedefimiz, artık herkesin çok iyi bildiği gibi, her ilden bir kadın muhabir çıkarmak; duyulmayı duyurmak, görülmeyeni görünür kılmak için...

TRT yapımı "Aramızda Kalsın", 26 Eylül Cuma günü yayınlanan son programla veda etti. Son programın konuğu Uçan Süpürge'ydi. Programdan sonra Türkiye'nin dört bir köşesinden, hatta Almanya, Kosova ve Bulgaristan gibi farklı ülkelerden telefon aldık. Bunun üzerine Uçan Süpürge'deki gönüllülerimizden **Sevinç Demirci**, bize telefonla iletilen soruları ve her ilden talep edilen yardımları sınıflayarak bunları o ildeki sivil toplum kuruluşlarına duyurmak için bir çalışma başlattı... Daha önce yapılmış sözüm ona kadın programlarından farklı olarak, Aramızda Kalsın ilk kez kadınları sivil toplum kuruluşlarıyla buluşturan, sorunların çözümü için yol gösteren ve içeriğiyle kadına çok "doğru" bir yerden bakan bir programdı. **Aramızda Kalsın**'ın tüm televizyon program yapımcıları için model olmasını dileriz.

Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali ekibi olarak, Antalya Altın Portakal Film Festivali'ndeydik. 2. Ulusal Sinema Kurultayı'nın komisyonlarından biri olan "Festivallerde Kimliklendirme Komisyonu"na katıldık. Komisyonun hazırladığı rapor, kurultaydan çıkacak rapora eklenecek ve Kültür Bakanlığı'na sunulacak. Bu çalışmanın amacı, Türk sinemasının endüstriye dönüşmesini sağlamaktır.

Eylül ayı içinde Berlin'den de konuklarımız vardı. Türkiye'deki kadın sivil toplum kuruluşlarını tanımak, işleyişleri ve projeleri hakkında bilgi almak üzere gelen Alman konuklarımızı Uçan Süpürge'de ağırladık.

Nisan 2003'te Ankara'da 81 ilden 450 kadının katılımıyla, sekreteryasını üstlendiğimiz CEDAW Sivil Toplum Forumu'nu gerçekleştirmiştik. Şimdi de Finlandiya Büyükelçiliği'nin katkılarıyla "CEDAW'a Bireysel Başvuru Kılavuzu" adlı bir kitapçık hazırlıyoruz. Kadınların sorunlarına hukuksal anlamda çözüm bulabilecekleri, yol gösterici bir kılavuz olan bu kitapçık tüm kadın grup, inisiyatif, platform, dernek ve vakıflarına dağıtılacak.

Yaklaşık bir yıldır Türkiye'de bulunan AB Büyükelçisi **Hansjörg Kretschmer**, 18 Eylül'de Uçan Süpürge'yi ziyaret etti. Son derece

keyifli bir ortamda geçen bu ziyarette Kretschmer ile kadınlar ve kadın örgütleri üzerine bilgi alışverişi yaptık. Büyükelçinin yalnızca mütevazı tavrı ve samimiyeti değil, ziyaretindeki sadeliği de bizim açımızdan dikkat çekiciydi.

İngiltere Büyükelçiliği'nin desteğiyle 41 ilde yaptığımız 62 soruluk anketin sonucunda oluşturduğumuz Veri Tabanı doğrultusunda Türkiye'de Kadın Örgütleri Rehberi kitapçığını hazırladık; şu an matbaa aşamasında. Kadın kuruluşları arasında daha güçlü bir iletişim için doğru bilgi ve adresleri bir araya getirmek amacıyla hazırladığımız bu kitapçıkta, 41 ilde ulaşılabildiğimiz tüm kuruluşların bilgilerini bulacaksınız. Bu veri tabanı her yıl güncellenerek doğru bilgi/doğru adrese ulaşmayı kolaylaştıracak.

Dünyanın felsefesini Türkiye'de buluşturan kadın

Felsefenin ülkemizdeki duayeni, Dünya Felsefe Kurumları Konfederasyonu Başkanı Prof. Dr. İoanna Kuçuradi, geçtiğimiz ağustos ayında, dünyanın önde gelen felsefecilerini İstanbul'da buluşturdu. Kuçuradi'nin başkanlığında Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Salonu'nda düzenlenen 21. Dünya Felsefe Kongresi'ne 83 ülkeden 1600 kişi katıldı. "Dünya Sorunları Karşısında Felsefe" başlıklı kongrede binin üzerinde bildiri sunuldu.

İoanna Kuçuradi, 1969 yılından beri Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nün başkanı. Felsefe alanındaki çalışmaları ve yetiştirdiği öğrencilerle Türkiye'de felsefe biliminin gelişmesine önemli katkılarda bulunan Kuçuradi'nin, Goethe Madalyası gibi önemli ödülleri yanı sıra Girit ve Palma Üniversitelerinden onursal doktora unvanı da bulunuyor.

AÇEV'den '7 çok geç' kampanyası

Eylül 2003 itibarıyla 70 ilde anne-çocuk eğitim programı yürüten Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), çocukların yedi yaşında eğitime başlamasına karşı "7 çok geç!" kampanyasını başlattı. Kampanya için, iki ünlü markayla anlaşıldı; tasarımcılar kampanyaya özel ti-

şörtler tasarladı. Marks&Spencer ve DKNY mağazalarında tanesi 50 milyondan satışa sunulan tişörtlerin geliri, AÇEV'in projelerinde kullanılacak.

AÇEV'in uzmanlık alanı, 0-6 yaş grubu ve erken çocukluk eğitimi. Vakıf, çalışmalarını Zihinsel Eğitim, Üreme ve Aile Planlaması ile Anne Destek Programı olmak üzere üç ana başlık altında topluyor. Türkiye genelinde erken çocukluk eğitimi konusunda ciddi bir boşluk olduğunu tespit eden vakıf, 5-6 yaş grubunun yalnızca yüzde 14'ünün okul öncesi eğitimi alabildiğini ve 0-6 yaş grubunda ise eğitim alabilen çocuk sayısının ülke nüfusunun yüzde 10'unu oluşturduğuna ilişkin veriler üzerinden bir kampanya geliştirdi. Vakıf, Halk Eğitim Merkezi olan bütün ilçelerde çalışmalarını yürütüyor. Dünya Bankası da vakfın erken eğitime ilişkin projesine on yıldır parasal destek sağlıyor. Toplam doksan kişilik kadrosuyla ülke genelinde anne ve çocuk eğitimiyle ilgili başarılı çalışmalarını sürdüren AÇEV'in "Okul Öncesi Veli-Çocuk Eğitim Programı" ve "İşlevsel Yetişkin Okuryazarlığı Programı"nın yanı sıra, şimdilik Kocaeli ve İstanbul'da uyguladığı on üç haftalık "Baba Destek Programı" da var.

"Yerel Kadın Muhabirler Ağı" projemize dört il daha katıldı

Uçan Süpürge'nin Yerel Kadın Muhabirler Ağı Projesi, bir yıl önce, pilot olarak belirlenen sekiz ilde başlatıldı; Antalya, Eskişehir, İzmir, Mersin, Samsun, Gaziantep, Diyarbakır ve Çanakkale'den seçilen "yerel kadın muhabirler", yaşadıkları illerden ve bölgelerinden gönderdikleri kadın haberleriyle ulusal basının dikkatini kadınların yerel gündemine yönlendiriyorlar. Şimdi projeye Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden dört il daha katıldı. Bundan böyle Van, Adıyaman, Şanlıurfa ve Mardin'deki kadın muhabirlerimiz de kadınların sorunlarını, taleplerini ve önceliklerini aktaracaklar.

"Haydi Kızlar Okula"

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve UNICEF 2001-2005 İşbirliği Ana Uygulama Planı "Çocuk Dostu Öğrenme Ortamları Projesi" kapsamında 3 Haziran 2003 tarihinde protokolü imzalanan, Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF işbirliğiyle başlatılan "Haydi Kızlar Okula" kampanyası Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde sürüyor. Kampanya, Milli Eğitim Bakanlığı'nın koordinasyonunda; İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yürütülüyor. Türkiye'de ilköğrenim çağında olduğu halde okula hiç gitmemiş veya başlayıp devam etmemiş olan kız çocuklarının tümünün okullaşmasını sağlamak amacıyla Van, Ağrı, Batman, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Muş, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak'ta başlatılan "Haydi Kızlar Okula" kampanyası 2004 yılına kadar 20 ilde daha uygulanacak. 2005 yılında kampanya kapsamına alınacak 20 ille birlikte toplam 50 ilde kız çocuklarının okullaşması sağlanacak.

Kampanya, belirlenen illerde kurulan il ve ilçe yürütme kurulları tarafından izleniyor. Bu öğretim yılı içinde ilköğretime hiç başlamamış ya da çeşitli nedenlerle okulu yarıda bırakmış kız çocuklarının ne kadarının okula devam ettiği, bu kurullar tarafından belirlenecek ve kampanya ile ilgili geri dönüşümler alınmaya başlayacak.

Sultan Bayram. Avukat. Yaşam Kadın Çevre Kültür İşletme Kooperatifi'nin başkanı. Van Barosu Kadın ve Çocuk Hakları Komisyonu'nda çalışıyor.

“Dönüp baktığımızda -yaşadıklarımıza rağmen- bu kooperatifi iyi ki kurmuşuz diyoruz”

Ne zamandır örgütlü mücadelenin içindesin?

1991'de Van'a geldim. İstanbul'da Sağlık Meslek Lisesi'nde öğrenim gördüm. Hemşire olarak geldim, tayinim çıktı. Çalışırken üniversite sınavına girdim, Hukuk Fakültesi'ni kazandım. Evlendim. Hem okudum hem çalıştım. Fakülteye başladığımda hamileydim. Kızım da benimle birlikte büyüdü. O benim arkadaşım gibi. Şu an 10 yaşında. O dönemde çok duygusaldım ve daha insancıldım sanki. O dönemden kendimde en çok özlediğim şey bu. Yaşam insanı biraz çöleştiriyor sanki. Duygularımı yitirdiğim gibi düşüncelere kapılıyorum zaman zaman. Ama benim için önemli olan kadın olmak ve bunu fark ettiğim andan itibaren kadınlarla birlikte yaptığım her şey bana gerçekten büyük haz verdi. O zamandan beri de örgütlü mücadelenin içindeyim. Bu beni çok mutlu ediyor; ailem, eşim, çocukların dışında en haz aldığım alan, kadın alanı. Bu benim için çok önemli. Sendikalarda da çalıştım.

Son zamanlarda televizyon kanallarında şiddete uğramış kadınlarla ilgili programlar yapılıyor. Şiddet anlatılıyor, ardından bir türkücü çıkıp türkü söylüyor. O yıllarca mücadelesi verilen şeyler sulanıyor gibi bir duyguya da kapılıyor musun? Büyüdük de kirlendik mi bir anlamda? Bunun her ortamda, her yerde konuşulması sence doğru mu?

Duyguları böyle sulandırmak insanda bir yıkım yaratıyor. Peş peşe gelmesi dezavantaj. Kadının sadece bu zayıf yönünü kullanarak program yapmak da çok doğru değil, diye düşünüyorum.

Medyanın başka türlü bir oyunu mu bu?

Evet. Kadını o sorunlarından koparmıyor, kurtarmıyor. Bilakis, sorunların içine daha fazla sokuyor kadını, yalnız başına bırakıyor.

Doğuda, arkasında 'namus' olan bir cinayet suç sayılmayabiliyor, cinayeti işleyen de namus kavramının ardına sığınarak aklanıyor. Sen bir hukukçu olarak nasıl değerlendiriyorsun bunu?

Bu konuda medyada çok şey yazıldı ama yeterince derine inildiğini düşünmüyorum. Urfa'da ya da Gaziantep'te namus cinayetleri yaşanıyor. Van'da bu konuda yaptığım bir araştırma beni farklı bir noktaya götürdü. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki dosyalar üzerinde, maktulün kadın olduğu davaları araştırdım. O sırada basında intihara sürüklenen genç kızları ve kadınları ortaya çıkarmaya başladılar. Van'da sanki farklı bir durum var; kadınlar cinayete kurban gitmiyor, intihara yönlendiriliyor gibi bir tablo var. Bu, namus kavramının başka bir boyutu gibi geldi bana. Yani, örneğin Urfa'daki olay 'namus cinayeti' olarak gündeme gelirken Van'da bu 'kadın intiharı' olarak gündeme geliyor.

“Van'da kadınlar cinayete kurban gitmiyor, intihara yönlendiriliyorlar gibi bir tablo var. Bu, namus kavramının başka bir boyutu gibi geliyor bana.”

Dicle Haber Ajansı'ndan bir muhabir arkadaşımız, Muş'ta bir hafta içinde on kadının intihar ettiğini söyledi. İntihar söz konusu olduğunda, intihara teşvik eden, bu suça azmettiren için hiçbir ceza yok. Kadın vicdan azabından kendini öldürmüş... Namusu kirlenmiş vs... Kadın buna yönlendiriliyor. Basında çok ayrıntılı olarak yer almasa bile intiharların sebebi; aile baskısı, şiddet, yaşanan bir olayın ardından ailenin namustan dolayı uyguladığı psikolojik şiddet... Kadın bütün bunlarla intihara yönlendiriliyor.

Van'daki örgütlü yapı üzerine neler söylemek istersin? Beklentin ne?

Sendikalarda da çalıştığım için şunu söyleyebilirim: Birey olmak ve birey olarak örgütlü yapı istemek önemli. Biriğerinin sana dayattığı bir şeyi yaptığın zaman, o şeyin başarıya ulaşmasının mümkün olmadığını düşünüyorum. Bütün kadınlar, kadınların söz sahibi olmadığı, hakim olmadığı sendikalarda ve diğer örgütlerde yönetimin ideolojisine bağlı kalmak zorunda kalıyorlar. Kendilerini ifade edemiyorlar. Şu mi-

tinge katılacaksın dendiğinde katılıyorlar, şu çalışmayı yapacaksın dendiğinde yapmak zorunda kalıyorlar. Bunları isteyerek yaptıklarına inanmıyorum. Bu ideolojik kısır döngü, kadınların kendilerini ifade etmelerinde bir engel olduğu için örgütlü yapılar diğerlerini dışlıyor. Ama son birkaç yıldır, kadınlar biraz daha ön plana çıktıkça, kendi sorunlarını rahatlıkla işlemeye başladıkça çözüm daha yakın gibi geliyor bana. Sorunlar daha rahat ortaya konulabiliyor, ama çözüm daha uzun vadeli. Önce kadınların bağımsız düşünemesi lazım. Kendilerini anlatabilmeleri, gerektiğinde tartışabilmeleri ve ortak bir nokta bulabilmeleri gerekiyor. Avrupa Birliği'nin KADER Ankara'yla birlikte düzenlediği, kadın-erkek eşitliği politikaları eğitiminin organizasyonu biz yaptık kooperatif olarak. 30 farklı sivil toplum örgütünden kadınlara tek tek ulaştık. Geldiler ama hepsi yönetimden izin alarak gelecek diye bir şey söylenmedi bize. Her örgütten bir ya da iki kadın gelecek dediler. Ama sonra o örgütlerden seçtiğimiz insanlara tepkiler geldi; yönetimden habersiz nasıl bu kadını çağırırsınız dediler. Demokratik yapıya yakışmayan tepkiler aldık. Kadınlar kadınlara çok rahat şiddet uygulayabiliyorlar.

Örgütlü mücadelenin içindeki o kısır döngüyü o noktada kırmak gerekiyor, değil mi?

Evet... Kooperatifle ilgili süreçten söz etmek istiyorum biraz da. Uzun bir yol kat edildi. Dönüp baktığımızda -yaşadıklarımıza rağmen- iyi ki kurmuşuz diyoruz. Bebek adımlarıyla yürümek gerektiğini düşünüyorum, çünkü daha çok sindirip daha rahat nefes alabiliyorum böylece. Yüküm arttıkça onu taşımakta zorlanacağımı hissediyorum. Bu, kooperatif üyesi diğer kadınlar için de geçerli. Yine de iyi bir noktadayız.

Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı'nın Mardin'deki saha sorumlusu Berna Yağcı ile vakfın projeleri ve Mardinli kadınlar üzerine konuştuk...

Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı'nın Mardin'deki çalışmalarından söz eder misin?

Burada vakfın proje alanı olarak belirlediği iki mahalle vardı; Evren Mahallesi ve Saraçoğlu Mahallesi. Ben çalışmaya ilk önce Saraçoğlu Mahallesi'nden başladım. Daha önce vakıftan iki kadın gelmişti. Ondan sonra, bu mahallede kadınların yaşam tarzları, sosyo-ekonomik durumları üzerinde bir araştırma yapıldı. Bu araştırmada; kadınların eğitim açısından yetersiz olduğu, çocuklarınsa sürekli sokakta zaman geçirdiği gibi sonuçlar çıktı ortaya. Ekonomik durumlarından ötürü anaokullarına, okul öncesi eğitim programlarına çocuklarını gönderemeleri de çıkan sonuçlar arasındaydı. Bu süreçte ben de vakıfta çalışmaya başladım.

Bu mahallelerin seçilmesinin nedeni, yalnızca sosyo-ekonomik düzeyin çok düşük olması mı?

Evren ve Saraçoğlu mahalleleri, Kürt mahalleleri. 25 yıl önce köylerden göçle gelen ailelerin oluşturduğu iki mahalle bunlar. Buradaki kadınlar 25 yıldır Mardin'de yaşıyor olmalarına rağmen, eş baskısıyla karşı karşıya kaldıkları için şehir merkezine giden insanlar değiller. Gündemden, her şeyden habersiz kadınlar. Biz KEDV olarak bu alandaki çalışmaya beş kadınla başladık. Ben bu beş kadınla Mardin'de bir toplantı yaptım. "Biz çocuk yuvası istiyoruz" dediler. Kadınların temel sorunlarından biri buydu: çocuklar. Mahallede bir ilköğretim okulu var. İlköğretimin içinde anaokulu da var; fakat yoksul oldukları için çocuğun okul masraflarını karşılayamıyorlar ve daha sıcak bir ortam istiyorlar; kendi sorunlarını anlatabilecekleri, dile getirebilecekleri bir ortam ve bunlara cevap verebilen, ellerinden tutabilecek birini arıyorlar.

İlk adım nasıl atıldı?

O kadınlarla konuştuktan sonra, mahalle içinde yuva açmak için bir ev bulmaya karar verdik. Bulduk da. Kirası için kadınlar "Emniyet Müdürlüğü'nden isteyelim" dediler. Amacımız; kadınları yerel ilişkilerde söz sahibi haline getirmek, karar alma mekanizmalarına katılmalarını sağlamaktır.

"Önce gönüllülük..."

Kendi bileğinin gücüyle, sürekli "talepkar" değil de "davetçi" olmalarını sağlamaktı. İşbirliğine dayalı bir iş bu. Gönüllülük esasına dayanıyor. Emniyet Müdürü ile kadınlar bir konuşma yaptılar ve yuvanın kirasının ödenmesini istediler. Öyle etkili oldu ki bu konuşma, Emniyet Müdürlüğü o gün bugündür kiramızı ödüyor. 5 kadınla başladığımız çalışmada 75 kadına ulaştık. Şu an 50 çocuk merkezde eğitim görmekte. Bununla beraber, kadınlara yönelik annelik eğitim programı var. Hukuk, sağlık gibi, sorunların odaklandığı alanlarda eğitim olanakları sağladık.

Kadınlarla çalışırken en çok ne zorluyor seni?

En önemli sorun, dil sorununun olması. Kürtçe konuşuyorlar. Şöyle bir program uyguladık; daha önce kadınların merkeze gelmesi için aşılması gereken engeller vardı; eş baskısı ve bununla beraber kayınvallideyle bir arada yaşadıkları için bütün aile fertlerinin, kayınvallidenin izin vermemesi gibi. Kadın tandırın başında olsun sürekli, evin işini yapsın, böyle düşünüüyordu. "Senin ne işin var oralarda?" diyorlardı ka-

"Kadını evden çıkarmak, eş baskısından kurtarmak, ondan sonra okuma-yazmayı öğretmek..."

dına. Ama bunu aştık. Ondan sonra nineler için bir program uyguladık. Çocuklara "Sen babaanneni getir, anneanneni getir, onlar bize bir masal anlatsın burada" dedik. Çoğu zaman kayıt alırken, yanımdaki kadınlar burada değilken, Kürtçe bilmediğim için, 3-4 yaş grubundan veya 5-6 yaş grubundan çocukları alırdım yanıma, kadınların anlattıklarını tercüme etsinler diye. Kayıt listelerini öyle doldurdum ben. Kadınlara küçük de olsa gelir getirici programlar uygulamaya başladık.

Bütün bunlar yuvanın hizmet verdiği binada mı yapılıyor?

Evet, yuvada bir de "kadın odası" var. 3-4 yaş ve 5-6 yaş grubu çocuklar için iki grup odası var. Kadınlar merkeze istedikleri gibi girip çıkabiliyor; istedikleri saatlerde, zamanlarda eğitim programlarına katılıyorlar. Bu insanlar yoksul. Okuma-yazma bilmiyorlar. Okuma-yazma kursu açtık. Ondan sonra, kadınlar bilgisayar öğrenmeye başladı, kendi istekleriyle. Okuma-yazma kurslarına katılım çok fazlaydı; bunu ÇATOM'lar da yapıyor, Halk Eğitim Merkezi de yapıyor. Ulusal Eğitime Destek kampanyası başladı; biz de onlara destek verdik. Çünkü çalışmaya başlamadan önce Güneydoğu'da var olan bu sorunu çözmek gerekiyor, o alt yapıyı oluşturmak gerekiyor. Buraya gelen sivil toplum kuruluşları projelerine ilk etapta istedikleri zamanda, istedikleri seviyede başlayamıyorlar. Önce alt yapıyı oluşturmak lazım.

O alt yapı nasıl oluşturuluyor?

Kadını evden çıkarmak, eş baskısından kurtarmak, ondan sonra okuma-yazmayı öğretmek... Bu alt yapı çalışmalarından sonra projeler hedefe ve amaca ulaşır. Çünkü KEDV eğitime teknik destek veriyor. Bu destek, paradan çok çok daha önemli. Kadınların yaşam kalitelerini iyileştirmeyi amaçlıyoruz. Merkeze gidip gelmeye başladıktan sonra kadınlar çalışmaları yakından takip etmeye başladılar. Türkiye'de çocuk doğum ve ölüm oranlarının en yüksek olduğu bölge Güneydoğu Anadolu. Kadınlar sadece kocalarından değil, ailenin diğer fertlerinden de baskı görüyor. Eş baskısı ve bir sürü şeyle karşı karşıya kadınlar.

Yuvadaki kadınların üretim süreci nasıl işledi? Ürettiklerini satabilmeleri için pazar var mı?

Üretim grubu 7 kadından oluşuyor; en fazla 10 kadın üretim sürecine girebiliyor. Para sıkıntısından dolayı hayata geçiremediğimiz bir projemiz vardı; galoş yapımı. Mardin Devlet Hastanesi'nde böyle bir çalışma yaptık. Devlet Hastanesi'nin ameliyat bölümüne sadece 10 galoş geliyor. Sağlık Müdürü ile bu konuyu görüştüğümüzde "Kadınlar bu işi yapabiliyorlarsa, biz bu galoşları Adapazarı yerine Mardin'den alırsak, hem pazar sıkıntısı da yaşamazlar" dedi. Projeyi hazırladık ve Valiye sunduk fakat henüz bir yanıt alamadık. Az önce de dediğim gibi OHAL'in kaldırılması nedeniyle bütçe sıkıntısı yaşıyor Valilik. Şimdi kadınlardan yeni fikirler gelmeye başladı. Üretime girdikten sonra fikir üretmeye de başladılar. Önce gönüllülük, sonra gelir getirici işler... Onun zorluğunu yaşasın, orayı sahiplenmeyi öğretilsin, hayatın bu kadar kolay olmadığını bilsin, yerel ilişkiler kursun, karar alma mekanizmasına katılsın kadın; ondan sonra gelir getirici programlar olsun istedik.

Kadınlar yaptıkları işlerden gelir elde edebiliyorlar mı?

Farklı farklı üretimler oluyor burada. Sadece apliance yastık yapmakla sınırlı değil. Pazar için otellerle yaptığımız görüşmeler sonucu stant ve yer alıyoruz. Onun dışında, burada üretilenleri KEDV merkezine gönderiyoruz. Vakıf bizim için satışını yapıyor. Buradan para geliyor. Kadın şu an kirasını ödeyebiliyor. Daha önce ev kirasını Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan istiyordu. Üç ayda bir yapılan 50 milyonluk yardımı alabilmek için bir sürü zahmetler sonucu kadın defalarca Valiye gidiyor, sosyal yardımlaşmaya dil döküyordu. Ama artık öyle bir sorun yaşamıyor. Onun dışında çocuğunun okul masraflarını karşılayabiliyor. Eşlerinden bağımsız, ekonomik özgürlüklerini kazanmaya başladıkları için eş baskısını da üzerlerinden atabiliyorlar. Özgüvenli oluyorlar.

“5. Avrupa Feminist Araştırmalar Konferansı” İsveç’in Lund kentinde, İskandinavya’nın en büyük eğitim kurumlarından biri olan Lund Üniversitesi’ne bağlı Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Merkezi’nin ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden Gökçe Bayrakçeken Tüzel konferansın konuguydu.

5. gün feminizm

“Yeni Avrupa’da Toplumsal Cinsiyet ve İktidar” temalı konferans, atölye çalışmaları kapsamında gerçekleşen sunuşlara, temel sorun alanlarının ele alındığı oturumlara ve tartışmaların alevlendiği kahve aralarına sahne oldu. Bu akademik süreç, akşamları gerçekleştirilen film gösterileriyle, müze ziyaretleriyle ve çeşitli gezilerle şenleniyordu. 20 Ağustos’ta başlayan buluşma 24 Ağustos akşamı bir dans partisi ile son buldu.

Sara Goodman’ın, kısa adı AOIFE (Association of Institutions for Feminist Education and Research in Europe) olan Avrupa Feminist Eğitim ve Araştırma Enstitüleri Birliği’nin yayın organında yer alan ve konferans hakkında bilgiler içeren yazısından öğrendiğim kadarıyla, Avrupa Feminist Araştırmalar Konferansı, üç yılda bir gerçekleştiriliyor. Konferans, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve feminist araştırmalar alanında gerçekleştirilen en geniş kapsamlı ve önemli buluşma sayılıyor. Konferansın öncelikli hedefleri arasında; yeni araştırmaların sunulmasına olanak vermek, teorik tartışmaların gelişmesine ve yeni araştırma alanlarının açılmasına ön ayak olmak ve ‘değişen Avrupa’da toplumsal cinsiyet analizine ve Avrupa feminist çalışmalarına ışık tutmak yer alıyor. Temel olarak, Doğu ve Batı Avrupa’da gerçekleştirilen çalışmaları ve araştırmaları tartışmak, genç araştırmacıların alana entegre olmalarını kolaylaştıracak kanalları yaratmak ve toplumsal cinsiyet konusunda çalışmalar yapan araştırmacılar arasında iletişim ağlarının kurulmasına olanak sağlamak amaçlanıyor. Araştırmacılara, akademisyenlere ve benzer konuda çalışmalar yapan pek çok kişiye açık olan bu konferans, bu yılki kapsamı dahilinde özellikle iki temel gruba hitap ediyor; bunlardan biri doktora öğrencileri ve genç araştırmacılar, diğeri ise kütüphanecilik ve dokümantasyon dallarında toplumsal cinsiyet konusunda çalışmalar yapan uzmanlar.

Konferansın düzenlenmesinde görev alan kurumlar ise şunlar: AOIFE (Association of Institutions for Feminist Education and Research in Europe-);

ATENA (Advanced Thematic Networks in Activities in Women’s Studies in Europe, a socrates Thematic Network Projects); Center For Gender Studies, Lund University; Department of Gender Studies, Linköping University; The Students Forum of Atena in Cooperation with NextGENDERation; NIKK (Nordic Institute for Gender and Women’s studies).

“Değişen ve küreselleşen Avrupa/ Küresel değişim”; “Eşitlik, direnme ve güçlenme, hegemonya ve normativite”; “Beden ve haz”; “Akademi/bilim ve eğitim mühendisliği”; “ICT ile yaşamak: teknolojikleşmiş toplumsal cinsiyetler ve teknolojinin toplumsal cinsiyeti”; “Cisim, tesecum ve sağlık/özürlülük”; “Şiddet, militarizm, savaş ve barış”; “Erkek üzerine eleştirel çalışmalar”; “Kadın/toplumsal cinsiyet/feminist çalışmaları”; “Mekan ve farklılık”; “Dil, imaj ve temsil”; “Çalışma yaşamı, sosyal devlet, pazar ve göç”; “Öyküler ve hatıralar”; “Hareketin ve araştırmanın kaynakları: enformasyon ve dokümantasyonda feminist politika”; ve “Feminist teori” başlıkları altında gerçekleştirilen atölye çalışmalarında 400 sunuş yapıldı ve bu sunuşlar 700’ün üzerinde katılımcı tarafından izlendi. Feministler dokunmadık yerini bırakmıyorlardı toplumsal yaşamın. Bir tür buluşma inceliğinde gerçekleştirilen sabah oturumları ve panellerde ise “büyük” başlıklar, adını sıklıkla makalelerin başlıkları altında görmeye alıştığımız kişiler tarafından bu kez karşılıklı etkileşim ilişkisi içinde tartışılıyordu. Bu oturumlarda özellikle feminizmin nerede olduğu, nereye doğru evrildiği ve neyin düşünüyordu ifade ediliyor, temel teorik yaklaşımlar ele alınıp tartışılıyor, evrensellik-bölgesellik ilişkisi içinde Avrupa feminist konferansının meşruiyeti sorgulanıyordu.

Bu genel bilgilerden sonra konferanstan geriye kalan ve önemli bulduğum birkaç noktayı kısaca ifade etmek istiyorum. Öncelikle karşılaştığım akademik ortam, feminizmin ilerlemesi ve geleceği konusunda umut vericiydi diyebilirim. Ayrıca feminist bilimin, meşruiyeti yolunda kat ettiği bu adımları görmek-

ten büyük heyecan duydum. Özünde bir kurtuluş mücadelesi olan, mevcut düzenin tartışılması ve değiştirilmesi için çalışan bir hareketin ve bu hareketten doğan ve hareketi daha güçlü temeller üzerinde yeniden ve yeniden inşa eden bir sosyal bilimsel yaklaşım olan feminizmin saflarında çalışan bu araştırmacılar, birbirlerini anlamak, tanımak, meselelere akademik ve bilimsel hegemonyalardan sıyrılarak yaklaşmak için çaba harcıyor; yapıcı, destekleyici aynı zamanda da eleştirel bir tavır sergiliyorlardı. Ancak yine de bazı yapısal eşitsizliklerin ve farklılıkların ayırta varmak ve bu farklılıkları içeren bir kavramsal çerçeve geliştirmek konusunda yeterince hassas davrandıklarını söyleyemem. Bu durum farklı tartışma alanlarında sıklıkla kendisini gösterdi. Bense, çevre ülkelerden birinden gelmiş olmanın verdiği epistemolojik avantajla olan biteni eleştirel bir gözle izlemeye koyuldum.

Bu yılki konferansın ana teması dahilinde, feminist ve toplumsal cinsiyet teorileri için toplumsal cinsiyetin, diğer toplumsal eşitsizlik kaynakları ile birlikte ele alınmasının merkezi bir önem taşıdığı titizlikle ifade ediliyor ve yaşa, cinselliğe, etnik kökene, ırka, sınıfa dayalı eşitsizliklerin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile kesiştiği noktalar üzerinde duruluyordu. Diğer taraftan kesişen kümeler ilişkisinin feminist kuram üretme açısından yıpratıcı olabileceği, çoklu belirlemenin bilincinde olmanın bir zorunluluk olduğu, ancak bu süreçte feminist teorinin temellerine ilişkin epistemolojik ve metodolojik sorgulamaların da gerekli olduğu vurgulandı. Gördüğüm kadarıyla tartışmaların temelinde, söz konusu çok faktörlü etkileşim içinde gözlemlendiğinde meselelerin gerçek niteliklerinin anlaşılacağı ve açıklanabileceğine dair yaygın bir inanç vardı. Bu tartışmaları izlerken bir yandan da söz konusu edilen açıklamaların tarihsel, bağlamsal ve politik belirlenimlerinin ancak belli epistemolojik sınırlılıklar dahilinde anlaşılabilirdiğini düşünüyordum. Diğer bir dille kavramların ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini belirlediği varsayılan olgulara ilişkin bilgilerin ve kavramsallaştırmaların

kaynağının, gerçekliğinin ve geçerliliğinin sorgulanması ihmal ediliyordu sanki. Oysa epistemolojik nitelikleri dolayısı ile feminist bilgi böyle bir ihmali barındırmamalı. Farklı eşitsizlik biçimlerinin kesişme noktalarını ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini belirlemedeki gücünü ifade etmenin özcülüğten ve indirgemecilikten bizi alı koyacağı doğru, ancak bu kavramların kendilerinin ne oldukları ve nasıl oluştukları sorgulanmadan gerçekleştirilecek açıklamaların evrenselci ve genellemeci olmaktan kurtulamayacağı da açık.

Bu karamsar ve eleştirel düşüncelerime "feminist ütopya" oturumdaki tartışmalar biraz olsun ışık tuttu. Bu oturumda feminizmin ne yöne evrildiği, bilimsel ve politik hedeflerinin neler olduğu soruları tartışma öbeğini oluşturuyordu. **Harriet Silius**, feminist teorinin ütopyacı düşünceyi de içerdiğini, çünkü bir anlamda "nerede olacağımız" ve "oraya nasıl ulaşacağımız" sorularından beslenmekte olduğunu ifade etti. Bu ifade bence sosyal bilimin politik niteliğine de vurgu yapıyor ve feminizmin dönüştürme ve değiştirmeyi amaçlayan bir düşünce sistemi olarak bir adım ileriye baktığı anlamını taşıyor. Ama bunu yaparken bambaşka bir sorular kümesiyle daha baş başa kalmak gerek. Bu hedeflerin ne olduğu ve bunları hedefleyen "biz"in kim olduğu, nerede başlayıp nerede bittiği soruları, **Ulrike Dahl**'in da belirttiği gibi büyük önem taşıyor. Bu sorular hem Avrupa'nın hem de Avrupa feminist araştırmalar konferansının "kendisini" ve "diğerlerini" tanımasına ve konumlandırmasına vurgu yapıyor, gerek coğrafi, gerek politik, gerekse kavramsal düzeylerde merkezine merkezileştirilmesine ve farklı anlam düzlemlerinde yeniden üretilmesine karşı çıkıyor.

Nina Lykke bu sorularla örülmüş sunuşunda 'Avrupa'nın ne olduğu ve "biz ve onlar" düşüncesinin nasıl oluştuğu sorularının teorinin jeopolitik niteliğine vurgu yaparak anlaşılabileceğini ifade ediyor. Bu tartışmalar temel olarak feminist bilim anlayışının, bilimin sadece eril niteliğinden değil ama aynı zamanda Avrupalı ve beyaz bakış açısından da kurtarılmasını öngördüğü kabulünden temelleniyor. Bu kabulün pratik bir sonucu olarak da farklı coğrafyaları ve bu coğrafyalarda yaşanan farklı gerçekliklerin oluşturduğu bilimsel yapıların karşılıklı iletişim ve etkileşim içinde olduğu bir bilimsel işbirliği tasarlanıyor. Ancak bilimsel işbirliği diye tanımlanan alternatif yaklaşımlar uluslararası hiyerarşiye dayalı bir işbölümü ile sonuçlan-

ma ve bu işbölümü hiyerarşisi içinde bizim gibi ülkelerin hiyerarşinin alt basamaklarında kalması gibi tehlikeleri de beraberinde taşımaktadır. Yani bu işbirliğinin eşitler arası bir ilişki olmayacağı açık. Birileri tanımları yapacak ve yönetecek, diğerleri kendilerine bu tanımlardan tanım beğenecek. Bu tanımlara neden uymadıklarını ve uymak için neler yapmak gerektiğini açıklamaya ise bilimsel faaliyet denilecek...

Her şeyden önce farklı olgusalılıkların mevcut kavramsalılıklarla uyummadığı bir coğrafyanın bilim adamları, belirli kavramlarla şekillenmiş bilimsel düşünce sisteminin hegemonyasında kendilerini ifade etme olanağı bulamıyor. Birilerinin bilimsel dünyasını var eden kavramsal anlamların ve bu anlamlar arası ilişkilerin uygulanabilir ve geçerli olmadığı coğrafyalarda bilim, ancak pratik ilişkilerin çeşitli kavramsal ilişkiler sistemleri içinde ifade edilmesi ile sınırlı kalıyor. Bizim ülkemizde örneğin "bilim adamı" kavramıyla "araştırmacı" kavramının neredeyse birbirleri ile yer değiştirebilir olarak algılanmasına şaşmamalı.

Gender and Power
in the New Europe

European
Feminist Research
Conference

Nasıl ki dili oluşturan anlamlar ve dilsel göstergeler bir takım gösterenlerden ve bu gösterenler arası ilişkilerden oluşuyor, bilimi oluşturan kavramlar da bir deneyimler bütününden ve bu deneyimler arası ilişkilerden doğuyor. Bunun içindir ki, belli deneyimlerin etrafından şekillenen kavramlar, o deneyimlerin tarihsel ve bağlamsal niteliklerinden bağımsız olarak düşünülemez. Dolayısıyla da genellikleri ve geçerlilikleri sorgulanabilir. Oysa genel olarak bilim dünyası, bu kavramsal hegemonyalar içinde kalarak gerçeklikleri belirli referans noktalarından görmeyi ve açıklamayı sürdürüyor. Bu konferansta bile diyebilirim ki, farklılıklar üzerine yapılan vurguya rağmen, yine çoğunlukla "bu benim durduğum yerden böyle görünüyor" demek yerine "bu böyledir" demeyi tercih eden bir dil kullanıldı. Bu dili kullanan bir ortakla işbirliği yapmanın ne derece mümkün olduğunu siz düşünün artık. Bu tür toplantıların klasikleşen tartışma alanlarından biri de teori ile pratik arasındaki ilişki idi. Burada da, alışıldığı gibi söz konusu ilişkinin zayıflığı üzerinde duruldu. Basit olarak, feminizmin

toplumsal bir hareket olmaktan çıkmaya başladığı ve kendisini sadece metinler üzerinden var ettiğinden yakınıyor, feminizmin de sokakların ve sokaklarda yükselen seslerin etkinliklerini kaybettikleri inancının kurbanı olmasından endişe duyuluyordu. Dünyanın en zengin ülkelerinden birinde yaşamının verdiği rehavetle, sokaklardan çekildiler... Çekildiler ama bu çekilmişliklerinin eleştirisini de sert bir şekilde yapıyorlar. Bir yandan bilimin politik niteliğini vurguluyor diğer yandan bu "feminist ulusun" aslında ne kadar heteroseksüel, ırkçı ve milliyetçi olabildiğini tartışıyorlardı.

Ancak benim açımdan, sadece feminizmin sokaklardan kağıtlara geçmesi değil aynı zamanda kağıtlar üzerindeki tartışmaların farklılıkları da dikkat çekiciydi. Namus cinayetlerinin, aile içi şiddetin, emek pazarındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin gündelik yaşamlarının sıradan hikayeleri arasına giremeyeceği ve kendisini feminist olarak tanımlayan bir devletin ve bu devletin kurumlarının örgütlediği bir ortamda tartışılan konuların başlıkları da içerikleri de

değiştirmiş demek. Irkçılık ve milliyetçilik gibi göç alan ülkelerde yaşanan temel sorunlara dair kavramların yanı sıra, erkeklik, erillik, geylik ve lezbiyenlik gibi toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin konular ve bu konularda gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar bu konferansta feminist çalışmalar alanında hak ettikleri yeri almış gibi görünüyor. Kadın

ve toplumsal cinsiyet konuları genişleyen perspektiflerde, farklı ve kapsamlı ilişkiler sistemleri içinde ele alınıyor ve böylelikle da feminizm farklı açılımlar kazanarak hem bilimsel hem de politik nitelikleri açısından güçleniyor. Her şey bittiğinde feminizmin içinde bulunduğu bu genişlemenin bir parçası haline gelmek ve feminist bilimin güçlenmesine katkıda bulunmak konusunda bizim de payımıza düşeni yapmamız gerektiği hissine kapıldım. Düşündüm ki, kendi deneyimlerimizin bize anlattıklarına kulak vermemiz bunu teorik ilişkiler sisteminde anlamlı kılmamız ve bu ilişkilere entegre etmemiz, ithal teorilerden ve özgün konularımızın bu teorilere uyup uymadığını araştırılmasında ibaret olan bilimsel etkinlikle yetinmekten sıyrılmalıyız bir an önce. Bulduğumuz yerin bize kazandırdığı epistemolojik avantajları görmek ve bunları bilimsel üretim süreçlerinin parçaları haline getirmek zorundayız.

Gökçe Bayrakçeken Tüzel

Uçan Süpürge Doğu'dan yükseliyor

İzler... izlenimler...

Yerel Kadın Muhabirler Ağı projemizde bir yılı geride bıraktık. Sekiz pilot ilde başlattığımız proje, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden dört ilin katılımıyla devam ediyor. İlk ziyaretimizi, 2-5 Eylül 2003 tarihleri arasında, projenin dokuzuncu ili olan Van'a yaptık. Daha sonra sırasıyla Adıyaman, Şanlıurfa ve Mardin'i kapsayan on beş günlük bir geziye çıktık. **Van'da;** Yaşam, Kadın, Çevre Kültür İşletme Kooperatifi, Hizmet-İş, Tüm Bel-Sen, Tabip Odası, Kamu-Sen, İHD Van Şubesi, KESK ve Eğitim-Sen ile toplantılar yaptık. Ayrıca Van Barosu ve Anne Çocuk Eğitim Vakfı'yla da görüşmelerimiz oldu.

Şanlıurfa'da İl Kadın Platformu ve Eğitim-Sen temsilcileriyle...

Şanlıurfa Barosu Kadın Komisyonu

Adıyaman ÇATOM'da kadınlarla birlikte...

Adıyaman'da; Adıyaman ÇATOM, 75, Yıl Toplum Merkezi, Adıyaman Barosu Kadın Hukuku Komisyonu, AKP Kadın Kolları, Memur-Sen, Rehberlik Araştırma Merkezi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Eğitim-Sen Kadın Kolları, İHD Adıyaman Şubesi, Tüm-Bel-Sen, Büro Emekçileri Sendikası, Kommagene Kültür ve Sanat Merkezi, Adıyaman Gençlik Merkezi ile görüştük. **Şanlıurfa'da;** Meksa Vakfı, Türk Kadınlar Konseyi, Bozova ÇATOM, Siverek ÇATOM, Yakubiye ÇATOM, Urfa İl Kadın Platformu, Eğitim-Sen Kadın Kolları, Şanlıurfa Barosu Kadın Komisyonu, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, İHD, Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Grubu ile toplantılar yaptık. **Mardin'de;** Kadın Emekçileri Değerlendirme Vakfı, Yerel Gündem 21, kent merkezinde ve Midyat, Nusaybin, Ömerli'de faaliyet gösteren Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM), Türk Kadınlar Birliği, Kızıltepe Willows Vakfı, Gençlik ve Kültür Evi, Eğitim-Sen, Mardin Kadın Platformu ile görüştük. Yalnızca bu kadar değil elbette; çok sayıda kadınla bir araya geldik, sorunlar, çözüm önerileri, talepler doğrultusunda sohbetler gerçekleştirdik.

Van bizim için çok öğretici ve verimli bir ziyaretti. Gerek sivil toplum örgütlerinin çalışmaları, gerekse Vali Yardımcısı Salih Altınok ve Belediye Başkanı Vekili Süleyman Orhan'ın kadınlara yönelik projelere yaklaşımları olumlu bir hava estirdi. Süleyman Orhan, Uçan Süpürge'nin tüm çalışmalarına destek vereceğini söyledi. Aralık ayında Van'da yapacağımız film gösterimi ve etkinliklerde birlikte çalışma sözü aldık. Van'da güçlenmeye başlayan bir sivil inisiyatif var. Kadın örgütlerinin çalışmaları yerel yönetimler tarafından destekleniyor. Kadınlar için açılan "Van Evi" bunun en iyi örneği. Van'daki bu olumlu havayı **Adıyaman'da** görmek pek mümkün olmadı. Tek bir kadın derneğinin bile olmadığı Adıyaman'da da kadınlar ürettiklerini satabilecekleri, el emeklerini değerlendirebilecekleri bir "Adıyaman Evi" istediler. Adıyaman Belediyesi'nin kadınlarla ilgili projelere mesafeli oluşu bu isteklerin yerine getirilip getirilmeyeceği konusunda bir soru işareti yarattı. **Şanlıurfa'da** ise kadın konusuna duyarlı bir belediye başkanı vardı: Ahmet Bahçıvan. Yapılacak her çalışmayı destekleyecek ve sürdürecektir bir yerel yönetim portresi çizdi. Gelelim **Mardin'e;** Belediye Başkanı Abdülkadir Tutaşı, sivil toplum pratiğinin hızla geliştiği bu ilde kadınlarla ilgili her projeye sıcak baktığı mesajını verdi.

Van'da Yaşam Kadın Çevre Kültür İşletme Kooperatifi'nde...

Mardin Kızıltepe Belediye Başkanı Cihan Sincar'la...

Vanlı kadınlar...

GAP Bölgesi'nde, kırsaldan kente gelen ailelerin oluşturduğu gecekondu mahalleleri ve merkezi nitelikli köy yerleşimlerinde kurulan merkezler olan **Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)**, 14 yaş ve üzeri genç kızlarla kadınları hedef alıyor. Eğitim, sağlık, gelir getirici faaliyetler, sosyal destek ve kültürel-sosyal etkinlikler olmak üzere beş temel alanda yürütülen programları içine alan bir sosyal proje. ÇATOM'ların amacı; kadınların sorunlarının farkına varmaları, sorunları tanımlamaları ve çözüm için inisiyatif kullanabilmeleri için fırsat yaratmak, kadınların kamusal alana daha fazla katılımını sağlamak, cinsiyet dengeli kalkınma sürecini başlatmak ve bu yolla yerel koşullara uygun modeller geliştirmek. **Yerel Kadın Muhabirler Ağı** projemize Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden **Adıyaman, Şanlıurfa ve Mardin** illerinin eklenmesiyle, bu illere yaptığımız ziyaretlerde ÇATOM'ların bölgedeki kadınların sosyal hayata dahil olmasında, üretim ilişkileri içinde emek ve söz sahibi olmasında büyük katkısı olduğunu gördük. İşte Adıyaman, Urfa ve Mardin'deki ÇATOM'lardan izlenimlerimiz...

Güneydoğulu kadının penceresi: ÇATOM

Adıyaman'da ÇATOM

Çalışmalarını kent merkezinde bulunan bir binada sürdüren **Adıyaman ÇATOM** 5 yılda 20 proje gerçekleştirmiş. GAP tarafından sağlanan bilgisayarlarla bir sınıf oluşturulmuş. Okuma-yazma, resim ve beceri kurslarına ilgi büyük. ÇATOM sorumlusu **Zübeyde Karakuş**'un tek isteği, Bahçelievler'de toplum merkezi olarak

kullanılacak ikinci bir bina; çünkü kenar mahallelerde oturan kadınlara tam anlamıyla ulaşamadığını söylüyor Zübeyde ve merkezin asıl hedefinin gecekondu semtlerindeki kadınlar olduğunu hatırlatıyor. Kadınların kent merkezine ulaşmaları, maddi açıdan da bir güçlük yaratıyor. Hatta bazı kadınlar, eşleri para vermediği için yürüyerek gidip geliyor. ÇATOM'a gelip giden diğer kadınlarla Adıyaman'a özgü yöresel bebekler yapılmış. Yürütülen gelir getirici faaliyetlerin önündeki en büyük zorluk, kadınların ürettiklerini satamamaları. ÇATOM'daki kadınlar, Van'daki "Van Evi" gibi bir "Adıyaman Evi" olsun istiyorlar. Kadınların gelip eğitim alacakları, kurs görecekları, gelir getirici faaliyetlere katılacakları iki-üç katlı bir sosyal merkez yapılsın, diyorlar. Pazar arayışları ise sürüyor. Kadınların taleplerinden biri de; şiddete maruz kalan ya da aile içinde sorunları olan kadınların barınabileceği bir sığınma evi.

Şanlıurfa'da ÇATOM

Urfa'da, kent merkezine yakın bir yerde bulunan **Yakubiye ÇATOM**'da sosyal hizmet uzmanı **Gülşah Dalkılıç** ile görüşüyoruz. Merkez 1995 yılında UNICEF desteğiyle açılmış. Haftada bir gün ev ekonomisi kursu veriliyor. El sanatları bölümü ve okuma odaları var. Okul öncesi eğitim ve sağlık eğitimi de veriliyor. Üç aylık bir dönemi kapsayan okuma-yazma kurslarına 100'den fazla kadın devam ediyor. Ayrıca 20'den fazla öğrenciye burs veriliyor. Nakış dikiş kursundaki genç kızlar, İstanbul'da yapılacak olan 3. Balkan Kongresi'nde katılımcılara verilmek üzere işlemeli keçe çantalar yapıyorlar. Geçen kış ABD'ye Noel çorapları dikip yollamışlar. Kadınlar bu ürünlerin satışından elde edilen kârın yarısını almışlar.

Merkezde şu an saha sorumlusu yok. Gülşah ÇATOM'ları değerlendiriyor: "GAP Bölgesi'ndeki 27 ÇATOM'da, 75 bin kadına çeşitli konularda eğitim verildi. Bu kadınlardan yüzlercesine çeşitli kuruluşlarda sigortalı olarak iş imkanı sağlandı, 20'si de kendi işini kurdu. Bazı kursiyer kadınlar birleşerek kurslar açtılar. UNICEF ve AB bu projeye destek veriyor. Ayrıca ÇATOM, Japonya'da düzenlenen Su Eylem Yarışması'nda en iyi 150 proje arasında gösterildi."

Siverek ÇATOM'da saha sorumlusu **Derya Karatalı** bizi kapıda karşılıyor. ÇATOM eski belediyeye binasında iki yıldır hizmet veriyor. Merkezin açılması için destek ACE firmasından gelmiş. Dikiş-nakış atölyesinde kullanılan di-

dikiş makinelerinin bir bölümü Singer tarafından sağlanmış. 80-100 civarında kadın kurslara devam ediyor. Nakış-dikiş, bilgisayar, bağlama, çocuk eğitimi gibi kurslar ile poliklinik hizmeti ve sosyal aktiviteler düzenleniyor. Bir oda çocuklara ayrılmış, okul öncesi eğitim için. Burada da pazar sorunundan yakınıyor. Çok az kadın sipariş üzerine çalışabiliyor. Satılamayan ürünlerse sahibine kalıyor.

Bir sonraki durağımız olan **Bozova ÇATOM**'da **Eda Gönüllü** ile tanışıyoruz. Geçtiğimiz mayıs ayında açılmış bu merkez. GAP İdaresi pek ilgilenmediği için Şanlıurfa Valisi de kapatılmasından yana. Eski bir bina, halkın, Rotary Kulüp'ün ve birkaç Bozovalının maddi yardımlarıyla yaşanır bir hale getirilmiş ve ÇATOM burada faaliyete geçmiş. Yazın kadınlara okuma-yazma kursları veriliyor. İlginçtir, Bozova Kaymakamı

bir ara, okuma-yazma kursunu cazip kılmak için katılımcılara günlük 5 milyon lira vermiş. Çocuklar için okuma günleri ve Atatürk Barajı'nda yüzme kursları düzenlenmiş. Poliklinik hizmetleri için bir odası, çocuklar için bir salonu var.

Mardin'de ÇATOM

Ve Mardin'deyiz. Mardin Merkez ÇATOM'un sorumlusu **Seylan Mungan** ile buluşuyoruz. Merkez, 1996 yılından beri faaliyette. Sosyal alanlara yönelik çalışmalar, sağlıkla ilgili faaliyetler ve gelir getirici işler yürütülüyor. Saha sorumlusu mahalleleri gezip, ev ziyaretleri yaparak ailelerin ihtiyaçlarını tespit ediyor. Programları arasında okuma-yazma kursları, bilgisayar öğretimi (Genellikle bu kurs lise öğrencileri ve mezunları arasında yaygınmış ve hatta bu kurs sonunda 13 kadın çalışmaya başlamış), kuaförlük, kozmetik, heykel, kilim dokuma ve tekstil yer alıyor. Ürettiklerini çarşıdaki dükkanlarında satışa sunuyorlar. Merkez ayrıca 13 çocuğa burs sağlıyor. Seylan Mungan, amaçlarının çok kadına ulaşmak olmadığını söylüyor; sayıları az da olsa merkeze gelen kadınların eğitim alabilmelerini ve bir iş sahibi olmalarını sağlamak istiyorlar. İş kurmak isteyen kadınlara danışmanlık hizmeti veriliyor.

Şimdi de Mardin'in **Evren Mahallesi**'ndeyiz. **Evren ÇATOM**'un sorumlusu **Edibe Alpoğuz** ile birlikteyiz. Burada trikotaj, halı dokuma, gümüş işlemeciliği, okuma-yazma gibi alanlarda kurslar veriliyor. Trikotaj makineleri, Mardin milletvekillerinden Süleyman Bölünmez tarafından sağlanmış. Milletvekili ayrıca yeni bir bina vermeyi bile teklif etmiş. Ancak bulundukları mahallede kalmayı tercih etmişler. Çünkü mahalleyle bir bütün olmuşlar. Kadınlar, Diyarbakır'daki mağazalardan kazak, bere, atkı siparişleri almışlar; bir yandan bizim-

le sohbet ediyorlar, bir yandan da siparişleri yetiştirmeye çalışıyorlar. Zaman zaman avukatlar eşliğinde kadınlara yasal hakları konusunda bilgi veriliyor.

Midyat ÇATOM'da, merkezin sorumlusu **Deniz Aslan**'la tanışıyoruz. Programlara katılan kadınlardan bazıları da orada. Sohbetimiz başlıyor. Midyat ÇATOM kurulalı bir yıl bile olmamış daha. Okuma-yazma bilmeyen kadınlar için kurslar açılıyor; sağlık, hukuk, aile gibi konularda eğitim veriliyor. Deniz, gelir getirici faaliyetler de olsun istiyor. Ufuktaki projesi, Mardin'e özgü, kolay işlenebilen taşlardan minyatür hediyelikler yapmak ve bunları satarak gelir elde etmek. Ama kaynak sıkıntısı olduğunu söylüyor... Bu yıl ÇATOM bünyesinde ana sınıfı açmayı planlıyorlar. Buradaki kadınların çoğu, kurslara ve diğer etkinliklere katıldıktan sonra kendileri için, az da olsa bir şeylerin değiştiğini dile getiriyorlar ve ekliyorlar: "Ama bizden sonrakiler daha rahat olacak."

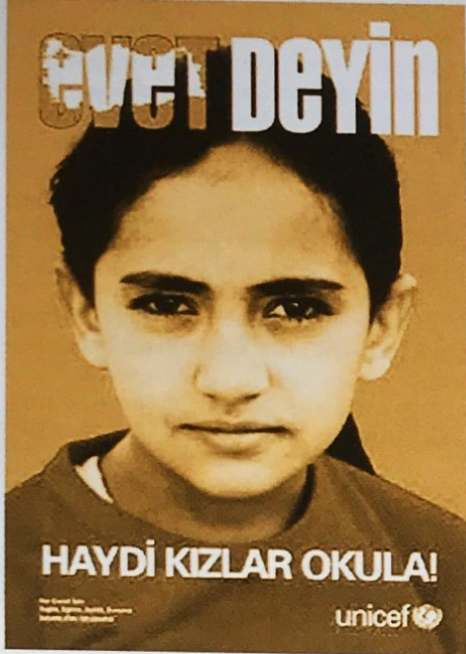
Nusaybin ÇATOM'dayız. Merkezin sorumlusu **Elif Macar** ile görüşüyoruz. İki katlı pembe bir binada dört ay önce faaliyete geçmiş. Kaymakamın ve belediye başkanının desteği çok büyük. Saha sorumlusu ve eğiticiler önce evleri dolaşıp sohbet toplantıları yaparak ihtiyaçları belirlemişler. Kaymakamın ailelerle görüşmesi de kadınların kurslara katılmaları açısından çok yararlı olmuş. ÇATOM'un hemen yanında Frito-Lay'in desteğiyle açılan okuma-yazma kursları sayesinde kadınlar ÇATOM'la tanışmış. Nusaybin ÇATOM'da okul öncesi eğitim veriliyor, ev ekonomisi kursları açılıyor. 22 kız açık ilköğretim okuluna kaydedilmiş. Bu kızlara destek etüd dersleri verilecekti. Haftada bir gün de bir doktor ve hemşire gelip sağlık eğitimi verecekti. Elif, dikiş nakış dersleri verilmesini gereksiz görüyor; zaten orada her kadın bu işi biliyor. Bir lokantayla anlaşmışlar. Hafta bir gün mantı yapacaklarmış ve satıştan elde edilecek gelir kadınlara kalacaktı.

Ömerli ÇATOM'da ise merkezin sorumlusu **Gülseren Büyükyıldız**'la tanışıyoruz. Odalardan birine giriyoruz; dizi dizi dikiş makinelerinin başında kadınlar, yatak takımları, örtüler dikiyorlar. ÇATOM sayesinde kendini 'işe yarar' hissediyor hepsi de. Aileleriyle konuşamadıklarını burada Gülseren'le ve diğer kadınlarla paylaşabilme şansı buluyorlar. Bir tür rehabilitasyon merkezi gibi sanki. Kadınlar kurslar sayesinde birçok bilgi edinmişler, beceri kazanmışlar. Ama en önemli sorun, yaptıklarını satabilmek. Diyarbakır'daki bir marketler zinciriyle görüşmüş ürettiklerini pazarlayabilmek için. Hepsisi de heyecanla sonucu bekliyor. Merkezde 20 kişiye burs verilmiş ve sırada bekleyen 20 kadın daha varmış. Ömerli'de de kız çocuklarının okula gitmesini engelleyen ailelerin gerekçesi, pek çok yerde olduğu gibi, kadın ile erkeğin birlikte, aynı sıralarda eğitim alacak olması. Bu yüzden genç kızlar Ömerli'de Kız Meslek Lisesi açılmasını istiyor.

“Haydi Kızlar Okula”

Milli Eğitim Bakanlığı ile UNICEF'in Haziran 2003 tarihinde ortaklaşa başlattıkları “Kız Çocuklarının Okullaşmasına Destek Kampanyası” ile 2005 yılına kadar öncelikli 50 ilde, ilköğretim çağındaki bulunan ve okula hiç gitmemiş ya da yarım bırakmış olan kız çocuklarının tümünün okula kaydolmaları, devam etmeleri ve mezun olmaları amaçlanıyor. Kampanya, 2003 yılında okul çağında olduğu halde okula gidemeyen 250 bin kız çocuğunun yaşadığı Ağrı, Batman, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak ve Van'da yürütülüyor. Türkiye, komşuları içinde Irak'tan sonra okullaşma oranının en düşük olduğu ülke.

Türkiye’de ilköğretim yaşında olup da okula gidemeyen 640 bin kız çocuğunun 250 bini Doğu ve Güneydoğu illerinde bulunuyor.

UNICEF Türkiye Temsilcisi McLoughney, kampanya ile kızların bütün okul masraflarının karşılanacağını açıkladı. McLoughney, kampanyada Milli Eğitim Bakanlığı dışında Diyanet İşleri Başkanlığı gibi halka ulaşmayı kolaylaştıran diğer kurumlarla da işbirliği yaptıklarını belirtti. McLoughney’e göre projenin en zor kısmı, kızlarını okula göndermeleri için anne ve babaları ikna etmek: “Eğer aileler kızlarının okula gitmesindeki kazancı anlayabilirlerse işimiz çok daha kolaylaşacak. Biz de okul masraflarını karşılayarak ikna sürecini kolaylaştırmayı hedefliyoruz.”

“Haydi Kızlar Okula” kampanyası kapsamında köylerde CD’li tanıtımlar yapan Diyarbakır’a bağlı Çınar Kaymakamlığı, bu kez anket çalışması başlattı. 15 maddelik ankette, “Kız çocuklarının okula gitmesini doğru buluyor musunuz” ve “Kız çocuklarının okula gönderilmemesinin sebebi nedir” gibi sorular yer alıyor. Çınar Kaymakamı İdris Akbıyık, kız çocuklarının okula gönderilmeme nedenlerine ilişkin yaptığı açıklamada, “Geleneksel nedenler ilk sırayı alıyor. Bunların arasında dini nedenler, kızların işçi olarak görülmesini sayabiliriz. Ancak biz şimdi bunları aşmaya çalışıyoruz” dedi. Kız çocuklarının okula gönderilmesi için camilerde anonslar yapılırken, Kaymakam Akbıyık da aileleri ikna etmek için köyleri dolaşıyor. Kızların okula gönderilmemesinin nedeni ankete göre gelenekler; görüşleri alınan bazı aileler ise parasal olanaksızlıklar ve köylerinde ortaokul olmamasından yakınıyor. Yetkililer, kampanya sayesinde okula giden kız çocuklarının sayısının artacağını belirtiyor. Çınar ilçesinde geçen yıla oranla kız öğrenci sayısında yüzde 35’lik bir artış sağlandı. Çınar Kaymakamlığının 26 köy ve mezrada yaptığı araştırma, ailelerin kızlarını yalnızca beş yıl okula gönderdiklerini ortaya koydu.

Kampanya, bu yıl Ağrı, Batman, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak ve Van’da hayata geçirildi. 2004 ve 2005’te de 20’şer il kampanyaya dahil edilecek. Proje çerçevesinde uygulama illerindeki kız çocuklarının ‘ilkokula net kayıt oranı’, ‘ilkokul eğitimi tamamlama oranı’, ‘okula devam oranı’, ‘okul çağında olup okul sistem dışında kalanların sayısı’ ve ‘eğitimleri önündeki engeller’ tespit ediliyor. Sorunların çözümünde öncelik anne-baba eğitimi ve toplumsal duyarlılığın artırılmasına veriliyor. Bu amaçla anne-babaların ikna edilmeleri ve yerel yöneticiler, sivil toplum örgütleri ile medya kuruluşlarının görev ve sorumluluklarına ilişkin el kitapları hazırlanıyor. Ayrıca televizyon ve radyolarda anne-babaları hedef alan ulusal bir kampanya düzenleniyor.

Dünyada yaklaşık 120 milyon okul çağındaki çocuk okula gitmiyor; bunların yüzde 60’ını kızlar oluşturuyor. UNICEF İcra Direktörü Carol Bellamy’ye göre, kızların eğitimi yoksullukla, salgın hastalıklarla mücadele alanında da önem taşıyor.

*Türkiye’de okuma-yazma bilmeyen 7.5 milyon kişinin 6 milyonu kadın. Van’da kadınların yüzde 50’si okuma-yazma bilmiyor.

*Diyarbakır Amed’de okul çağında olup ilköğretime kayıt yaptıran, ancak devam etmeyen veya edemeyen öğrenci sayısı 33 bin 500 civarında; bunun 30 bin 800’ünü kız öğrenciler oluşturuyor. Bu sayı mevcut öğrenci sayısının yaklaşık yüzde 12’si. Diyarbakır’da okuma-yazma bilmeyen 611 kişiden 440 bini kadın.

*Muş’un Malazgirt ilçesinde 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre okuma-yazma oranı yüzde 75.

*Batman Hasankeyf’te okuma-yazma bilmeyen kadınların oranı yüzde 47.

*Şırnak Beytüşşebap’ta kadınların yüzde 30’u okuma-yazma bilmiyor.

*Ağrı’da kadınların yüzde 65.3’ü okuma-yazma bilmiyor.

*Çocukların okula gönderilmemesi yasal bir suç; her yıl için 3 milyar 750 milyon lira para cezası var.

Urfa'da yaşayan bir kadın, **Makbule Özen**; içinde yaşadığı kentin ve bu kentin kadınlarının sorunlarına duyarlı, neredeyse tek başına bir sivil toplum kuruluşu. Araştıran, soran, ilgilenen, çaba gösteren biri. Makbule ile örgütlemeye çalıştığı ev eksenli çalışan kadınları ve "Urfa'da kadın olmak"ı konuştuk.

"Kadınlar 'görünür' olmak istemiyor"

Siz Urfa'da ev eksenli çalışan kadınları örgütlemeye çalışıyorsunuz. Nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Benim çalışmalarım, evlerine giderek kadınlarla bire bir görüşmek suretiyle gerçekleşiyor. Önce sohbet ediyoruz. Devlet çalışanı olduğum için güveniyorlar bana, daha rahat konuşuyorlar. Kadın ürettiğini satamıyor. Biz kadınların kendi ürünlerini kendilerinin pazarlamasını istiyoruz; aracılar pazarlama. Kadınlar kendi ayakları üzerinde dursun istiyorum. Kendi kendine yetebilmeyi öğretilsin. Çoğu kadın değersizlik duygusu içinde, ben neyim ki, benden ne olur ki diye düşünüyor. Bunlara yardımcı olmak, hem de kadını gün ışığına çıkarmak, ama bu! Urfa'da sanayi yok ama biber, salça yapımı, halı-kilim atölyelerinde çalıştırılıyorlar, fabrikalardan fason iş alıyorlar, iç çamaşırı diyorlar. Ayda 40-50 milyona kilim dokuyorlar mesela. Bu kilimler çok pahalıya satılıyor dışarıda, ama kadının aldığı para 40 milyon. Sabahın yedisinden akşamın yedisine kadar çalışıyor üstelik. Amacım; onları bir araya getirmek, örgütlemek, aralarında dayanışmayı sağlamak.

Bu çalışmaları nerede yürütüyorsunuz?

Ben bu çalışmayı önce Valilikteki Sosyal Merkez'de yürütüyordum. Ambar Ayniyat'ta çalışıyorum. Valinin değişmesiyle hiç ilgim olmayan bu göreve getirildim. Çok zor koşullarda çalışıyorum. Ocak 2004'te "Ev Eksenli Kadınlar" ile ilgili bir atölye çalışması yapacağım. Ankara'dan Nazik Işık'la çalışacağım. Burada görüştüğüm kadınların çoğu "görünür" olmak istemiyor. Nedenleri; aşiret kızı, karısı olması. Güneydoğu'da kadın, emeğini pazara çıkaramıyor. Aşması gereken şeyler var. Ailesine, eşine, oğluna bir şeyleri kabul ettirdikten sonra "dışarı" çıkabilecek ancak. Evde çalıştığı zaman görünür değil ama koca onun parasını çok rahat harcayabiliyor. Kadın zaten evde üretiyor. Dışarıdan onu gören kimse yok. Şunun karısı şu işi yapıyor denmediği için, kadının emeğini rahatça harcayabiliyor koca. Kadın görünür olmaya başladığında erkek bunu kabul etmiyor. Evde ne işe yarıyor ki zaten!!! Kadın para getirirse de eve, ürettikleri emek kabul edilmiyor. Kadının asli görevlerinden biri de dikiş

dikmek mesela!!! Ya da biber yapar kadınlar. O acı biberler ayıklanır, dövülür, çok zor bir işlem den geçer ama adam biberi götürüp pazarda çok rahat satar. Kadının görevi biber yapmak zaten!!! Emeği değil, görevi!!! Dışarıda çalışırsa bu emek olur, bu da erkeğin gururuna dokunur. Erkek nasıl çalıştırır karısını!

Kentin en çok hangi sosyal kesiminden kadınlar ev eksenli çalışıyor?

En çok kırsal kesimden kadınlar var. Köyden göçle gelen ailelerden ve 'orta direk' tabir edilen kesimden kadınlar ev eksenli çalışıyor. Ekonomik durumu iyi olan, kocasının işi iyi olan kadınlar daha çok uğraşıyor. Aralarında okuma-yazma bilmeyen de var, liseyi bitirmişler de var. Ben bu konuda 50 kadınla bir anket çalışması yaptım. Hepsinin tek sorunu tencerenin kaynayıp kaynamayacağı. Günlük çözümler bunlar. Ama ben emekleri sömürülmesin, görünür olsunlar istiyorum. İşçi deyince hep akla ücretli çalışan, belli bir mekanda çalışan, evden çıkıp işe giden biri geliyor. Kadın zaten evinde ücretli çalışıyor ama evden dışarıya çıkmıyor. Bunun için de işçi sayılmıyor. Ben El Sanatları eğitimi aldım, halı tezgahlarında öğretmenlik yapıyorum. Onlar benden daha çok yoruluyor. Ben sadece öğretiyorum ama onlar saatlerce düğüm atmak zorunda. Ben devlet güvencesinde olduğum için, sosyal haklarım var. Ama evinden çıkıp halı atölyesinde halı dokuması yapan kadının hiçbir sosyal hakkı yok. Bir sürü riski var; hastalık kapabiliyor. Bir başka ildeki halı atölyesinde bir keresinde bir kızın kızkılık zarı yırtıldı. Dokumada kullanılan bir aletin üzerine yanlışlıkla oturmuş. Bekaretinin bu şekilde bozulduğuna dair doktor raporu aldık. Noter geldi. Evlendiğinde sorun çıkmasın diye. Hayatına mal olabilecek bir kazaydı bu... Atölyeye giden kadın, yolda birkaç insan görüyor, sohbet ediyor, vs. Bu yolla sosyalleşiyor. Ev eksenli çalışma deyince, "İki dantel, iki oya değil mi, yapın işte, zaten görevi değil mi?" deniliyor. Değil işte!

Kadınlara ulaşmakta güçlük çekiyor musunuz?

Çok kolay ulaşamıyorum. Görünür olmak istemiyorlar. Bende bir çok anket isimsizdir. Yazmayın diyorlar; korku-

yorlar. Bu bölgedeki kadının kendine güveni de yok. Nasıl olsun ki! Böyle yetişmedi ç ü n k ü .

Dayısının oğlu bile emretti ona; dedesi emretti. Feodal bir yapı var. Evlenirken bile kararı başkası veriyor; ona kabul etmek düşüyor.

Yerel yönetimlerin kadın konusuna yaklaşımı nasıl?

Urfa'da 30 dul kadının barındırıldığı Sosyal Konutlar diye bir yer var. Oranın yolu yok; iki kilometre yürümek gerekiyor. Bu Belediye Başkanı'nın görevi. Defalarca denendi, imzalar toplandı ama hiç bir yanıt alınamadı. O kadınların çocukları okula gidecek, iki kilometre yürüyor. Bu sorunların çözülmesi için önce çok iyi bir Belediye Başkanı, bir kaç yürekli insan gerekiyor. Sivil toplum kuruluşlarının çabalaması gerekiyor. Bizim insanımız değişmez. Önce ağalar tarafından güdüldük, artık bu kalmadı. Ama şimdi de siyasi parti il başkanları tarafından güdüyoruz; parti içerisindeki insanlar güdüyor bizi. Minareyi çalmadan kılıfını hazırlıyorlar.

Kadınlarla ilgili haberler yerel medyaya nasıl yansıyor?

Medyanın da rolü çok önemli. Urfa'da 13 yaşında bir kız üç kez evlendirildi. Yerel basın bunu küçücük bir haber olarak verdi. Ama Vali bir yeri ziyaret etse manşetten veriliyor bu haber. Ulusal basın da öyle. Kadınlarla ilgili haberleri bir yerlere sıkıştırıyorlar; ilan gibi, küçücük. Kadınlar da artık bir kimlik erkekler için; kadının varlığını hâlâ kabullenmeyen erkekler için.

Evlendirilen 13 yaşındaki kız haberine Urfa'da kadınlardan tepki gelmedi mi?

Ben bu haberi bir kadına okudum; "Etmiş, bulmuş" dedi. Kadın kadının düşmanı. Ben bir izci grubunu da çalıştırıyordum, kız ve erkek çocuklar vardı. "Liderim, ama bu haksızlık! Zaten babamız bizi insan yerine koymuyor ki!" diyordu gruptaki kızlar.

ISSIZ sevdalar zamanı

Sırrını içinde saklamayı marifet bilenlere özgü bir karın ağrısı taşır bazı şehirler. Mardin'de bu ağrı, Mezopotamya ovasının sonsuzluğu ölçüsünde büyüyüp genişler sanki. Taşların dilinden söz eder herkes, ama taşlar sessiz kalır bu şehirde; kadim zamanların öykülerini bağırmasa mesela. Ya da çok eskiden sevilmiş bir kadının hep hatırlanan yüzü gibi durmaz. Bir büyük suskunluğa dönüşünce sesler, ne yapsın insan, harfleri kazıyıp durur taş duvara. Unutmak için belki... önceyi ve sonrayı... ya anımsamak...

Mardin, bir masalın son cümlesi gibi salınıp durur, ülkeye kenarlardan bakar, çok anlamlı bir yalnızlığı toprağında taşır. Kıyamet kopsa ve hatta şu "portakal maviliğindeki" dünya yer ile yeksan olsa da Mardin kalacaktır. Bir tek o kalacaktır belki. Bin yılların alçakgönüllü görkemini atmayacaktır üzerinden. Zaman devrildikçe zamanın kendisiyle inatlaşan bir kadın olacaktır; her gece

bir uzansa tutuvereceği kadar yakın ayın gümüşü ışığında pudrasını tazeleyen... Bir Arap ezgisinde saçlarını dağıtan, bir ağıtta ellerini gökyüzüne açan, oynak bir şarkıda eteklerini savuran, yakan, yanan, yakaran... bir kadın olacaktır. Ne yana dönse insan, karşısına; Mezopotamya'nın soluğunu her sabah içine çeken, her gece Suriye köylerinin ışıklarına dalıp giden, her ikindi vakti bir duvarın dibinde çayını içen, taşlara yüzünü süren, ıssızlığı bile isteye seçtiğine yeminler eden bir kadın çıkacaktır. Ne ki, hiç kimse, hiçbir zaman bilemeyecektir o topraklarda kadınlığın ezberlenmiş bir öğüt olarak sürdüğünü... Ülkenin kıyısında durup hayatı uzaktan izlemenin ne demek olduğunu... Tüm bıçakları bileyip keskinleştiren törelerin karşı konulamaz buyruğunu... kimse bilmeyecektir. El çabukluğuyla açılan yaralar görünmeyecek, sırlar döküldüğünde kimse gelip süpürmeyecektir. Ama herkes bilir ki; sırları ortaya dökülenin de, yarası görünenin de öyküsünü taşır şehirler. Belki

bir zaman sonra, belki çok zaman sonra, yani yaralar kabukların altına saklandığında, yani artık dillenecek sırlar kalmadığında, bir kadın ağladığında ya da bir başka kadın sustuğunda şehirler dile gelecektir.

Mardin'de sözlerimi bıraktım. Yüzünü unutmadığım insanlar yüzünden belleğim suretler müzesine dönüştüğünden beri, suretlerin bütün ağırlığına karşın yüz biriktirmeye devam ediyordum. İnsanların yüzlerden ibaret olduğunu anladığımdan beri ise daha çok. Çok gevezelik etmişiz de artık susmamız gerekirmiş gibi bakıyordu şehir. Bir sokaktan geçtim, bir taşla çarptım, bir çocuğun ellerini sevdim, bir başkasına gözlerimi verdim... Nice sonra ilk kez bir şehre sevdalanmanın paslı tadı dilimde, uyandım, yeni bir dilin ilk hecesini bulduğumu sanarak...

Selen Doğan
Ekim 2003

Nuri İyem, 1997

Boynum ince / Kalbim boş / Sürdüm yüzümü ağaçlara / Rüzgâra sürdüm gözlerimi acıyla
Geçtiğim yollar / Ve uçtuğum / O gecesiz gökyüzü / Bulutların tarlasında oturan / Tanrı kadar
yorgun / Fısıldadılar:
An ve masal
An ve masal

an ve masal

Kısa sürdü her şey
Yolculuklar
Ölüm
Ve konaklar
Hiçbir şey kalmadı etrafımda
İsten kararmış sütunlardan başka

Mektup I

ikiye ayrılmış bir kent. ilki yeni şehir. asıl Mardin'den uzaklaşıp yeni, yüksek binaların dikildiği kent. diğeri tarihini ve kimliğini korumayı başaran gerçek Mardin. düş Mardin. düş-en Mardin. en-düş ya da.

hangi büyüü nerde bulacağımı hep karıştırdığım kent, dar sokaklarında izini sürdüğüm huzurla örülmüş. huzur kentin insanlarının huzursuzluğu ama. gitmek isteyen öyle çok insanı var ki kentin. üniversite olsun, gençler dolaşsın sokaklarda o zaman gitmeyiz burdan, diyorlar. kalabalığı istiyorlar yani. ama bu kent kalabalığı kabul edemez ki. taşıyamaz. çöker. aşk gibi bu kent de. tek başınalığa mahkum, kalabalıklardan kaçması, onları istememesi bundan.

aşk kenti. ya da aşık olduğum kent. doğduğum kentten sonra kökümü bulduğum kent. köklerim acısa da toprağına basıyordum işte. Mezopotamya'ya. sonsuza, yok olmaya uzanan Mezopotamya. bu kent son ya da baş. arası yok. doğumla ölüm gibi. başı ve sonu olmayı bilmiş hayatlar gibi. büyü de burda toplanıyor işte. toplanıp kalıyor. dağılmıyor. kilidini de açmıyor.

kilit hiçbir anahtarı kabul etmez. sonsuza saklı tutar kendinde. kadınların öyküleri gibi. sonsuza susamayacakları öyküleri gibi... konuşabilseler...

Tüllere sarılmış çölde ölümümü bekliyorum. Sakinim.
Yok bir gece bu.
Sabah uyanacak aşkı konuşacağız.
Ne çok sürdü diyecek bana.
Ne uzun sürdü hayat.

Mardin'den dönerken ben, aşkı tutacağına söz veren kente güveniyordum. güvenmek bir kente öyle zordur. yalan hayatlar yaşayan büyük kentlerin çocukları bunu iyi bilir, düşüp düşüp kalkmaya çalışan çocuklar.

Uçtum o gece.
Karanlığın girmeye korktuğu şehri geçtim.
Gölge olmayınca ruh yalnızdı. Uludum.

Mektup II

sözcüklerin düşüşünü yakalayamadığımdan yazamadıklarım: erkeklerin törelerini içinde eritip yanan kadınlar, eskiagırtaş duvarların içinde sıkıştırılmış hayatlar, akşamları sessizliğe ve yalnızlığına dönen cadde, hep kaybolmak istediğim dar sokaklar, Ege'nin yeşili ve rüzgarıyla dolu Ömerli ve kadınları, Deyrulzafaran'ın soluksuz kalmış duvarları, Midyat'ın küstürülmüş Süryanileri ve kiliseleri, Deyrulumur'un geniş avluları, her adımda edilen dualar, her ağızdan başka seslerde ve sözcüklerde çıkan günaydın'lar, kocaman, dünyanın en güzel sokak gözlü çocukları, taşlar, büyüler, kınalar, dövmeler, tüller... uykusuz gözlerimin hep en çok, daha çok görmeye çalıştıkları...

Suskun konaklar gibiydim
Kapıları gittikçe çoğalan

Mektup III

doğu'ya yol çizenlere: Mezopotamya'ya gittikçe yüzünüz gökten inmesin hiç. çünkü gök burda gerçekten gök, ne zamandır görmediğiniz... ve yıldızlar çok ama çok. Ne zamandır unuttuğunuz.

Çölden aldığını çöle ver
Hayattan aldığını hayata

Uğur Yüksel
Ekim 2003

- bu metinde yer alan şiirler Bejan Matur'un sözcükleridir.

"İki Türkiye senaryosu var. Biri allı pullu, güllük gülistanlık bir Türkiye senaryosu. Diğeri ise Irak'a asker gönderme ile ilgili insansız demokrasinin yansıdığı senaryo..."
Van muhabirimiz **Zozan Özgökçe**, bu panorama üzerinden akıl yürütüyor.

**Uyan
Türkiye,
burası
kıyamet!**

Televizyon ekranlarına yansıyan iki Türkiye senaryosu var. Biri allı pullu, güllük gülistanlık bir Türkiye senaryosu. Diğeri ise Irak'a asker gönderme ile ilgili insansız demokrasinin yansıdığı senaryo. Bizi ilgilendirmesi gereken ikinci senaryodur. Ama bu senaryonun perde arkası hiç ekrana yansımıyor. Tarih tekerrür ediyor, bu tekerrürün başlangıcı doğuda kesinlikle hissediliyor. Burada, yani Van ve çevresinde halk tedirgin. Kürt kadınları çevrede olup bitene çaresizce bakıyor. Ekim ayının ilk günlerinde halk kepenkleri kapattı ve sokağa çıkmama kararı aldı. Ondan önce de AKP önünde basın açıklaması yapmak isteyen DEHAPlılar engellenmişti. Koşuşturmalar, polis-sivil karşılaşması gibi eski görüntüler yaşandı sokaklarda. Aynı günün akşamı basından izlettirilmeyen bu olaylar kafamızı daha da karıştırdı. Bir çözüm önerisi bile getirilmiyor, olaylar masaya bile yatırılmıyor, yatırılrsa bile halk bilgilendirilmiyor. Yine büyük ve köklü bir problem, duyarsızlık sonucu gün yüzüne yine acı bir şekilde çıkıyor.

Fikret Başkaya'nın "Paradigmanın İflası" adlı kitabında çok hoşuma giden bir tespit vardır. Başkaya "aydın ve entelektüel" ayrımını mükemmel bir şekilde yapar. Ve görünen o ki onun bahsettiği aydınlardan ülkemizde yığınla var, ama ülkemize birinci derecede gerekli olan entelektüeller neredeyse hiç yok. Başkaya'ya göre; sosyolojik olarak aydın tanımına giren kesimin önemi ve toplumda "ayrıcalıklı" konumu, "bilgili" olmalarından, dahası "kültürel tekel"e sahip olmalarındandır. Halk dilinde "ilim iktidardır" atasözü aslında iki şeyi içermektedir; birincisi, her bilgi doğal olarak bir siyasal iktidar yaratma eğilimindedir; ikincisi de, her iktidar zorunlu olarak bir bilgi donanımına ihtiyaç duyar. Demek ki aydınlara ayrıcalıkları veya siyasal iktidar ortakları oluşu, bilgilerine dayanmaktadır. Yukarıda sözü edilen, sosyo-profesyonel bir kesit oluşturan ve sosyolojik aydın tanımına girenlerdir. Bir de bunlardan ayrı olarak ve ekseri bir öneme sahip olan; çoğu zaman küçük bir grup bile oluşturmamayan entelektüeller bulunur. Entelektüellerin ayırt edici niteliği, diploma sahibi olmaları veya belirli bilgilere sahip olmaları değildir. Aynı şekilde belirli meslek gruplarına dahil olmaları da değildir. Şüphesiz bunlarda en az diğerleri (sosyolojik aydın tanımına girenler) kadar, belki de onlardan daha çok bilimsel bilgiye sahiptirler. Entelektüellerin ayırt edici niteliği, onun siyasal iktidarın gerisindeki egemen sınıflardan bağımsızlığı, siyasal iktidar karşısında eleştirel bir tavır içinde olmasıdır. Burada önemli olan zihinsel ve moral (ahlaki) eğilimidir. Ve bu eğilime uygun davranabilme, tavır alabilme eğilimidir.

Benim burada anlatmak istediğimse, haydi aydınları boş verelim, onlar siyasal iktidar ortağı gibi davranıyorlar. Peki bizim entelektüeller neredeler? Neden kimse ülkede oluşmaya başlayan bu kaosa bir şey demiyor? Biz kadınlar basına savaş istemediğimizi bildirdik. Görmezden gelinen bu insanlar aslında savaş içinde savaş yaşıyorlar. Yeni bir savaş, önceki savaş döneminde yitirilen otuz bin insanın üzerine yeni kayıplar ekleneceği anlamındadır. Şehit anneleri ve cumartesi annelerinin arasına yeni annelerin eklenmesini istemiyoruz.

Zozan Özgökçe
13 Ekim 2003, Van

Ben bir kadını

Ben bir kadını. Hayallerim Mezopotamya kadar geniş, dünyam küçük bir barınak. Daha beşikteyken yazılmış kaderime inat nefes alıyorum. Kimi zaman ışıklar görüyorum çok uzaklarda. Ama adımlarım sayılı. Aşarsam ışık ateş olur ben yanarım! İşte ondandır yüzyıllardır aynı çemberin içinde yaşamam. Tarlada çalışırken taşa oturur dalarım, düşünür hayal kurarım. Ruhum dünyayı gezer, umutlarım kristalden şehirler kurar. Ayaklarımda yeni pabuçlar üzerimde önlüğüm... Bir doktor olurum hastanede, ölen bebeğimi kurtaran ya da hakim olurum bana karşı işlenen bütün suçları yargılayan. Derinden sert bir ses duyar, irkilir, toparlanırım hemen, dönerim tarlaya. Sırtımda çuvalım ve korkarım "düşündüklerim duyuldu mu" diye. Yürürüm ter içinde yüzüm güneşte kızarak ve dua ederim kalbimin her atışında, kaderim kızıma miras kalmasın diye...

Ben bir kadını; tohumunda bile emeğim var yediğim ekmeğin. Nedendir bilmem sofrada kocamdan sonra yerim. Eteğimin boyu uzun, dilim kısadır. Suskunluğum töredendir. Töre nedir bilir misiniz? O sinsi küçük bir taşır, yüksek kayalık karlı bir dağa düşen. Kaydıkça çoğalır, yuvarlandıkça ağırlaşır ve ezer. Ansızındır. Sesini son anda duyarsınız. Derdi kadındır ama pazarlığı erkekle yapar. Hükmü kesindir. Cehaletle beslenir. Işığın, güneşin olduğu yerde inceden akan bu su olur sadece. Orada yaşamaktır en büyük dileğim...

Ben bir genç kızım. Bakmayın bu kirli çarşafın içinde, daracık yerde sessiz sedasız, hareketsiz yattığıma. Bir zamanlar karanlık gecede Mardin kadar parlak, ıslık ıslık giysilerim. İçim içime sığmaz gittiğim her yerin neşesiyle. Bu renksiz soluksuz yüzüme kanmayın, en güzeliydin mahallemin. Bir gün zavallı bir ceylan gibi düştüm pusuya. O kirli el bana dokundukça parçalandı dünya! Duyan olmadı sesimi. Gece ağladı halime. Sonra... Sonra siyahsın dediler. Artık kapkarasın! Yıkamakla çıkmazdı kirim. Tek çare kanımdı bu pisliğe. Ansızın sıkıldı kurşun. Ben öldükçe o yaşadı. Ben yok oldukça var oldu namus. Babam evimizin duvarını beyaza, mezarımı siyaha boyadı. Aklanmıştı. Bana kimse gül göndermedi yaşarken. Aşkı söyleyen olmadı. Ama dün gece sessizce bir el titreyerek çiçekler bıraktı uyuduğum toprağa. Toprağım dinledi onu sessizce... Ve ben hiç aşık olmadım...

Ben bir gelindim. Öyle büyük bir düğündü ki bizimki öylesi bir daha görülmedi. Çadırlar kuruldu ovaya, yemekler verildi ahaliye. Halaylar sığmadı meydanlara. Bir kısarak kadar güçlü, bir kelebek kadar kusursuzdum. Öyle çok altın takılmıştı ki güneşten daha parlaktım. Adım atar atmaz yeni yuvama, kaynanam bir çocuk verdi kucağıma. Aynısından benim de olsun diye. Öyle ya kadın demek döl demek bizim memlekette. Zamanla müjdeli haberi bekler oldu herkes. Ve ben kara kışın güneşi beklediği gibi bekledim aylarca. Olmuyordu. Ağaçlara dilek bağladım. Tütsüler yaktım, kurşunlar döktürdüm, adaklar adadım. Çare olmadı. Bu toprak kıraç döl vermez dediler... Ve bir gün kocam ödeyip başlığı, getirdi kumamı bizim eve. Şimdi yatağımda yalnız, unutulmuş. Diri bir vücutta, yaşlı bir ruh artık benimkisi. Hiçbir zaman kendime ait bir şeyim olmadı yine de dertlenmedim buna. Ama kocamı paylaşmak bedel bin bir ölüme...

Ben bir anneydim. Sıralı dağların arasına konmuştu evimiz, bahçemiz. Bin bir kokulu çiçekler, çağlayanlar vardı köyümüzde. Şafakla inerdik bahçeye, akşamla eve dönerdik. Her taşı, her otu bizimdi. Gökte parlayan güneşi bile. Hiç üzmedi toprak bizi, çocuklarımızın anasıydı, bir verir on alırdık... Zamanla göğe yavaş yavaş kara bulutlar toplanmaya başladı. Artık insanlar birbirini yakıyorlardı yükseklerde. Çağlayanlar kızıl akmaya başladı. Geceler kabustu artık. Öyle bir kabustu ki can pazarıydı gerçekte. Ve bir gece cehennem kesildi cennet. Sesler kayalara çarpıp ciğerlere saplandı. Anlamadığım bir sürü adı olan bir savaştı bu. Öyle bir yangındı ki bu, gözyaşı yetmedi söndürmeye. Kuşlar, yılanlar, çıyanlar, koyunlar yavrularını bırakıp kaçtılar ya da kavruldular o gece. Elleri avucumda eridi yavrumun. Hiçbir dua, hiçbir feryat yetmedi o küçük kalbi diriltmeye... Güneş dumanla doğdu o sabah. Kül kesilmişti dünya. "Gidin" dediler... Yola koyulduk; anne, baba, teyze, genç, yaşlı. Yanımıza sadece geçmişimizi alabildik. Gelecek mi? o artık yoktu. Önümüzde tek bir yol vardı bilinmezliğe giden. Şimdiyse gözleri bağlanmış güvercinler gibi çarpıyoruz oradan oraya, yuvamız ve bilinmeyen adreslerde...

Ne hayatı ne de bedeni ile ilgili karar verme hakkı olmayan, eğitimden yoksun, soyu devam ettiren bir evlat olarak kabul edilmediği için mirastan mahrum bırakılan, sinemaya gittiği ya da bir radyo programına telefon açtığı için sudan sebeplerle öldürülen, intihara zorlanan, kaderi ve hayatı kocasının, babasının, erkek kardeşinin veya bir erkek akrabasının iki dudağı arasında yaşayan kadınlarımızın mutsuz, acı hikayelerini görmek için haber bültenlerini izlemeye gerek yok burada. Şöyle bir etrafınıza bakmanız yeterli. Her şey kadına karşı kurulan tuzakları sergileyen, özenle hazırlanmış bir müze burası. Yazık ki kadının dramı bu topraklarla sınırlı değil. Dünyanın her parçasında aynı hikayeler yaşanmakta. Öyle yüksek duvarlarla çevrilmiş ki, bırakın konuşmayı, fısıldamaya korkuyor çoğumuz. Ama artık Mardin'de, Kızıltepe'de güzel şeyler de oluyor. Dünyası evi ile sınırlı kadın iş hayatına atılmakta, hatta kendi işini kurmakta. Tek tek mumlar yanmaya başladı ama daha çok karanlık var. Daha acısı ışıktan haberi bile olmayan çok insan var. Ümidimiz hep birlikte insanlık onuruna yakışan hayata doğru daha hızlı yol almak.

Nilgün Yıldırım

20 Ekim 2003, Mardin - Kızıltepe

Bir seçim daha yaklaşıırken...

3 Kasım genel seçimlerinin üstünden aylar geçti. Ne yazık ki bu seçimlerde de kadınların eli boş kaldı. Burada niyetim bunun değerlendirmesini yapmak değil, ama önümüzdekini görebilmek için geridekine bakmanın gerekliliğini vurgulamak. Neredeyse her seçim sonrası bir "gafil avlandık" lafı ettik. Ancak görünen o ki biz siyaseti, seçimi hep son dakikaya bırakınca gafil avlanmaya da devam edeceğiz. Şimdi önümüzde yerel seçimler var. Bir olağanüstülük olmazsa, Nisan 2004'te yapılacak. Yerelin hayatımızı nasıl doğrudan etkilediğini düşününce bu seçimler biz kadınlar için ayrı bir önem kazanıyor. Ben burada biraz "neyi" yaptığımızı/yapacağımızı, "neden" yaptığımızı/yapacağımızı anlatmaya çalışacağım.

Gafil avlanmamak için neler yaptık, daha neler yapacağız?

Kadınları bir araya getiren toplantıların önemi

3 Nisan 2003'te Ankara'da "Büyük Meclisten Küçük Meclislere" yuvarlak masa toplantısı gerçekleştirmiştik. Yerel yönetimlerde kadın temsiliyetinin artırılmasına, politika ve stratejilerin geliştirilmesine ilişkin tartışma yapmayı ve farklı politik parti ve gruplardan kadınlar arasında bir ağ oluşturmayı amaçlamıştık. Parlamento, 3 Kasım genel seçimlerinde milletvekili adayı, belediye meclisi üyesi, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının temsilcisi kadınlar ve üniversiteden uzman, akademisyen kadınların yanı sıra Birleşmiş Milletler temsilcilerinin katıldığı toplantı çok verimli geçmişti. Tüm katılımcıların olumlu görüş bildirdiği toplantının belli aralıklarla devamının yapılmasının politika geliştirmek ve kadınlar arasında ağ oluşturmak açısından çok önemli olacağı sonucu çıkmıştı. Tartışmaların çok öğretici ve yol gösterici olduğu bu toplantının ses kayıtlarının çözümlemelerini tamamladıktan sonra bir kitap haline getirmenin çalışmalarına başladık. Ekim ayında ikincisini düzenleyeceğimiz "Büyük Meclisten Küçük Meclislere" yuvarlak masa toplantısının da tartışma kayıtlarını düzenleyip ekleyeceğiz. Ve siyasette yer alabilme mücadelesi veren biz kadınlar için önemli bir kaynak olacağına inandığımız, genel ve yerel siyasete dair kadın bilgisini ve deneyimini içeren bu kitabı yayınlıyacağız.

Politika üretmek, strateji belirlemek, kadın sözünü ortaklaştırmak ve en önemlisi bunların sonucunda güçlü bir kadın örgütlenmesine gidebilmek için bu tür toplantıların çok önemli olduğu açıktır. Bu, kadınların biraraya gelerek ciddi bir GÜÇ oluşturmalarının önemli bir adımıdır. Bugüne kadar siyasi partilerden kadın temsiline yönelik taleplerimize bir

yanıt bulamamızın en önemli nedenlerinden biri, kadınları bir GÜÇ olarak algılamamamızdır. Şimdi bu toplantıların, üç ayda bir periyodik olarak yapılmasının koşullarını oluşturmaya çalışıyoruz.

Yerele Dair Kadınların Sözü Var

Yaptığımız çalışmaların çok önemli bir diğeri ise yayınlardır. Mayıs ayında Ankara Üniversitesi KASAUM, KADER Ankara ve Kadın Koalisyonunun bazı temsilcilerinden oluşan bir grupla yaz boyunca atölye çalışması yaptık. Bu atölyede yaptığımız tartışmalarda, yerel yönetimlerde yüzde 1 olan kadın temsiliyetinin artırılması kadar, yerele dair bir KADIN SÖZÜ olduğunu göstermenin ve bu sözün temsilcisinin kimler olabileceğini vurgulamanın zorunlu olduğu ortak görüşüne ulaştık. Neydi yerele dair kadın sözü? Biz, kadınlar ve erkekler olarak aynı yerlerde farklı biçimlerde yaşıyoruz. Bu farklılık, farklı ihtiyaçlarımız ve farklı sorunlarımız olduğu anlamına geliyor. Öyleyse bunlar nelerdir dedik ve oturup birlikte yaşadığımız yerin hayatımızdaki etkilerini, bunların nasıl yerel politikanın ürünü şeyler olduğunu yazdık. Ve bu hummalı çalışmanın sonucunda ortaya beş broşür ve bir bildirge çıkardık. Hazırladığımız broşürlerden biri muhtarlara, biri de Ankara'ya özel. KASAUM'dan Ayten Alkan'ın bunlara ek olarak yeniden düzenlediği yerel politika kitabı da çalışmalarımızda önemli bir boşluğu doldurdu. Kitap, yerel yönetimler konusunda eğitim verecek, bu konuda çalışacak, aday olacak kadınlar için önemli bir kaynak olma niteliğindedir. Seçim öncesinde bugüne kadar, kadınlar olarak taleplerimizi siyasi partilerin seçim bildirgelerinde bulmaya çalıştık. Oysa şimdi "kadınların seçim bildirgesi"ni yazma zamanıdır. Siyasi partiler de bu bildirgeyi ölçü almalıdır. Yaptığımız atölye çalışmasında bunu da tartıştık ve yazdık. Bundan sonra ülkenin her yerinde, her yerden kadınlara bunları tartışmalı ve o zaman "KADINLARIN SEÇİM BİLDİRGESİ"ni çıkarmalıyız.

Eğitimler Yoluyla Sözü Yaygınlaştırmak ve Örgütlenmek

Eğitim programlarının da kadınların güçlenmesindeki etkisi büyüktür. Bundan yola çıkarak, eylül sonunda Ankara Üniversitesi KASAUM ile işbirliği içinde "Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı ve Temsili Eğiticilerin Eğitimi"ni gerçekleştirdik. Bu eğitime siyasi partilerdeki ve sivil toplum kuruluşlarındaki aktivist kadınlar katıldılar. Böylece taşıma suyuyla değirmen döndürmek yerine suyun içinden akmasını sağladık. Bu aynı zamanda siyasi parti ve sivil toplum kuruluşlarında ciddi bir örgütlenmeye gitmek anlamına da gelmektedir. Yerel yönetimler eğitici-

lerin eğitimini alan siyasi parti, sendika ve diğer sivil toplum kuruluşlarından kadınların bu eğitimi kendi örgütlerinde, ülkenin çeşitli yerlerinde yapacak olmaları kadın sözünün yaygınlaşması, kadın örgütlenmesi ve dolayısıyla kadınların güçlenmesi açısından son derece önemli ve heyecan vericidir.

Yerel yönetimlerle ilgili, Nisan 2004'e kadar yapacağımız bir başka çalışma ise Samsun, Antalya, Bursa ve Yenimahalle gibi Yerel Gündem 21 olan yerlerde yerel yönetimlere ilişkin savunuculuk toplantılarıdır. Bu toplantılar çok geniş katılımlı olması, kadınları buluşturması açısından da önemlidir. Daha önce de belirttiğim gibi, bu tür biraraya gelişler kadınların sözlerini söylemesi, tartışması ve bunun sonucunda politika üretmesine olanak sağlayacaktır.

KADER yaptığı, yapacağı çalışmalarla kadınların siyasette yer almasının, siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasının mücadelesini vermektedir. Bu mücadele tüm kadınların birlikteliğini, dayanışmasını gerektirmektedir. Çünkü kadınlar biraraya gelirse kadınlar için bir şeyler yapılabilir. Çünkü, siyaset bir grubun, bazılarının değil hepimizin işidir.

Çok birbirini destekleyen, besleyen şeyler olmakla birlikte yerel yönetimlerle ilgili derdimiz TEMSİL sorunuyla sınırlı değildir. Temsilde eşitliği sağlamaya çalışırken yerelin ciddi bir yönetim sorunu olduğunu da unutmamak gerekir. Yerel yönetimlerin bugüne kadar kadınları görmezden gelen, rant dağıtımı ve paylaşımına dayalı politikalarına karşı alternatifimizin ne olduğunu ve bunun kimlerle olacağını çok iyi ifade etmemiz gerekiyor. Belki bu nedenle "hangi kadınlar" meselesi çok önemlidir.

Bu çalışmalar bugüne kadar ettiğimiz "temsili" lafının da ötesine geçerek "hangi kadınlar" kadınları temsil etmeli? sorusunu politik gündeme taşımak durumundadır. "Sayısal temsil" çok önemli olmakla birlikte, "kadın" olmak tek başına kadınları temsil etmek anlamına gelmemektedir. Kadınları temsil etmenin, onların ihtiyaçlarını, sorunlarını ve bu sorunların çözümünü siyasetin gündemine taşımak ve çözümlene kadar orada tutmak anlamına geldiği unutulmamalı/unutturulmamalıdır. Kadınların Aday Gösterdiği, Adaylığını Destekledikleri ya da Kadın Örgütlerine Sorularak Saptanmış Adaylarla Temsil Edilebiliriz. Biz kadınlar temsil edilmek, doğru kişilerce temsil edilmek, en önemlisi "katılmak" istiyoruz.

Hayatımız hakkında verilen, hayatımızı etkileyen kararlara katılmak istiyoruz.

İlknur Üstün
KADER Ankara

Yerel siyaset kadınlar için neden önemli?

Nisan 2004'te olması beklenen, bununla birlikte sonbaharda "baskın seçim" biçiminde yapılabileceği söylentileri de dolaşan yerel seçimler, Türkiye'de kadın hareketinin gündemine ilk kez ciddi olarak girdi. KADER (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği) Ankara Şubesi'nin öncülüğünde 3 Nisan 2003'te Ankara'da yapılan, milletvekili, belediye meclis üyesi, STK temsilcisi ve partili kadınların da katıldığı bir yuvarlak masa toplantısı bu gündemin ve ardından gelen seçim hazırlığı kampanyasının da sürükleyicisi oldu. Söz konusu kampanya, yalnızca kadınların belediye ve il genel meclislerindeki vahim temsil oranlarına" işaret ettiği için değil, aynı zamanda kadınları yerel gündemlerini oluşturmaya çağırdığı, kadınların güçlenmesinde yerel siyasetin en az merkezi siyaset kadar yaşamsal bir düzey olduğunun altını çizdiği için de önemlidir. Bu noktaların önemi çok yalın bir gerçeğe dayanır: Mahalleyi, ilçeyi, kenti, köyü, kısacası "ortak yaşam çevresi"ni kadınlarla erkekler aynı biçimde kullanmaz. Yaşam çevresinin sunduğu ekonomik ve toplumsal olanaklardan yararlanma fırsatları, dolayısıyla sorunları, gereksinimleri, beklentileri aynı değildir. Bu nedenle, "ortak yaşam çevresi"ne yönelik politika ya da politikasızlıklar kadınlarla erkekleri farklı biçimlerde etkiler. Söz gelimi, yerel düzeyde sunulması gereken birçok hizmetin yeterli nitelik ve uygun maliyette sunulmaması durumunda ortaya çıkan boşluk ağırlıklı olarak kadınlarca doldurulur ya da kadınların üstlenmek durumunda olduğu birtakım işleri yerine getirmeleri güçleşir. Örneğin, yaygın kamusal çocuk bakım hizmetinin sunulmadığı bir belde bu toplumsal sorumluluk kadınlarca ve kadınlararası dayanışma ağları kanalıyla yerine getirilir (Başkent'te dahi yalnızca 11 belediye kreşi bulunduğunu, bunların da en fazla 'personel destek hizmeti' sunduğunu biliyor muydunuz?..).

Ya da özellikle kırsal yerleşimlerde ve gecekondu alanlarında, düzenli kullanma ve içme suyu sağlanmaması durumunda suyu uzaktan taşıyıp kaynatmalar, çamaşırı yıkamak için su kaynağına götürüp getirenler, çöplerin sokaktan toplanmaması durumunda belli bir yere taşımak durumunda kalanlar ağırlıklı olarak kadınlar ve kız çocuklarıdır. Öyle ki, 1992'de Bolivya'da yerel hizmet eksikliklerini belirlemeye yarayacak

göstergeler elde etmeye çalışan bir grup araştırmacı, okul yaşında olup da okula gitmeyen kızların sayısını, hizmet, özellikle de su hizmetleri eksikliğinin çarpıcı bir göstergesi olarak saptamışlar ("Haydi Kızlar, Okula!" kampanyası bu kadar sıcak gündemdeyken...).

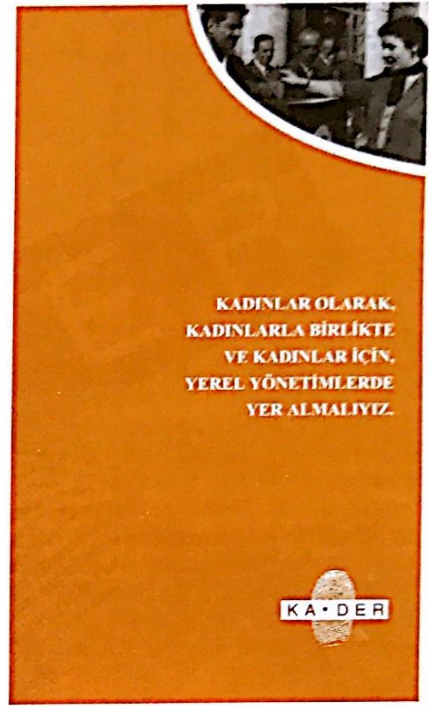
Yine, yeterli altyapının ve kirlilik denetiminin olmadığı sağlıklı bir ortam kadınlar üzerindeki yükü en az iki katına çıkarır: Asfalsız yollar yüzünden daha sık tozlanan evi daha sık süpürmek, daha çok çamurlu ayakkabı, pantolon yıkamak, çöplüklerden taşınan illerle uğraşmak, daha sık hasta bakmak durumunda kalmak, gürültüden uyanan bebeklerle başa çıkamamak, elektiriğin çok sık ve uzun süreli kesilmesi nedeniyle teknik ev araçlarını kullanamamak, mahalle pazarının yokluğu durumunda alışveriş yükünün hem zaman hem mesafe anlamında birkaç katına çıkması, vb...

Mesele yalnızca yerel hizmet boşluğunun kadınlar üzerinde yarattığı karşılıksız ve ağır çalışma yükü değil, aynı zamanda belli hizmet alanlarının toplumsal cinsiyet farklarını görüp görmediğidir de. Mekansal düzenlemeler, aydınlatma donatısı ve ulaşım ilişkin planlama ve kararların, kentsel güvenliğin kadınlar için daha farklı ve genellikle de daha fazla bir anlam taşıdığını hesaba katmaması gibi (Bunu dikkate alan uygulamalar için illa çok yüksek kamusal kaynaklar da gerekmez üstelik. Sözgelimi Kanada'da belediye otobüsleri hava karardıktan sonra kadınları iki durak arasında da indirip bindirir.).

Ev içinde şiddetin türlü biçimlerine maruz kalan kadınların yalnızca "özel alan kişileri" olarak değil, aynı zamanda "yurttaş" ve "kenttaş" olarak da zarar görmekte olduklarının unutulması gibi (Türkiye'de bağımsız kadın sığınmaevleri ve danışma merkezlerine destek veren belediye sayısının bir elin parmaklarını geçmediğini anımsamakta yarar var.).

Çoğu kadının yaşamında konut ve yakın çevresi neredeyse tek yaşama (kimi kez de gelir getirici çalışma) alanıyken, hizmetlerin mekansal dağılımının bu gerçeği safdışı bırakması gibi. Kadınların otomobil sahipliği ve kullanımı oranları son derece düşüken, kent-içi ulaşım düzenlemelerinin yayalık ve toplu taşımacılığa üvey evlat muamelesi yapması gibi...

Gündelik yaşamın farklı kesitlerinden verilen bu örnekler çoğaltılabilir. Fakat

KADINLAR OLARAK,
KADINLARLA BİRLİKTE
VE KADINLAR İÇİN,
YEREL YÖNETİMLERDE
YER ALMALIYIZ.

K A D E R

önemli olan, kadınların yerel topluluk içindeki konumları, yaşam çevrelerinde karşılaştıkları sorunlar, hizmet öncelikleri, yerel nitelikli gereksinimlerinin erkeklerinkiyle aynı olmadığının ayırdına varmaktır. İşte, temsil sorunu da burada düğümlenir; çünkü yerel temsil düzeyi, beldeyi ilgilendiren kararlarda kentsaşların bir tür yetki devri anlamına gelir. Yetkinin dizesel olarak bir cinsten ötekine devredilmesiyle, nüfusun yarısının gereksinimlerine karşı daha baştan bir körlük oluşması anlamına gelir. Öte yandan, mesele basitçe, yerel meclislerde kadın sayısının üç-beş artması da değildir. Bir kere, kadınların cinsleri adına konuşma güvenini elde edebildikleri, siyaset sahnesinde nitel bir değişim yaratabilecekleri, bir başka deyişle biçimsel temsilden gerçek temsile geçebilecekleri bir sayısal eşik vardır. Uluslararası kadın hareketince geliştirilip BM'in uluslararası hedefleri arasına da girmiş bulunan yüzde 30'luk "asgari temsil eşiği"ne ulaşmadan, kadınların kendi cinslerinin sorun ve gereksinimlerini temsil etmeleri olanaklı görülmemektedir. Bu oranın güvence altına alınması, başta anayasa olmak üzere, siyasal partiler ve seçim yasalarının özel önlemler getirilmesini zorunlu kılar. Belçika, Fransa, Hindistan, Brezilya, Arjantin ve Uganda gibi birçok ülkede kota uygulamasına yönelik yasal önlemler alınmıştır. Türkiye'de 8 kadın örgütünün ortaklaşa hazırlayıp 25 kadın

örgütünün desteğiyle Mart 2002'de hükümete sundukları Anayasa, Siyasi Partiler ve Seçim Yasaları'nda değişiklik paketinde de yeryüzü deneyimine koşut önlemler öngörülmüştür. Öteki maddelerde yapılması önerilen düzenlemelerin yanı sıra, doğrudan doğruya buradaki konuyla ilgili olarak, Anayasa'nın 127. maddesinin 1. fıkrasında yapılacak değişiklikle yerel yönetimlerin "cinsler arası eşit temsil ve katılımcılık esaslarına uygun olarak" oluşturulması önerilmektedir. Fakat öneri, hükümet değişikliğiyle kadük olmuş ve yeniden gündeme gelmemiştir. Öte yandan, bu -farazi- en az yüzde 30'un da "siyasetin erkek klikleri"ne bağ(ım)lı kadınlar olma olasılığı vardır. Gerçek anlamda bir temsilden söz edebilmek içinse, biçimsel temsilin ötesinde kadınların kendi gereksinimlerini formüle edip politikleştirebilecekleri düzeneklerin varlığı gereklidir. Çünkü kadınların temsili, bir anlamda kadınların siyasal istemleri, siyasal programı demektir. KADER'in öncülüğünde başlayıp Kadın Koalisyonu'nca yürütülen girişim, özellikle bu çerçevede anlam taşımaktadır; çünkü ilk kez yerel siyasete odaklanıldığı gibi, "yerel yönetimlerde ne kadar kadın?" sorusunun da ötesine geçip "yerel'de niçin ve nasıl kadın siyaseti" sorusunu merkeze almaktadır.

Ayten Alkan*

* A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Dr

** Belediye başkanları %0,6; Belediye meclis üyeleri %1,6; İl genel meclisi üyeleri %1,4

KADINLAR; ADAY OLUN!
Adayınızı kendiniz belirleyin!
Kadınları destekleyin!
Mahallemizin, ilçemizin,
ilimizin yönetiminde
biz kadınlar söz sahibi olalım!

K A • D E R

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele, yerel yönetimler ve siyaset*

Kadına yönelik şiddet, özellikle de aile-içi şiddet kadının hayata katılımını, toplumun renkli, canlı ve demokratik gelişimini engelleyen önemli bir toplumsal sorundur. Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele önemli ve gereklidir; kesinlikle bir lüks ve fantezi değildir.

Aile-içi şiddet yaygın bir insan hakları ihlalidir.

Kurbanları genellikle kadın, çocuk, yaşlı, sakat gibi ailenin güçsüz konumundaki üyeleri, fiziksel ve toplumsal güç hiyerarşisinde altta olanlardır. Şiddete uğrayan her 4 kadından 3'ü aile içinde, her 5 erkekten 4'ü aile dışında şiddete uğramaktadır. Yani, aile-içi şiddet daha çok kadınların uğradığı bir şiddet türüdür. Bir ailede herhangi bir üyeye, örneğin kadına yönelik şiddet varsa, ailenin diğer üyelerine yönelik şiddet de vardır.

Aile-içi şiddetle mücadelenin gerekliliğine işaret eden birkaç neden şöyle sıralanabilir:

*Şiddet, nerede yaşanırsa yaşansın bir insan hakları ihlalidir. Aile içinde yaşandığında, şiddet uygulayanın duygusal bağlarla da bağlı olduğumuz bir yakınımız olması nedeniyle, insan üzerinde daha yıkıcı etkiler yaptığı bilinmektedir.

*Aile içi şiddet, can güvenliğini (yaşama hakkını) ve güvende yaşama hakkını tehdit eder.

*Acılara, fiziksel ve ruhsal sakatlıklara yol açar. Toplumda sakatlanma ve intihar vakalarının artmasına neden olur. Toplumda moral sorunları, iletişim bozukluklarını ve güvensizliği artırır. Yani, insanın zarar görmesine ve ülkenin insan kaynaklarının kötü kullanılmasına yol açar.

*Aile içi şiddet, hem saldırgan, hem kurban hem de tanık olanlar -örneğin çocuklar- için özgüven kaybı yaratır. Yaratıcılığın ve katılımcılığın ortaya çıkmasını engeller, hatta imkansızlaştırır. Toplumda çok sesliliğin oluşmasını engeller. Yani, gerçek demokrasinin ve demokratikleşmenin yaratılmasını ve yaşanmasını olanaksızlaştırır.

*Sağlık, kolluk-güvenlik, yargı vb. temel hizmetleri sunan kurumların iş yükünü artırır, şiddete uğrayan ve hatta uygulayan insanların işgünü kayıplarına yol açar. Yani, hem bireysel ve ailevi hem de toplumsal kaynakların israfına neden olur.

Türkiye'de ve dünyada aile içi şiddet, özellikle de kadına yönelik aile-içi şiddet çok yaygındır.

*Yaygınlık araştırmaları eskimiş olmakla birlikte Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddetin çok yaygın ve çok ciddi bir sorun olduğunu ortaya koyan çeşitli istatistikler mevcuttur.

*Kadın Dayanışma Vakfı'nın istatistiklerinden birkaç örnek verirek: Sözel şiddet dahil, evli kadınların yüzde 97'si eşinden şiddet görmüş/görmekte; ağır şiddet yaşayan kadınların oranı yüzde 20'nin altına düşmüyor.

1980 sonrasındaki kadına yönelik şiddetle mücadele çalışmalarının kazanımları nelerdir?

Aile-içi şiddetten söz etmek, artık tabu değildir; tabu yıkılmıştır.

Araştırmalar -hala sayıları ve derinlikleri yetersiz olsa da- arttı.

Önemli yasal değişiklikler gerçekleşti: (i) Medeni Kanun, eş olarak kadının yasal statüsünün daha bir eşit olmasını sağlayacak şekilde değişti. (Yürürlük: 1.1.2002) Halen devam etmekte olan yürürlük maddesine ilişkin "ekonomik şiddete hayır" kampanyası biz kadınlar için bu değişikliğin önemli bir eksikliğini gidermeyi amaçlamaktadır. (ii) 1998 Ocagında yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, devletin ailede şiddeti olağan görmediğine ve mağdurdan yana taraf olduğuna dair bir "genel beyan yasası"dır. (iii) Kadın danışma merkezleri ve sığınaklarının bir gereklilik olduğu kabul edilmiş, sosyal hizmetler genel kanunu diyebileceğimiz 2828 sayılı Kanun'da 1996'da yapılan değişiklikle devletin sorumluluğundaki sosyal hizmetler arasına alınmıştır.

Polis, sosyal hizmetler ve yerel yönetimler, henüz zayıf da olmakla birlikte, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında mesafe kaydetmeye başlamışlardır.

Kadın hareketinin şiddetle mücadele alanında önemli bir birikimi, deneyimi oluşmuştur. Dayanışma ağları oluşmuş ve gelişmektedir.

Bugün artık "kurumsallaşma" dönemindeyiz. Yerel yönetimlerin de bu kurumsallaşmada yer alması bir gereklilik, bir zorunluluktur. Yerel yönetimlerin, özellikle de belediyelerin bu alandaki sorumluluklarını yerine getirebilmesi için kadın hareketi ile ilişkilerinin artması gerekiyor.

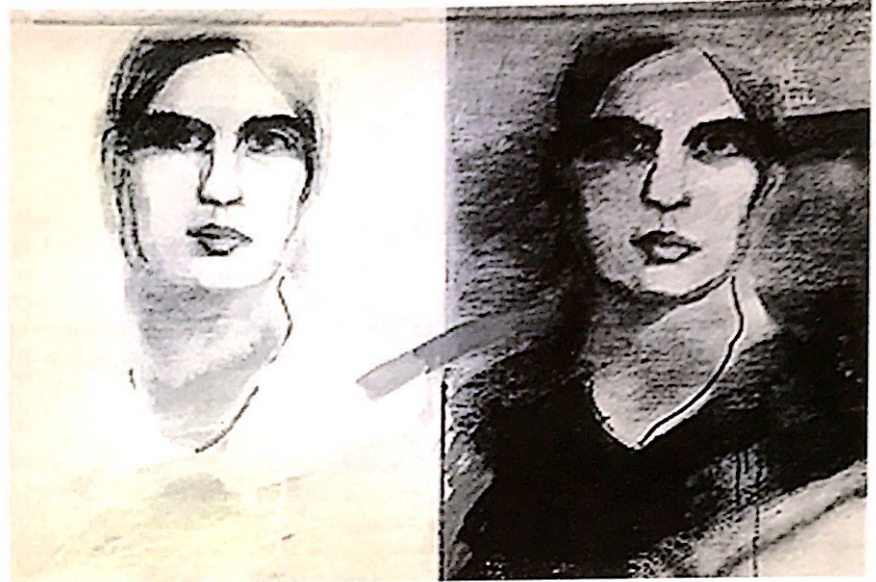
Kadın hareketi 1990'lardan bu yana gerçekleştirdiği işbirlikleri sayesinde "kadına yönelik şiddetle mücadelede yerel yönetimlerle işbirliği" açısından önemli bir deneyim birikimine sahip hale gelmiştir.

İnsanın yaşam kalitesini artırmaya yönelik yerel hizmetler belediyelerin görev ve sorumluluğundadır. Küreselleşme, bu gerçeği daha da öne çıkarmıştır.

Kadın Dayanışma Vakfı, kuruluşundan itibaren belediyelerle işbirliği modeli geliştirmiş ve uygulamıştır. Vakıf, halen Ankara'da Yenimahalle Belediyesi ile işbirliği içinde çalışmaktadır. Ayrıca, Antalya, Aydın, İstanbul, İzmir, Mersin, Adana, Gaziantep, Çanakkale, Diyarbakır, Antakya, Bursa, Kütahya, Samsun, Eskişehir gibi birçok ilde kadın kuruluşlarının belediyelerle kadına yönelik şiddetle mücadele amaçlı işbirlikleri oldu. Bu çalışmaların bir kısmı da devam ediyor. Yani, bu alanda önemli bir deneyim birikimi mevcuttur.

Belediyelerle kadın kuruluşları arasındaki işbirlikleri genellikle kadın kuruluşlarının fikir ve projelerine dayanmıştır. Ancak kalıcı ve sürekli işbirlikleri ve hizmet kuruluşları yaratılamamıştır. Kadın kuruluşları, kadınlar açısından, bu işbirliklerinin ve ortaya koyduğu danışma merkezi ve sığınak gibi hizmet birimlerinin sürekliliğinin sağlanması, güvencelerinin oluşturulması, kalıcı/kurumsallaşmış hizmetler haline getirilmesi için yol bulmaya, sistem oluşturmaya çalışmaktadır. Kadın kuruluşlarının kendi eksiklerini gidermeye yönelik mutabakatları, politikaları ve projelendirmeleri, iki yıldır Kadın Dayanışma Vakfı'nın da içinde olduğu "sığınaklara giden yol" çalışmaları kapsamında yürütülmektedir.

Buna karşılık, siyasi partilerin ve belediyelerin benzeri bir arayışın içinde oldukları söylenemez. Kadın kuruluşlarının belediyelerle yaptığı aile-içi şiddetle mücadele amaçlı işbirlikleri genellikle sosyal demokrat belediyelerle yapılmıştır. Bunun önemli bir nedeni, sosyal demokrat partilerin 1990'larda yeni bir yerel yönetim, yeni bir belediyeçilik anlayışı oluşturmaya çalış-

maları, bu çerçevede de sivil toplum kuruluşları ile işbirliklerine göreceli olarak daha açık bir yaklaşım içinde olmalarıdır. Buna karşılık, muhafazakar (sağ) partiler kadına yönelik aile-içi şiddetle mücadeleyi, kadın sığınma-evlerini aile bütünlüğüne aykırı, aileye düşman çalışmalar olarak adlandırmışlar, yönetiminde oldukları belediyelerde de bu alandaki işbirliklerini sürdürmek istememişlerdir. İşbirlikleri sayesinde ortaya çıkarılan hizmetlerin, örneğin toplum merkezleri, Yerel Gündem 21 çalışmaları, danışma merkezleri ve sığınmaevlerinin yasal güvenceye kavuşturulması henüz sağlanamamıştır.

Kazanımlarımızı nasıl koruyabiliriz? Yeni kazanımları nasıl elde edebiliriz?

Hem mevcut işbirlikleriyle ortaya çıkan hizmetlerin hem de bu işbirliklerini n ülke genelinde yaygınlaşmasının garantisini sağlamak için, kadınlar olarak siyasete daha yüksek bir ilgi göstermemiz, özellikle de yerel siyasetle uğraşmamız gerekiyor. Ayrıca, yerel siyasetin kadınları ve ihtiyaçlarını/sorunlarını görmesi/duyması için de siyasetle ilgilenmemiz gerekiyor. Çünkü, kadınlar erkeklerden farklı şartlarda, farklı biçimlerde yaşıyorlar. Bu farklılıklar nedeniyle, bir yerel hizmetin olup olmamasından da farklı şekilde etkileniyorlar. Yerel siyaset ise, hâlâ ihtiyaçları, sorunları farklı olanların farkına varmaktan uzak yapıyor. anmaktadır. Özellikle kadınların sorunları ve ihtiyaçları ya görünmemekte ya da görmezden gelinmektedir.

Kadınların kendi ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kendi sorunlarının çözümlemesine yönelik bir yerel ve genel siyaset yaratmak için yerelde ve ülke ölçeğinde kadın dayanışmaları oluşturmalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Kadın hareketinin bu amaçla kendi ittifaklar ve işbirlikleri strateji ve politikaları oluşturması gerekmektedir. Yerel Gündem 21 Kadın Meclisleri'nin Kadın Etkinlikleri'nde bir araya gelışı bu strateji ve politikaların tartışmak

için de kullanmalıyız.

Ayrıca siyaseti kadınların ihtiyaçlarına duyarlı, kadınların ihtiyaçlarına cevap veren-sorunlarına çözüm getiren bir yapıya kavuşturmak için kendi seçim bildirimlerimizi oluşturmamız. Seçim öncesi kontratlarımızı yapmaya da devam etmeliyiz. Kadınların sokak etkinlikleri, gösterileri dikkat çekiyor, görünürlük sağlıyor. Bu nedenle, yaratıcı ve dikkat çekici sokak etkinlikleri de yapmalıyız. Bu medyayı etkin kullanmak için de yararlı olacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME:

Yerel yönetimler yaşam çevremizin, yaşam kalitemizin iyileştirilmesiyle görevlidir. Yani, yerel yönetimler kadının hayatını iyileştirmekte çok büyük bir öneme sahiptir. Çünkü, Türkiye'de milyonlarca kadın kendi mahallesini dışına çıkmadan yaşayıp gidiyor. Bu nedenle, kadınlar için merkezi devlet uzak ve soğuk, yerel yönetimler ise daha yakın, ulaşılabilir, erişilebilirdir. Kadının siyasete daha geniş ve daha eşit oranda katılımı ve temsili açısından da yerel siyaset daha bir elverişlidir.

Ülkemizde, kadınların yerel yönetimlere katılımını sağlayan Yerel Gündem 21 gibi araçlarımız var. Bunları yaygınlaştırmalı, etkin şekilde kullanmalıyız.

Mevcut yasal düzenlemeler, belediyelerin kadına yönelik şiddetle mücadele amaçlı kadın danışma merkezleri ve sığınaklar açmasına engel değildir. Ama, devam etmekte olan yerel yönetimler reform kanunu çalışmalarına da taraf olmalıyız. Yani, yasal düzenlemeler açısından müdahaleye uygun bir zamanda ve zemindeyiz.

İlaveten, 2004 baharında yapılacak olan yerel seçimlerde seçmen olarak oy kullanacağız, aday da olabiliriz. Yani, şimdi kendimiz için siyaset yapmanın zamanı da zemini de uygun.

S. Nazik Işık

*19.09.2003, Bursa, Yerel Gündem 21, 2. Kadın Etkinlikleri

2-3 Ekim 2003 tarihlerinde Cumhuriyet Kadınları Derneği'nin işbirliğiyle Ankara Alman Kültür Merkezi'nde "Kadın Bakış Açısı ile Türk Ceza Yasası Tasarısı" başlıklı bir seminer düzenlendi. Uçan Süpürge'den Şenay Reyhan semineri izledi ve değerlendirdi.

"Kadın Bakış Açısı ile Türk Ceza Yasası Tasarısı"

Bu seminerde amaç; cinsiyete dayalı ayırım yapan yasaları değiştirmek için kadınların sesini yükseltmesini, Türk Ceza Kanunu'ndaki ayrımcılığı gözler önüne sermek ve bu konuda mücadele edilmesi için insanları yüreklendirmektir. Toplam altı oturumda yapılan seminerde; dinleyicilerin sorularına ve bu tasarıyla ilgili basında yer alan açıklamalara da yer verildi.

Seminerin birinci oturumunda konuşmacılar "Kadının İnsan Hakları"ndan söz ederken, kadının içinde bulunduğu sosyo-ekonomik, kültürel ve yaşamsal konumlarından yola çıktılar. Yapılan konuşmalar, ülkemizin de taraf olduğu CEDAW'da yer alan ve kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını öngören kararların uygulamada ne kadar yetersiz olduğunu gözler önüne serdi. Bu oturumda ayrıca evlilik içi tecavüzün yasallığı ve iş piyasasındaki kadın-erkek eşitsizliği örneklerle ortaya konuldu. Ve TCK'de yer alan konuyla ilgili maddelerin aslında geleneksel yapıyı arkasına alarak hâlâ ayakta durduğu vurgulandı. İçinde yaşadığımız erkek egemen toplumda bu adaletsiz kanunların ancak sesimizi yükselterek değiştirebileceği ve kadın olmaktan kaynaklanan insan hakları ihlallerinin ancak çoğunluğun sesiyle ortadan kalkabileceği önemle belirtildi. **İkinci oturumda;** yürürlükteki Türk Ceza Kanunu'ndaki cinsel suçları değerlendiren konuşmacılar; bu kanunların kadını ikinci planda tutan bir bakışa sahip olduğunu, kadının korunmasını erkeğe yüklediğini ve kadının "kendi özgürlüğü olmayan yalnızca erkeğin sahip olduğu bir nesne" şeklinde görüldüğünü namus kavramı çerçevesinde değerlendirdiler. **Prof. Dr. Fatih Yavuz'un** istatistiksel verilerle desteklediği bu oturum, gerçekleri daha yakından görmemizi sağladı. Adli Tıp, cinsel tanı ve tespit konusunda ne kadar gelişmiş olsa da cinsel tacizin ortaya çıkma oranı yalnızca yüzde 5-10 oranında. Özellikle zorla ırza geçme ve aile içi şiddete yönelik kanunları ve bu konudaki önerileri dikkate alan konuşmacılar, evlilik ilişkisinde bile kanunların erkekten yana olduğunu "hatırlattı".

Üçüncü oturumda; **Av. Dr. Monika RAAB-PİR** ve **Av. Seyran Ateş,** Alman Hukuk Sistemi'ndeki cinsel suçlardan örnekler vererek bunu TCK açısından değerlendirdiler. Alman anayasasında kadının mağduriyeti, bir reformla değişikliğe uğramış, kadın ve erkeğin eşitliği

yasal boyutta açık bir şekilde belirtilmiş. Almanya, özellikle kadın ve çocuklar konusunda çok hassas. Almanya'da sadece cinsel suçlarla ilgilenen ve içinde polislerle birlikte, sosyolog ve savcılarının bulunduğu yalnızca cinsel suçlara ait bir departman bulunuyor. Bu departman, tecavüz ve tacize uğrayan çocuk ve kadınlara psikolojik destek sunuyor.

Dördüncü oturumda; TCK'ye "rızayla ırza geçme" ve "evlilik dışı çocuğun öldürülmesi" açısından yaklaşıldı. Konuşmasına TCK Tasarısı'nın tanımlarla ilgili olan 4. maddesinde yer alan "KADIN (kızları da kapsar)" maddesinin sergilediği ayrımcılığa dikkat çekerek başlayan Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Eski Genel Müdürü **Nevin Şenol,** hiçbir ulusal sözleşmede "kadın" ve "kız" ayrımı olmadığını ve bu durumun CEDAW'ın altında imzası bulunan Türkiye Cumhuriyeti'nin uygulamadaki çelişmesini ortaya koyduğunu belirtti. Oturumda özellikle "rıza ile ırza geçme" konusu insanın canını acıtır nitelikteydi. Evet, kanunlarda geleneksellik çok sık görüyoruz; geleneklerine çok bağlı bir milletiz ama anlayamadığım bir nokta var: Bizim geleneklerimize göre "anne olmak" çok kutsal sayılır. Peki nasıl olur da burada bir anneyi taşıyarak öldürebiliyoruz? Kocasını kadına tecavüz ederse bu işkence yasal sayılıyor ama başkası tarafından karısına tecavüz edilen koca dünyayı yıkmaya kalkıyor. Namus kelimesini sorgulamak lazım öncelikle. Neden sadece kadınlara yüklenen bir kavram namus? Kadının cinsel özgürlüğünü kullanma hakkı olmayan bir ülkede yaptırımını yeterince ağır olmayan "tecavüz" suçunda kadının giydiği mini etek bile ceza indirimine yol açarken, kadının bu özgürlüğünün bedelini topluma yöneltmiş bir suç saymak ne kadar adaletli acaba? Nerede insan hakları?

Beşinci oturum; namus cinayetleri konusunda yaptığı araştırmaları bir kitapta toplayan **Dr. Erdal Gezik'in** namus cinayetlerini "Türkiye, Almanya ve Hollanda" açısından karşılaştırmayla başladı. **Av. Tülay Asma,** enest konusuna değinirken aslında erkek çocukların daha çok tecavüze uğradığını ve Türkiye'de çocuğa yönelik cinsel istismarın yüzde 75 oranında olduğunu belirtti. **Av. Ayşen Erdoğan** ise iş yerinde cinsel taciz suçlarını konu alan bir konuşma gerçekleştirdi. Bu oturumda, cinsel tacizin aslında her yerde olduğu-

nu açıkça görebildik. Ve sonuç yine aynıydı. Duyguları ve bedenleri incitilen kadınların ve çocukların bu toplumsal baskının ve yetersiz kanunların ortasında sadece incinmişlikleriyle kalmasıydı. Korkuyordu kadınlar ve çocuklar. O minicik bedenlerin, çocuklarımızın "kendi rızalarıyla" tacize uğrayabileceklerini düşünecek kadar acımasız olan bu toplum bir de psikolojik ve bedensel acısını düşünmeden "bekaret kontrolü" diye insanlık dışı bir uygulamayı sürdürmeye devam ediyordu.

Altıncı oturumda; TCK Tasarısına genel bir bakış yapılarak yeni öneriler sunuldu. Fuhuş konusundaki düzenlemelerin, erkeklerin hastalığa yakalanmasını önlemek ve vergi almak için devletin bunu kabullendiğini belirterek bunu kimi ülkelerde "kadın satan" patroniçelerin vergi rekortmeni olduğu örneğiyle açıkladı **Av. Oya Aydın.** Hem kadın olmak hem de vücudunu satmak hor görülürken, satın alan kesime de büyük bir meşruluk tanınıyor. Bedenini satarken seni dışlarız ama satın alanın sırtını sıvazlarız. Burada nasıl eşitlikten söz edebilir insan? Yasalara bari kadın erkek eşit değildir yazsınlar, o zaman her şey daha kolay anlaşılır. Burada konuşmacılardan **Mehmet Tiftikçi'nin** aydınlanmamış erkek tanımına hak vermemek elde değil: "yumurtalıkları dışına çıkarılmış ama üretim araçları elinde bulunan canlı". Oturumun sonunda Milletvekili **Av. Orhan Eraslan,** TCK Tasarısına genel bir bakışla, parlamentonun içinden bir insan olarak değerlendirdi. Ve kadını korumayı erkeğe yükleyen bu TCK'de bulunan ayrımcılıkları haksızlıkları ve hataları özetle belirtti.

Bu seminer gerçekleri yeniden görmemi sağladı. TCK Tasarısındaki bu haksızlıklara hep birlikte karşı çıkmalıyız. Çünkü bireye karşı yapılmış bu adaletsizlikler toplumu ilgilendirir. Bu yüzden "biz" olalım. Sorgulayalım. Hem içinde bulunduğumuz toplumu, hem de ödediğimiz bedelleri. Bizi düşünen birileri yoksa, biz kendimizi ve çocuklarımızı düşünüp karşı duralım. Ve belki de hayatımızda ilk kez tuttuğumuzu kopartalım. Medeni Kanun'da başladık bunu yapmaya. Burada da sürdürelim, hakkımızı savunan, hakkımızı elde eden ve en önemlisi insan olduğumuzu herkese öğreten bireyler olalım.

Şenay Reyhan

Suçta 'davetiye'

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile ilk kez suç işleyene 'koruma' geliyor. Tasarı kabul edilirse ilk kez suç işleyenlere 'ceza' yerine 'şans' verilecek.

Gerekçe: AB'ye uyum!

AB'ye uyum yasaları çerçevesinde hazırlanan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK) Tasarısı, hayatında ilk kez suç işleyenlere, ceza yerine bir defaya mahsus 'şans' verilmesine olanak tanıyacak. Sevinç gösterisi için silahına sarılana, komşusunu tehdit edene, eşini dövene ve tacizciye bir 'şans' verilecek. Bu suçları ilk kez işleyenler hakkında dava açılmayabilecek. Yeni yasama yılında Meclis Genel Kurulu'nda görüşülecek olan Tasarı kabul edilirse üst sınırı 2 yıla kadar hapis cezası öngören suçlarda, ceza davasının açılması 3 yılına ertelenebilecek. Sanık bu süre içinde başka bir suç işlemezse, soruşturma dosyası kapanacak. Dava, cumhuriyet savcısının talebi ve Asliye Ceza hakiminin kararı ile ertelenecek. Erteleme kararı, sanığın yeni bir suç işlemeyeceğine kanaat getirilmesi, suçtan meydana gelen zararın sanık tarafından karşılanması ve ertelenen sanık ve toplum açısından daha yararlı olacağına anlaşılmaması halinde verilecek. Sanık, erteleme süresi içinde yeni bir suç işlerse, erteleme ortadan kalkacak ve kamu davası açılacak. CMUK tasarısındaki düzenlemeye göre, erteleme kapsamına giren suçlardan bazıları şöyle: Tehdit, açlık nedeniyle hırsızlık, oy kullanmayı engelleme, hakaret, taciz, sarkıntılık, konut dokunulmazlığını ihlal, haberleşme hürriyetini ihlal, özel hayatın gizliliğini ihlal, inancı kötüye kullanma, meskun mahalde silah kullanma, yalan beyan, cürümü övme, sarhoşluk, kumar, ruhsatsız av tüfeği bulundurma, müstehcen yayın, hileli evlilik, aile bireylerine kötü davranış, nüfuz kullanma, aileyi terk, görevli memura hakaret ve görevi ihmal.

Fuhuşa göz yummanın cezası hapis!

Türk Ceza Yasa Tasarısı'nda fuhuşla mücadele için "Fuhuşa davet ve müsamaha, fuhuştan yararlanma" başlığı altında yeni bir madde getiriliyor. Bu maddeyle öncelikle sokak ve caddelerin köşelerinde durarak veya yer tutarak başkalarını, edebe aykırı söz ve davranışlarla "fuhuşa davet edenlerin" cezalandırılması düzenleniyor. Bu suçun kadın ve erkekler tarafından işlenebileceği belirtilen düzenlemeye göre, bu kişilere 3 aydan 6 aya kadar hapis cezası verilecek. Bu yeni madde uyarınca, bulundukları yerde fuhuş yaparak aynı bina içinde yaşayanları veya komşuları rahatsız eden kimseye 4 aydan 8 aya kadar hapis cezası verilecek. Kiraya verdiği yerlerde fuhuş yapılmasına göz yumanlara da ceza getirilerek, kendisine ait bir yeri kiraya veren kimsenin burada fuhuş yapıldığını anladığı takdirde olayı resmi makamlara bildirmesi yükümlülüğü getiriliyor. Bu yükümlülük, ev sahiplerinin yanı sıra otel, motel ve benzeri yerlerin sahiplerini de kapsıyor; buna aykırı hareket edenlere 15 günden 2 aya kadar hapis cezası var. Yeni tasarı, Fransız hukukunda "fahişe dostluğu" olarak tanımlanan suç da yer alacak. Bu maddeyle, fuhuş yapan bir kişinin kazancından her ne suretle olursa olsun kısmen veya tamamen geçimini sağlayan kişiye 3 aydan 6 aya kadar hapis cezası verilmesi öngörülüyor.

"Bedenimiz bizimdir"

Adalet Bakanlığı'nın genelgelerine rağmen, bekaret kontrolü uygulamasının önüne geçilemediğini iddia eden kadın örgütleri harekete geçti. Kadın örgütleri, Adalet Bakanı Cemil Çiçek'e uygulamanın yeni Türk Ceza Yasası'nda suç olarak tanımlanmasını önerdi. Aralarında baro kadın komisyonları ve **Mor Çatı**'nın da bulunduğu bir grup kadın örgütü, halen Meclis Adalet Komisyonu'nda bulunan Türk Ceza Yasa Tasarısı'na yönelik bir rapor hazırladı. Kadın örgütleri, raporlarında kadınların cinsel hak ve özgürlüklerini açıkça ihlal eden, cinsel ve bedensel bütünlüklerini hiçe sayarak zorla yapılan bekaret kontrollerinin bir suç olarak tanımlanarak cezalandırılmasını istedi. "Bu çağdışı uygulama Türkiye'de halen yaygınlığını sürdürüyor" diyen kadınlar, şu eleştirilerde bulundu: "Bekaret tabusu yasa eliyle pekiştirilmektedir. Kadınların cinsel özgürlüklerini kısıtlayan, bazen kendilerini öldürmelerine neden olan en korkunç denetim mekanizmalarından biridir. Yasaların işlevi, cinsel hak ve özgürlükleri sınırlamak, kullanılmasını engellemek değil, bu sonucu doğuracak her türlü zihniyet, inanış, töre, gelenek, görenek ve benzeri uygulamayı tasfiye etmektir."

25 Kasım "Kadına Yönelik Şiddete Son" Günü

1960 yılının 25 Kasımında Dominik Cumhuriyeti'nde bir uçurumun dibinde üç kadının cesedi bulunur. Cesetler, General Trujillo'nun diktasına muhalefet ettikleri için gizli polis tarafından öldürülen Mirabel kız kardeşlere aittir. Bundan sonra Mirabel kız kardeşler "kelebekler" olarak ölümsüzleşecek, hayatları Kelebekler Zamanı adlı romana esin verecek ve 25 Kasım, "Kadına Yönelik Şiddete Son Günü" olarak kabul edilecektir.

Kelebekler zamanından timsah gözyaşlarına... Mirabel kız kardeşlerden Şemse'ye, N.Ç.'ye, Ş.E.'ye ve diğerlerine... Şiddeti kalpleri ve bedenleriyle tanıyan, yaşarken ölümü gören, ölürken bile acıyı yanlarında götüren kadınlar. Yazılması gereken, onların kirletilmiş öyküsü. İşte bu, kadınlığını unutan, kadınlığından utanan kadınların asıl utanması gerekenleri unutmayaacağına resmi...

Rumuz: Ş.E.

Adı, Ş.E. Mardin Derik'e bağlı Çayköyü'nde yaşıyordu. Kasım 1993-Eylül 1994 arasındaki on aylık süre içinde resmi olmayan bir şekilde üç kez gözaltına alınıp defalarca tecavüze maruz kaldı. O şimdi 31 yaşında, evli ve iki çocuk annesi. 1997'den beri, 'kaçmak' zorunda kaldığı Almanya'da yaşıyor. Başka bir ülkeye kaçmasının da, adının rumuzla yazılmasının da sebebi, tecavüz mağduru olması. O şimdi "Bu, onur mücadelesi. Tüm mağdurlar yargıya gitsin" diye sesleniyor. Hiçbirini unutamadığını söylediği bu travmalardan en derin iz bırakanı ise en sonuncusu; yani 'yeşil gözlü ve iri' bir subayın kendisine tecavüz ettikten sonra yanında bulunan askerlere 'Siz de serbestsiniz' talimatı vermesi... Ve sonrası... Her tecavüzden sonra öldürülmekle ve kız kardeşlerine tecavüzle tehdit edilmesi... 1995'te 'canını kurtarmak için' kaçtığı İzmir'de Türkiye İnsan Hakları Vakfı İzmir Temsilciği tedavi merkezindeki doktorlara anlattı yaşadıklarını. Bütün bunları ikinci kez dillendirdiğinde ise, 405 asker hakkında 'tecavüz etmek ve işkence yapmak' iddiasıyla dava açıldı. 10 Ekim 2003'te Ş.E. davasının ilk duruşması Mardin Ağır Ceza Mahkemesi'nde görüldü. Diyarbakır muhabirimiz Naşide Buluttekın, davayı izledi.

"Şiddete sessiz kalmak, şiddeti teşvik etmektir"

Ş.E.'ye gözaltında 405 asker tarafında tecavüz edildiği gerekçesi ile açılan davaya Ş.E.'ye destek amacıyla Diyarbakır Kadın Platformu adına ben ve üç arkadaşım katıldık. Kültürü, dinleri, dilleri ve renkleri ile değil de son zamanlarda kadınlara karşı işlenen suçlarla adından söz ettirmesi çok acıysa da bu bizim bölgemizde yaşanan gerçeklerin sonu-

cu diye düşünüyorum. Ve biliyorum ki Mardin gibi birçok ilimiz daha bu suçların ortaya çıkmasına gebe. Her "kadınım" ya da "insanım" diyenin, insanlık vicdanına sığdıramadığı bu inanılmaz olayı Uçan Süpürge adına izledim. Gözaltına aldıkları Ş.E.'ye tecavüz etmek suçundan 405 asker hakkında açılan davanın ilk duruşması sanıksız görüldü. Hiçbir sanığın katılmadığı duruşmada, Ş.E.'nin avukatlarının vekaleti yurtdışında Türk yetkili makamları tarafından onaylanmadığı için kabul edilmedi. Mardin'in Derik ve Mazıdağı ilçelerinde Ş.E.'ye 1993 ve 1994 yıllarında tecavüz etmek suçundan 405 askerin yargılandığı davanın ilk duruşması Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görüldü. Basın mensuplarının çekim yapmasına izin verilmeyen duruşmaya Ş.E.'nin avukatları Reyhan Yalçındağ, Ayla Akad, Aygül Demirtaş, Meral Danış Beştaş, Sadiye Doğan ve Hüseyin Can-gir duruşmada hazır bulundu. AP milletvekili Feleknas Uca, DEHAP Genel Başkan Yardımcısı Veli Büyükaşahin, Derik Belediye Başkanı Ayşe Karadağ, DEHAP Mardin Başkanı Abdulvahap Bakış, DEHAP MYK üyesi Hatice Çoban, İHD Bölge Temsilcisi Hanifi Işık'ın izlediği duruşmada, Ş.E.'nin avukatlarının Almanya'nın Bochum kentinde noter aracılığıyla aldığı vekaletnameler Mahkeme Heyeti tarafından kabul edilmedi.

"Davayı Avrupa gündemine taşıyacağız"

Ş.E.'nin duruşmasına katılmak amacıyla Mardin'e gelen Avrupa Parlamentosu Milletvekili Feleknaz Uca, duruşma öncesi yaptığımız söyleşide, Ş.E.'ye yapılanların yalnız bir kadına yönelik değil tüm kadınlara yönelik yapılan bir saldırı olduğunu belirterek "Bu dava, ağır bir davadır. Sadece bir

kadına yönelik değildir. Tüm kadınlara yönelik bir saldırdır. Yıllardır kadınların namusuna yönelik saldırılar var. Büyük ölçüde kadına yönelim var. Ancak kadınlar artık bu duruma sessiz kalmıyorlar. Kendilerine sahip çıkıyorlar. Büyük bir dava ama öyle bir halde ki hâlâ sanıkların ifadesi bile alınamıyor. Bu dava için tüm kadınların seferber olması gerekirdi. Özellikle kadın milletvekillerinin hepsinin burada olması gerekirdi. Bu davanın sonu henüz belli değil. Nasıl olacak? Gerçekten bunun devam ettirilmesine yönelik irade ortaya konabilecek mi? Bu sorular hâlâ yanıtlanabilmiş değildir. Öyle görünüyör ki davanın devam ettirilmesi için gereken cesaret ortaya konamayacak" diye konuştu. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday bir ülke olduğunu belirten Uca "Türkiye'nin AB yolunda üzerine düşenleri yapması gerekiyor. Bu nedenle Avrupa'ya göre kendini şekillendirmesi ve AB kurallarına uyması gerekiyor. Bunun için hukuk alanında da adımlar atılmalı. Türkiye Avrupa ailesinin bir üyesi olmak istiyorsa attığı adımların yanında geçen savaşta mağdur olan insanların, özellikle de kadınların haklarını aramalarına yardımcı olmalıdır" dedi. Bu davayı Avrupa Birliği'nin gündemine taşıyacaklarını sözlerine ekleyen Uca, bu konularla ilgilenen komisyonların davaya duyarlılık göstererek bu konuda çalışma yürütmesi gerektiğini dile getirdi.

Ş.E. davasının duruşması kasım ayına ertelendi. Görünen o ki, 405 güvenlik görevlisinin sanık olarak yargılandığı bu dava gündemimizden düşmeyecek. Kadına yönelik şiddet sürdükçe, şiddet mağduru kadınların savaşı da sürecek. Dileğimiz o ki, şiddete uğramış kadınlar susmasın, bu insanlık dışı suçları yüksek sesle haykırınsın ve şiddet uygulayanlar cezasız kalmamasın.

Görünürlük açısından önemli bir adım:

Kadına yönelik aile içi şiddet polis istatistiklerinde

Türkiye’de kadınlar ve kadın hareketi, kadına yönelik şiddetle, özellikle de aile içi şiddetle mücadeleyi 15 yıldır sürdürüyor. Bu mücadelede kamu politikalarını oluşturmak ve devletin kadına ilişkin sorumluluklarını gerçekten yerine getirmesini sağlamak önemli bir yer tutuyor. Sağlık, güvenlik-kolluk ve adalet hizmetleri, kadına yönelik şiddet açısından çok önemli kamu hizmetleri. Örneğin karakol hizmetleri, uluslararası belgelerde de belirtildiği gibi, aile içinde şiddete uğrayan kadınlar için çok önemli. Kadına yönelik şiddet, yaygın bir gerçek. Bu gerçeği biz kadınlar gayet iyi biliyoruz. Uluslararası istatistiksel verilere göre, şiddete uğrayan her dört kadından üçü aile içinde ve erkekten şiddet görüyor. Şiddete uğrayanı biz bildiğimize göre, uygulayanlar da bizim şiddete uğradığımızı bilmiyor olamazlar. Yani, bizim bildiğimiz gerçeği bilen başkaları da var: Başta şiddeti uygulayanlar, yani ailelerimizin erkekleri, yani babalarımız, kocalarımız, ağabeylerimiz... Sonra şiddete uğradığımızı görenler, tanıklarımız, yani çocuklarımız, ailemizin diğer üyeleri, çoğu zaman “karı-koca arasına girilmez” deyip susan, “kocandır, sabret” öğütü verenler, biliyorlar. Daha sonra, büyük olasılıkla sesimizi duyan, izlerimizi gören konu komşumuz, başvurduğumuz doktor, gittiğimiz karakoldaki polisler, biliyorlar.

Evet, içinde yaşadığımız toplumda kadına yönelik aile içi şiddetin ne kadar yaygın bir gerçek olduğunu bilmeyen kim var? Yine de, istatistiklerin kadına yönelik aile içi şiddeti göstermesi, açıkça ortaya koyması çok önemli. Çünkü insanlar biliyorlar ama susuyorlar. Böylece şiddet görünmez kalmaya, aile mahreminde gömülü olmasa da sessizlik mezarlığında gömülü kalmaya devam ediyor. Bu sessizliği yırtacak olan şey, araştırmalarla ve kayıt verilerine dayalı istatistiklerle kadına yönelik aile içi şiddetin görünür hale getirilmesidir.

Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde karakol hizmetlerinin kayıtlarına dayanan veriler asıl olarak Asayiş Daire Başkanlığı istatistikleri. Ne yazık ki bu istatistikler, ne mağdurlar ne de zanlılar açısından cinsiyete göre düzenlenip yayınlanıyor. Aile içi şiddet vakaları da bu istatistiklerde gözüküyor. Çünkü bu istatistikler, darp, tecavüz gibi başlıklar altında, sokakta ya da evde yaşanmış olduğuna ilişkin bir ayırım olmaksızın toplulaştırılıp yayınlanıyor. O halde, bu istatistiklerin mümkün olan en kısa sürede kadına yönelik şiddeti, özellikle de aile içi şiddeti görünür kılacak şekilde yayınlanmasını istemekte haksız mıyız?

Kısa bir süre önce gazetelerde yer alan bir haberle, Emniyet Genel Müdürlüğü’nün bu doğrultuda önemli bir adım attığını öğrendik. Haber, karakolların 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun kapsamındaki işlemlerinin istatistiklerinden söz ediyordu.⁽¹⁾ Sevindik; iyi bir başlangıçtı. *Umuyoruz ki, bu sayede Emniyet, sadece kendisine binen iş yükünü görmekle yetinmeyecek, kadına yönelik aile içi şiddetin ne kadar yaygın bir sorun olduğunu da görecektir ve kendi hizmetlerinde bu konuda iyileşme sağlayıcı önlemleri almak gereğini hissedecektir.*

Tabii bu uzun yol. Bu yolun bir de kısıtı var: *Emniyet Müdürlüğü, şiddetle mücadele amaçlı kadın kuruluşlarıyla bir araya gelir, şiddet mağduru kadınlar için karakol hizmetlerini iyileştirmek üzere proje hazırlığına başlar. Böylece en az 3-4 yıl sonra gündeme gelecek olan bir çalışma bugünden başlamış olur.*

Bilmem daha açık söylemeye gerek var mı? Biz bu işbirliğine dünden hazırız.

S. Nazik IŞIK

¹ Medyanın “anlamadan anlatır” haberciliği sayesinde, haberdan bunu anlamak mümkün değildi aslında. Çünkü, haberde Emniyet’in bir araştırmasından söz ediliyordu ve ortada böyle bir araştırma yoktu.

Fransız oyuncu Marie Trintignant sevgilisi tarafından dövülerek öldürüldü!

“Onun eli de aynı ağırlıkta... inip kalkıyordu işte”

“İnsan öldürür sevdiğini” demişti Oscar Wilde, şiddetin o yok edici ‘tutku’ halinden söz etmeye çalışır gibi. Şimdi Wilde’nın mezarının birkaç adım ötesinde yatıyor Marie. Evet, insan öldürür sevdiğini, ama katil olmayı da becermeli. Bu sözlerin Marie’nin ölümü için ne kadar anlamı var, bilmiyorum. Belki de hiç. Çünkü var olan bir “aşk öldürmesinden” ayrı, çok ayrı. Bir erkeğin şiddetinin “durdurulamaz” (ki korkarım hiç durmayacak) değmesi...

Değen el, sahnede bizim durduğumuz yerleri anlatan adamın eli... Değdiği beden ise feminist bir anneyle aykırı bir oyuncunun kızının bedeni. Şiddetin nereden, kimden geleceğinin yok edilmiş sınırsızlığı içinden bakıyoruz şimdi. Bu bir yeni fark ediş değil elbette. Hiç değil. Her gün televizyonlarda ve gazetelerde gördüğümüz, bize yıllardır “üçüncü sayfa” çerçevesinde sunulan, yoksulluk ve eğitimsizlikle meşrulaştırılan ve “alışturan” şiddetten başka bir sayfaya geçtiğimiz doğru ama, biz zaten biliyorduk üniversitelerin koridorlarında, sahnelerin kulislerinde, kameraların arkasında “üçüncü sayfa” erkeklerinin gezindiğini. Onların da sıkıştıklarında aynı sözcükleri, hatta daha çok şiddetle bağırıklarını, unvanlarının ve şöhretlerinin altında korunarak el kaldırdıklarını, “üstte” olmanın gururu ve saadetiyle tacizde bulunduklarını yıllardır (yıllar yetmez, asırlardır, “evvel zaman içinde, kalbur saman içinde”den beri) biliyorduk...

Ama, bunların üçüncü sayfaya çıkmalarına nice sonra ilk kez tanık olduk. Evet, İbrahim Tatlıses’in her gün televizyonlarda bağırarak erkek sesini ve dövdüğü kadınları da okuduk. Okuyoruz da. Ama o, bildiğimiz “üçüncü sayfa” İbrahim Tatlıses’iydi. Peki ya Bertrand Cantat? O öyle miydi? Muhalif yüzlerin, duruşların sesi olmuş, küreselleşmenin karşısında durmuş birisiydi o. Azıcık kalmış erkek aşklarımızdan birisiydi ya da. Söyledikleri yüreğindir deyip en güzel dokunabilecek adamlardan saymıştık onu. Ama ne oldu? Onun eli de aynı ağırlıkta... inip kalkıyordu işte. Demir leblebi kavanozunu dolduruyordu o eller; bir leblebi daha, bir leblebi daha...

Uyandık... Bir düşten uyandık. Artık hiç ama hiç inancımız kalmadı. Ne sokaktakilere ne akademisyenlere ne de sahnedekilere... Işık kararıyor işte bir kez daha. Biz bunu daha önce de yaşamıştık. Bu uyku nedendi peki? Marie’nin ardından asıl sorulması gereken de bu bence. Neden uyuduk ve neden bu kadar geç uyandık?..

Öldürdük sevdiğimiz bütün adamları... ama katil olmayı becererek...

Uğur Yüksel

Şiddet kol geziyor!

İzmir'de 13 yaşındaki Ç.K., şarkıcı Nez'in sohbet hattını aradığı gerekçesiyle babası tarafından dövüldü. Ceza olsun diye babasının merdiven demirine boyundan iple bağladığı küçük kızı, polis kurtardı. Olayın ardından baba Nihat K. kayıplara karıştı, anne Fatma E. ise gözetimine alındı. Adliye sevk edilen anne serbest bırakılırken hastanede kontrolden geçirilen Ç.K. annesine teslim edildi.

Aksaray'ın Gülağaç ilçesine bağlı Bekarlar beldesinde, 8 aylık hamile olan Zeynep Yemiş (30) adlı kadın sırtından tabancayla vurularak öldürüldü. Jandarma, şüpheli davranışlarından dolayı Zeynep Yemiş'in eşi Yusuf Yemiş (33) ile cinayette kullanıldığı belirlenen kuru sıkıdan çevirme tabancayı yapan Ü.A.'yı gözaltına aldı. Olayla ilgili soruşturma sürüyor.

Adana'da Rabia Y., kendisini sürekli dövdüğü için iki aydır ayrı yaşadığı ve boşanma davası açtığı eşini tabancayla vurarak öldürdü. 13 yıllık kocası Murat Y.'yi (44), kendisine ait ruhsatlı tabancayla öldürdükten sonra polise teslim olan Rabia Y. (28) eşinin evlendikleri günden beri kendisini sürekli dövdüğünü söyleyerek şikayetçi olup boşanma davası açtığını ama ölüm tehdidi aldığına iddia etti.

İstanbul Ümraniye'de üç çocuk annesi 24 yaşındaki Neslihan Aydın, kendisine tecavüz edip şantaj yaptığını iddia ettiği 42 yaşındaki Mehmet Ali Öztürk'ü cuma namazı çıkışında tabancayla öldürdü. Gözetimine alınan ve tutuklanarak cezaevine gönderilen Aydın "Namusumu temizledim" dedi.

Adana'da, zihinsel özürlü kızına tecavüz edildiği iddiasıyla mahkemeye başvuran gurbetçi anne, sanık hakkında verilen beraat kararının temyiz edilmesi için Yargıtay'a başvurdu. Almanya'da yaşayan anne Öznur T., yıllık iznini geçirmek için geldiği Adana'dan dönüş yaptığı gün, zihinsel özürlü kızı Serap K.'ye, akrabası Fevzi Ç. tarafından tecavüz edildiği iddiasıyla Adana Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Adana 1. Ağır

Ceza Mahkemesi'nde "ırzına geçmek ve kızlık bozmak" iddiasıyla açılan davada, sanık Fevzi Ç. beraat etti. Kararın ardından, anne Öznur T., avukatı aracılığıyla Yargıtay Ceza Dairesi Başkanlığı'na dilekçe yazarak "beraat" kararının bozulmasını istedi.

Aydın'da madde bağımlısı oldukları iddia edilen dokuz kişi, akli dengesi yerinde olmayan Hatice Beltekin'i (24) tecavüz ve işkence ederek öldürdükleri iddiasıyla gözetimine alındı. Bazıları 18 yaşından küçük on iki sanık, Hatice'ye tecavüz edip vücuduna jiletle isimlerini yazdıktan sonra kadının gözlerini oydu. Bununla da yetinmeyen sanıklar, genç kadını boynundan geçirdikleri iple stadyumun portatif tribününe asarak kaçı. Hatice'nin evlenip boşandığı ve 5 yaşında özürlü bir çocuğu olduğu öğrenildi. Olaya karıştığı belirlenen üç kişi jandarma tarafından aranıyor.

Eskişehir'de küçük yaşta bir kızı evlenme vaadiyle kaçırıp alıkoyan Murat Akgün (23) tutuklandı. Akgün, ifadesinin ardından çıkarıldığı mahkemeye "evlenmek vaadiyle küçük yaşta kız kaçırmak, alıkoymak ve kızlık bozma" suçlarından tutuklanarak cezaevine gönderildi.

Tuzla Deniz Harp Okulu'nda uzman çavuş olarak görev yapan Ümit Çorumlu (28), evlenme teklifini reddeden Duygu Şimşek'i (22) başından vurarak öldürdükten sonra intihar etti.

Adana'da Ali Fatsa, daha önce de tecavüz ettiği 13 yaşındaki M.S.C.'ye ikinci kez tecavüz etmek üzereyken polise yakalandı. Suçunu itiraf eden ve dokuz çocuğa daha tecavüz ve cinsel tacizde bulunduğunu söyleyen Fatsa, tutuklanarak cezaevine konuldu.

Adana'da bir kişi, evinde eşiyle birlikte yakaladığı genci, pompalı tüfekle öldürdü. Sabah saatlerinde evden ayrılan ve bir süre sonra geri dönen Osman Ömer Y. (31), eşi Neriman'ı (31), Ali Karakuş (25) adlı gençle 'uygunsuz şekilde' yakaladı. Bunun üzerine, evdeki pompalı tüfekle ateş ederek Ali Karakuş'u öldürdü. Zanlı gözaltına alındı, olayla ilgili

soruşturma sürüyor.

Manisa'da tecavüze uğradığını iddia eden bir kadın, hastane tuvaletinde doğurduğu bebeği bırakıp kaçmak istedi. Tecavüz zanlısı ise tutuklandı. Rahatsızlığı nedeniyle SSK Manisa Hastanesi'ne gelen Ş.K. (18), tuvalette doğurduğu bir kız bebeği bırakıp kaçmak isterken, görevliler tarafından fark edilerek yakalandı. Genç kadın, dokuz ay önce ağabeyinin arkadaşı Murat Kanlıpınar'ın (30) tecavüzüne uğradığını, hamile kaldığını geç öğrendiği için bebeği alıramadığını iddia etti. Şikayet üzerine gözaltına alınan Murat Kanlıpınar, "zorla ırza geçmek ve alıkoymak" iddiasıyla çıkarıldığı Nöbetçi Mahkeme'de tutuklandı. "Yeni doğmuş bebeği terk etmek" suçundan hakkında adliye yasasından yapılan Ş.K. ise serbest bırakıldı.

Van'ın Çaldıran ilçesinde 70 yaşındaki Timur K., 20 yaşındaki eşi Şaziye Öner'i döverek hastanelik etti. Resmi nikahsız eşinin dayasından sonra evden kaçmayı başaran Şaziye Öner, Çaldıran Emniyet Amirliği'ne sığınarak polislerden yardım istedi. Polisler tarafından ilçedeki sağlık ocağına götürülen kadın yoğun bakımda. Timur K. aranıyor.

Kırıkkale'de işçi olarak çalışan eski sabıkalı Adem Kol, önce dokuz aylık hamile eşini, sonra da taksici Mustafa Yüzey'i öldürdü. Kaletpe Mahallesi'nde oturan Adem Kol, 30 yaşındaki eşi Hatice ile tartıştıktan sonra üç el ateş ederek hamile eşini ve karındaki bebeği öldürdü. 1985 yılında Kırşehir'de cinayet hükümlüsü olarak cezaevine giren ve af yasasından yararlanarak 2000 yılında tahliye edilen Adem Kol, olayın ardından kayıplara karıştı. Kısa bir süre sonra da Karacalı Köyü'nde Kol ile aralarında husumet olduğu belirlenen 37 yaşındaki taksici Yüzey ölü bulundu. Polis, taksicinin ve Hatice Kol'un da aynı silahla vurulduğunu belirledi.

Uşak'ın Eşme ilçesinde Alime T. (35) adlı kadın, eve alkollü gelen kocası Mehmet'i (43) öldürdü. İşsiz olan ve eve alkollü gelen kocasıyla tartışmaya başlayan 5 çocuk annesi Alime, tartışmanın büyümesi üzerine ekmek bıçağıyla ko-

casını karnından bıçaklayarak öldürdü. Alime T. gözaltına alındı.

Adana'da üç yıl önce ailesi tarafından imam nikahıyla evlendirilen 16 yaşındaki Suna Yılmaz, 'kötü yola düştüğü' gerekçesiyle öldürüldü. Ailesi tarafından 'töre gereği' ölmesi gerektiğine karar verilen Suna'yı 18 yaşındaki ağabeyi bıçakladı. Kız kardeşini öldürdükten sonra karakola giderek teslim olan Ümit Yılmaz, "Kız kardeşim eniştemden ayrıldıktan sonra erkeklerle geziyormuş. Geceleri eve geç geliyormuş, kötü yola düştüğünü öğrendim. Namusumu temizledim." dedi.

Kayseri'de Saniye Y. adlı kadın, kendisine sarkıntılık ettiği için Nevzat Güler'i döverek öldürdü. Eşi ve gelini ile birlikte Cumhuriyet Savcılığı'na getirilen Saniye Y. (37), namusunu temizlemek için cinayet işlediğini ve pişman olmadığını söyledi. Evine gelerek kendisine tecavüz girişiminde bulunan Nevzat Güler'i öldüren Saniye M. ile birlikte eşi ve gelini de gözaltına alındı.

Bursa'da yaşları 12-19 arasında değişen 6 kişi, yaşları 5 ile 11 arasında değişen kız çocuklarına tecavüz etmekten gözaltına alındı. Evinin önünden bisikletle kaçırılan küçük yaşta bir kız çocuğunun, tecavüze uğramış halde Kestel ilçesinde bulunması üzerine Bursa Emniyet Müdürlüğü ekipleri, geniş çaplı operasyon başlattı. Polis, küçük kızın verdiği eşkal doğrultusunda kimliğini saptadığı zanlının itirafı, aynı mahallede çok sayıda kız çocuğunun tecavüz ve taciz mağduru olduğunu ortaya çıkardı. 5 zanlı daha yakalanırken, tecavüz ve tacize uğradığı sanılan 15'in üzerinde çocuk da psikologlar tarafından özel olarak sorgulandı.

Adana'da bir kişi, birlikte yaşadığı kadını sokak ortasında yedi yerinden bıçaklayarak öldürdü. Emniyet Müdürlüğü yetkililerinden alınan bilgiye göre, Yüreğir ilçesi Kaymakamlık binası yakınlarında, Nilüfer İstifci (29), birlikte yaşadığı Halil B. (28) ile sokakta tartıştı. Tartışmanın büyümesi üzerine, Halil B., üç çocuk annesi Nilüfer İstifci'yi yedi yerinden bıçakladı. Genç kadın olay yerinde öldü; gözaltına alınan katil zanlısı Halil B. polisteki ilk ifadesinde, Nilüfer İstifci'yi, "namus meselesi" yüzünden öldürdüğünü itiraf etti.

Gaziantep'te bir genç kız, eve sarhoş gelip annesini döven babasını bıçakla ağır yaraladı. Evine gece geç saatlerde alkollü halde dönen ve tartıştığı eşini döven Mehmet K.'ye kızı Dilek (20) engel olmaya çalıştı. Dilek K. annesinden sonra kendisine saldıran babasını, ekmek bıçağıyla vücudunun çeşitli yerlerinden yaraladı. Mehmet K. tedavi altına alınır-

ken Dilek K. polise teslim oldu.

Bursa'nın Karacabey ilçesine bağlı Hotanlı köyünde çobanlık yapan bir kadın, kendisine tacizde bulunduğu iddiasıyla bir kişinin boğazını kesti. Hotanlı köyünde çobanlık yapan evli ve iki çocuk annesi Havva C. (27), hayvanları otlatırken sırada kendisine tacizde bulunduğunu iddia ettiği Necdet Katmış'ın (25) boğazını kesti.

İstanbul'da, alkolik babasının dayacağı sonucu sağ omuz başı kırılan, gözünde morluklar oluşan ve kafa travması geçiren 5 yaşındaki B.A., tedavi altına alındı. Devlet Bakanı Güldal Akşit'in konuyla ilgilendiği, baba hakkında ise, suç duyurusunda bulunulacağı kaydedildi.

İzmir Karşıyaka'da bir lise öğrencisi, sınıf arkadaşını okul bahçesinde karnından bıçakla yaraladı. Gazi Lisesi son sınıf öğrencisi E.Ö. (17) ile sınıf arkadaşı arasında okul bahçesinde "kız meselesi" nedeniyle tartışma başladı. Tartışma sırasında E.Ö., üzerinde bulundurduğu bıçağı arkadaşının karnına sapladı. Yaralı öğrenci, Karşıyaka Devlet Hastanesi'nde ameliyata alınırken E.Ö. gözaltına alındı.

Samsun'da ağlarına düşürdükleri genç kızların içkilerine cinsel uyarıcı hap atarak tecavüz eden bir çete ortaya çıkarıldı. Hediyeelik eşya mağazasına baskın düzenleyen polis, 5'i kadın 24 kişiyi gözaltına aldı.

Kayseri'de işlenen töre cinayeti, iki çocuğun daha hayatını kararttı. 15 yaşındaki çocuk, dini nikahla aynı evi paylaştığı kızı öldürdü. Cinayeti işleyen V.Y. gözaltına alındı. Çocuk zanlı, ilk ifadesinde "Namusumu temizledim. Bunu bize yapmayacaktı. Pişman değilim" dedi.

Çubuk Barajı'nda kimliği belirsiz bir kadının cesedi bulundu. Otopsi sonucunda kadının 6-7 aylık da hamile olduğu ve cinayete kurban gittiği belirlendi. Otopsi sonucu kadının kafasından üç mermi çekirdeği çıkarıldı.

Şile'de Romen asıllı üç çocuk annesi L.B.'yi, ilçe emniyet müdürünün makam otomobiliyle kaçırıp tecavüz ettikleri iddiasıyla iki polis hakkında verilen mahkumiyet ve beraat kararları, Yargıtay tarafından bozuldu. L.B. ile arkadaşı H.Y., 2001 yılı eylül ayında, Şile'de, polis memurları Benal Demir ve Kerem Döndü tarafından zorla kaçırılmıştı.

Batman'da iki küçük kardeşin üç yıldır erkeklerle pazarlandığı ortaya çıktı. 9 ve 10 yaşlarından beri ilişkiye zorlanan iki kardeş, "Kaç erkekle birlikte olduğumuzu hatırlayamıyoruz" dedi. Batman, Siirt, Diyarbakır ve Malatya'da fuhuş

zorlanan S.D. ve F.D., otel ve eğlence yerlerinde pazarlandıklarını söyledi. İki kardeş, ilişkiye girdikleri bazı kişilerin vücutlarında sigara söndürüp, isimlerinin baş harflerini bıçakla yazmaya çalıştıklarını ileri sürdü. Erkeklerle pazarlanan ve alkole alıştırılan S.D. ve F.D. adlı kardeşler için Batman Cumhuriyet Savcılığı çok yönlü soruşturma başlattı.

Britanya'da 16 yaşındaki kızını bir Hristiyan'la ilişkisi olduğu gerekçesiyle boğazını keserek öldüren Iraklı Kürt babaya ömür boyu hapis cezası verildi. On yıl önce Irak'tan kaçarak Britanya'ya göç eden ve 12 Ekim 2002'de kızını defalarca bıçakladıktan sonra boğazını kesen 48 yaşındaki Abdalla Yones, mahkemeye, Heşu'yu 'Batılılaştığı' endişesiyle öldürdüğünü anlattı. Kürt baba, cinayetin ardından iğrenç bir suç işlediğini söyleyerek ölüm cezası istedi. Ölüm cezasının olmadığı Britanya'da, mahkemenin kararı müebbet hapis oldu.

ABD'nin New Mexico eyaletinde, kadın sanıklara kendisiyle cinsel ilişkiye girmeleri karşılığında daha az ceza verme sözü veren eski yargıç Charles Maestas üç yıl hapse mahkum oldu. Maestas duruşmada tecavüz ve rüşvetten suçlu bulundu. Savcı Julie Ann Meade de Maestas'ı savunmasız kadınları mağdur eden "seri tecavüzcü" olmakla suçladı. Maestas'a 6 yılı tecilli 9 yıl hapis cezası verilirken savunma avukatları temyize başvuracaklarını söylediler.

Pakistan'da bir toprak sahibi, kendisinden bir gün izin isteyen kadın hizmetçisini cezalandırmak için, kadını köy pazarında çıplak dolaştırdı. Toprak sahibi, ayrıca kadını kendi ayakkabısından su içmeye zorladı. Kadının patronundan hasta olduğu için bir gün izin istediği belirtildi. Toprak sahibini gözaltına alındı.

ABD'nin Arkansas eyaletinde tutuklu bulunan 21 yaşındaki M.C. adlı bir Türk kıza, geçen ay dış doktoruna götürülürken, bir polisin tecavüzüne uğradı. M.C.'nin şikayeti üzerine gözaltına alınan polis Hall, ilk ifadesinde genç kadını motel odasına götürüp tecavüz ettiğini inkar etti. Ancak, sonunda ilişkiye girdiğini kabullenince tutuklandı.

Afganistan'da yeniden toparlanan Taliban hareketi, eğitim sistemini ve özellikle de kız çocukların devam ettiği okulları hedef almaya başladı. Balk bölgesindeki Çarar Bolak'ta kurulu iki çadırdan ibaret olan okul yakıldı. Bölgede ayrıca halktan kız çocuklarını bu okullara göndermemelerini isteyen el ilanları dağıtılıyor. Geçen cumartesi günü de güneydeki Nangarhar eyaletinde bir okul yakılmıştı.

Diyarbakır muhabirimiz Naşide Buluttekin, kendi "ağustosunu" anlatıyor... ya da savaşın, ölü insan yüzlerinin, umudun ve hasretin ağustosunu...

"Ve sesler hiç bitmiyordu. Bağırışlar ve sloganlar, teslim ol çağrıları... Ben hiç de hazır değildim. Doğduğum yere benzemiyordum. Kalkan olmak istiyordum. Tüm köyü koruyan bir kalkan... Ama çok korkuyordum."

Ağustosa ağıt

Kendi ağustosumu yazmaya karar verdim...

Hayatımın en uzun ve en kötü anılarıyla dolu ağustosuyla ilgili o kadar çok şey birbirine karışıyor ki hangisinden başlayacağımı bilmiyorum. Ama yazmalıyım, yazmalıyım ki insanlara hikaye gibi gelen yaşadıklarımızı ve bizim için neden barışın bu kadar önemli olduğunu anlasınlar. Ya da hâlâ hikaye olarak algılanıyorsa benden de size birkaç "ağustos" hikayesi.

Benim doğduğum yerde (Diyarbakır-Kulp) başınızı hangi yöne çevirirseniz çevirin, muhteşem bir dağ manzarasıyla karşılaşsınız. Ben ilkokulu bitirinceye kadar hiç ilçe dışına çıkmamıştım. Ve o güne kadar kitaplardan öğrendiğim her şeye rağmen bütün dünyanın "Andok" dağının arkasında olduğunu düşünürdüm. Hatta Andok'un tepesine çıkarsam ve bir de bahçedeki kavak ağacını söküp kel tepesine dikersem ve kavak ağacının da tepesine çıkarsam ellerim gökyüzüne değer sanırdım. Daha bunun gibi birçok saçmasapan düşünüm vardı dağlarla ilgili. İlçemizin etrafını saran her dağa dedemle bir kişilik yakıştırmıştık. Mesela güneş tepesinde doğduğu için Hesamdın'a "gülen dağ", Dorşin'e "kel kafalı dedem"... Bilge ve dünyanın en güzel masallarını dedem öldükten sonra da tepesine çıkarsam o bana anlatır sanırdım. "Andok" ise ulaşılmaz dağ... Bir gün ben tepesine ulaşacağım, beki Anka kuşunu, Türkiye'nin en uzak şehri, dedemin çok özlediği ve ölürlen bile onu beklediği için gözleri açık kaldığı, amcamın yaşadığı Adapazarı'nı, İstanbul'u, babamın sık sık gittiği Diyarbakır'ı, yani tepesine çıktığım zaman duyduğum ama görmediğim dünyayı göreceğimi sanırdım.

Ve bir gün o kişilik verdiğim, dünyanın tüm güzelliklerinin kimsenin ulaşamadığı doruklarında olduğunu düşlediğim dağların eteğinde başladı her şey... Dağ eteklerindeki köylerde silah sesleri, bazen de yanan bir köyün duman -ve geceyse- alevleri görünmeye başladı. Ben artık büyümüş, işe girmiştim ve dedemin anlattığı başka bir masal dağının eteklerinde bir köye gidecektim. Ve giderken beraberimde bir tek şey götürüyordum: Kaygı... Bir de ailem, sevdiklerim ve artık bütün bir bölge için duyduğum korkunun ve kaygının farkında olan, benden üç yaş büyük amcamın bana dağları göstererek verdiği en kutsal öğüdü... Tam olarak şöyle demişti: "Her şeye hazır olmalısın. İnsanlar doğup büyüdükleri yere benzerler. Sen doğduğun yere benzemelisin." Tam olarak açıklamamıştı fakat benim "Andok" kadar güçlü ve dayanıklı olmamı istiyordu. Bense kendimce her şeye hazır olduğumu düşünüyordum.

Ve işte Cudi dağlarının eteklerinde Silopi'nin Görümlü köyündeydim. 1991 Ağustosunun 13'ünde daha insanlar akşam yemeğini yemeden başlamıştı her şey... Yemekten aldığım ilk lokma bir roket sesi ile boğazıma tıkanmıştı. Arkadaşım Silopiliydi ve benden daha deneyimliydi. Ben deprem sanmıştım. Ama o hemen kolumdan tutup en güvenli yer olan iki kapının arasında çekmişti beni. Ve işte, bu bir savaştı! Ne romanlarda okuduklarıma benziyordu ne de yaşadıklarım bir filmi. Karakola 200 metre uzaktaki oturduğumuz lojmanlar siper alınmıştı ve her şey o kadar gerçektir ki. Ne sabaha çıkacağımızı düşünüyordum ne de bir daha sevdığım insanları görmeyi. O an fark ettim ki korktuğum ölüm değil, ailemi düşünüyordum; benim ölümünden duyacakları acı beni deli ediyordu. Acı çekmelerini istemiyordum. Mermiler tepemde uçtukça ben en güvenli yere kaçıyordum. Ama bir süre sonra en güvenilir yerde başıma sıvalar dökülüyor ve içeriye barut kokusu dolduruyordu. O zaman Berivan (arkadaşım) komşuya

ya da diğer odaya roket düştüğünü söylüyordu. Ve sesler hiç bitmiyordu. Bağırışlar ve sloganlar, teslim ol çağrıları... Ben hiç de hazır değildim. Ve doğduğum yere benzemiyordum. Kalkan olmak istiyordum. Tüm köyü koruyan bir kalkan... Ama çok korkuyordum. Hem ölmekten hem de ölmekten. Tüm köy yerle bir olmuş sanıyordum. Kurşunlar, roketler bir an susuyordu. O anlarda benim de kalbim duracak sanıyordum. Tam durdu derken yeniden gelen silah sesleri ile beraber benim de kalp atışlarım önce yavaşlıyor, sonra silahların ritmiyle hızlanıyordu. Ve hayatımın son demeyeceğim ama ilk uzun ve kabus gecesi bitmiyordu. Günün ilk ışıklarıyla nihayet silahlar susmuştu ama bu kez insanlar bağırıyordu. Tüm cesaretimi toplayıp kapamaya fırsat bulamadığımız kapıdan kafamı çıkardım. Lojmanlar hem köyün içine hem de karakola giden yolların kesiştiği noktadaydı. Köy perişandı. Ve ben yaşamım boyunca asla bu ağustos gününü unutamayacaktım.

Hemen merdivenlerin dibindeki eşek ve katırlar belli ki iki ateş arasında kalmıştı. Yoksa binlerce kurşuna niye hedef olsunlar ki! Köylüler arabalara doldurulup köyün yaklaşık iki kilometre uzağındaki Tabura götürülüyordu. Kaç kişi ölmüş, diye düşünüyordum. Daha doğrusu köyde yaşayan insan görmek beni inanılmaz bir biçimde şaşırtmıştı. Karakola taraf baktığımda ise gözlerime inanmadım. Bayrak direğinde bir adam sallanıyordu. Saatlerce kapının önünde donup kalmıştım. Bir tek bizim eve gelmiyordu askerler. Ve ben ilçeye gitmek istiyordum ama yerimden kalkamıyordum. Daha sonra bayrak direğinden indirilen adamın boynuna köpek tasmaı takılarak kapının önünde geçirip köye doğru sürüklendiğini gördüm. O zaman komşumuz olan ama o güne kadar benimle hiç konuşmayan bir uzman çavuş "İyi misin hocam?" diye sordu. Sanki nasıl konuşulacağını unuttum. Gerçekten hâlâ anlatacak sözcük bulamadığım korkunç dört gün boyunca bir sağlık memurunun evinde geçirdikten sonra olayı duyup Silopi'ye gelen babamın zorlamasıyla müdürümüzün aldığı özel bir izinle köyden çıkışımıza izin verilmişti ve artık bu ilk olmayacaktı, gerek Kulp'ta gerekse Silopi'de bu tür olaylar sık tekrarlanacaktı. Ama ben bu kadarına hiç hazır değildim. Ve hiçbir zaman da hazır olamadım. Ama o gün ben önümde sürüklenen cesedin yüzüne bakamamıştım. Daha sonraki günlerde ise hep ona bir yüz uydururken yakalıyordum kendimi. Ve bu yüzler, kaybetmekten en çok korktuğum insanların yüzleriydi. Derken artık çatışmalar ve ölümler hayatımızın bir parçası olmuştu. Her akşam aynı heyecan yaşıyordum. O olaydan sonra bir daha köye gidemedim. Artık merkezde çalışıyordum ve memurların oturduğu gümrük lojmanlarında oturuyordum. Ve bizim birer çatışma çantalarımız vardı. İlk taciz atışını duyar duymaz hemen en alt katta oturan bekar doktor arkadaşlarımıza iniyor ve sabah da hiçbir şey olmamış gibi günlük hayatımıza devam ediyorduk. Ve ben kim olursa olsun vurulan her insana Ferhat Tunç'un "Vuruldu" şarkısındaki gibi mutlu bir yüz ifadesi uyduruyordum. Bu yaşamamı ve katlanmamı kolaylaştırıyordu. Ta ki 94 Ağustosuna kadar...

Yine 94 Ağustosunda bu kez Kulp'ta izinliydim. Ve artık Kulp benim bıraktığım Kulp değildi. Köyler yakılıyordu, artık hiç tanımadığım komşularımız vardı. Tüm insanların kaygıları korkuları dağlara da sinmişti sanki, dağlar bile eskisi gibi heybetli ve güçlü durmuyordu. O gün amcam çok hastaydı. Sağlık ocağına götürüp serum taktırmıştık. Hepimiz çok mutsuzduk çünkü gece boyu silahlar hiç susmamıştı yine. Bense camdan bakıp çocukluğumu düşünüyordum. Ve biraz ortalığı neşelen-dirmek için, kardeşlerime ve arkadaşlarıma bahçedeki akasya ağaçlarıyla ilgili uydurduğum hikayeyi anlatıyordum. Kulp'ta bir tek akasya ağacı sağlık ocağının bahçesinde olurdu. Ve

ben bu ağacın şeker ağacı olduğunu söyleyip çiçeklerini hem yiyip, hem de arkadaşlarıma yedirirdim. Birden ne olduğunu anlamadık. Akasya ağaçlarının altına bir kamyon yanaştı. Ve yükünü indiriyordu: "Korucular"... Evet bu ne rüyaydı ne de film işte; iki kişi kamyonu çıkmış bir kollarından diğeri bacaklarından tutup torba gibi önce sallıyor sonra yere fırlatıyor, diğerleri de akasyaların gölgesine, çocukluğumun şeker ağaçlarının gölgesine düzgün bir şekilde sıralıyorlar. Yeni gelenler kamyonla gelenleri tebrik ediyor. Birbirimizin yüzüne bakamıyorduk. Önce çok yakın arkadaşım olan amcamın eşi Filiz kalktı; robot gibi yürüyordu. Ben de onu takip ettim, o ne yaparsa ben de onu yapacaktım. Ağlasa ağlayacak, koşsa koşacaktım. Merdivenin başındaki yükseltide durup baktık sadece ve ben ilk defa bir kamyon dolusu ölünün yüzüne, ayaklarına, gözlerine, özellikle gözlerine bakıyordum. Hiçbiri şarkıdaki gibi değildi. Ve ölümün bir yüzü yoktu. İşte bir kamyon dolusu yüzü vardı ölümün; hiçbir yüz ifadesi bir diğerine benzemiyordu. Ve hâlâ bilmem ama sanki bir kamyon ölüyü tanıyordum. Şimdi sorsanız size saymadığım bir kamyon ölü yüzü ifadesini saatlerce tarif edebilirim; o gün öylesine kaydettim beynime. Ve hâlâ unuttum. Hele özellikle ağustoslarda her gözümü kapattığımda ben onları kovuncaya kadar gelirler... 95 Ağustosunda ise bu kez bir kamyon dolusu ölünün ölürken takındığı o ifadenin içinde en güzelini arıyordum. Çünkü, çok sevdiğim ve çocukken hayran olduğum, âşık olduğum, çok sevdiğim bir adamın yüzü için lazımdı bana bu malzeme, ama hiç birininkini yakıştıramıyordum.

"Ama o gün ben önümde sürüklenen cesedin yüzüne bakamamıştım. Daha sonraki günlerde ise hep ona bir yüz uydururken yakalıyordum kendimi. Ve bu yüzler, kaybetmekten en çok korktuğum insanların yüzleriydi."

Yine Silopi'ye kötü haber aynı gün ulaşmış ve çok sevdiğim amcamın oğlu, Osman abim kaçırılmış. Telefondaki öz abimin sesi sanki benimle dalga geçiyordu. Gece saat ikide polis olduğunu söyleyen kişiler gelip kapıyı çalmış ve elektrik ve telefonları kesip Osman abimi yalınayak pijamalarıyla götürmüşler. Evet bu kadar basit... Herkes çaresizce çare ararken ben o ilk günde olanları hissettim ve Osman abime bir güzel ölü yüzü aramaya başladım. Osman abim arkasında beş çocuk ve bir hamile eş bırakarak götürülmüştü. Yengemin yedi ay sonra bir kızı oldu. Ben ismi Hevi yani Umut olsun dedim ama kimse beni dinlemedi şimdi 7 yaşında ve adı Hasret. Ben isminden nefret ediyorum. Çünkü Hasret çok kötü bir hasretle büyüyor. Babası ölen tüm diğer çocuklar gibi. Babasının bir mezarı bile yok. Ve hayatı boyunca babasının nasıl öldüğünü, babası ölürken nasıl bir yüz ifadesi olduğunu, nerede hangi dağda, hangi koşulda öldüğünü hep merak edecek. Veya bütün bunları unuttuğu en mutlu bir anında birinin ona ismiyle hitap etmesi bile ona hep aynı şeyleri hatırlatacak. Bu yüzden keşke adı "umut" olsaydı. O zaman belki babaannesi gibi bir gün mutlaka oğlunun ansızın çıkıp geleceğini umut eden yengem gibi, babasının bir gün geleceğini umut ederdi.

Ben yıllardır sizler gibi rüyalar görmem. Belki de o umut ettiğimiz barış sağlansa bile sizlerle aynı rüyaları göremeyeceğim. Normal insanlara benzemez bizim rüyalarımız. Ben yıllardır rüyalarımızda, dağlarda, vadilerde insan kol ve bacaklarını topluyorum. Neden siz "terör" ya da "şiddet" diyorsunuz da biz "savaş" diyoruz, bunu anlatmaya çalıştım. Biliyor musunuz, size ağustosla ilgili üç olayı anlattım. Ama inanın belleğimin bunun gibi binlerce olayla dolu ve bir gün hepsini yazacağım. Ama aylardan ağustos ve biz barışa hazırlanıyoruz... Ve biliyorum barış bu yaşananların hiçbirini geri getirmeyecek. Ancak gelecek kuşakların ve Hasret'in çocukları onun yaşadıklarını yaşasın istemiyoruz, istemiyorum...

Naşide Buluttekin
25 Ağustos 2003, Diyarbakır

Aksu Bora'nın kaleminden, Turuncu dergisiyle yapılan röportajdan kalanlar...

**"Acıtmadan canını
göğsüne bunu
iliştirmelisin"**

Ankara'da bir kadın dergisi çıkıyor, gördünüz mü? Adı **Turuncu**. Dikkat çekecek kadar iyi röportajlar, yaşam hikayeleri, deneyimler, aktüalite, sinema, güzellik öğütleri, insana "her şey yolunda" hissi veren bir mutfak sayfası... Dergiyle ilgili söylenebilecek ilk söz, okunacak çok şey olduğu.

Genel Yayın Yönetmeni **Halise Çiftçi**, ikinci sayıda şöyle diyor: "Ses toplama ve kalp, bütün evlerden ve insanlardan"... Bu iddia ve çaba, derginin beş sayısında da belirgin bir biçimde görünüyor-kimseyi dışarıda bırakmamak, dergide herkesin kendinden bir şeyler bulmasını sağlamak... Belki bu yüzden mümkün olduğunca hiçbir şeyin adını koymamaları, mecazlarla örülü bir dil kurmaları. "Omuz başından konuşmak" gibi mesela. Ne de olsa adlandırmak, sınır çizmektir çünkü.

Sınır çizmeme arzusunun bir yüzü de insanları ve hayatı biçimlendirme iddiasından geri durmak: Kimseye akıl öğretmiyoruz, kimseye yol göstermiyoruz, sadece dinliyoruz, paylaşıyoruz diyorlar. Gönül gözüyle bakılmanın, yürekte dinlenmenin bir insana nasıl büyük bir armağan olduğunu düşününce, "sadece" dinlemek dediklerinin derginin okura ulaşmasında nasıl güçlü bir işlevi olduğunu tahmin etmek zor değil. Nitekim, görüşmemiz sırasında Halise Hanım kendilerine gelen mektuplardan, telefonlardan söz etti; bir kadın askerdeki oğlunun mektuplarını göndermiş mesela...

Turuncu, Halise Çiftçi'nin görüşme boyunca kendilerini hep "sadece"lerle tanımlamasına karşın, iddiaları olan bir dergi. Birincisi de "yerlilik" iddiası. Adı konmamış ama her sayfaya sinmiş. "Laleli sedir örtüsü, çamaşır ipi, maşrapa, bakır sini, yer minderi, geyikli duvar halısı, ekmek, bir yudum çay, sarı leblebi, tahta kaşık, kanaviçe, patiska, aynalı sandık, gümüş telkari kemer..."le tanımlanan bir yerlilik. Çok çekici, çok "kadınca", çok muhafazakâr. Bir yandan kadınları güçlendirirken aynı nedenlerle ellerini bağlayan bir dil. Ev gibi. Ev bizi biçimlendiren, kişisel sınırlarımızı çizip-memizi sağlayan, kendimizi güvende hissettiren yerdir. Oraya bağlanıp kalmak pek kolaydır, pek zevkli olabilir, acıtmaz, incitmez (tabii dayak, tecavüz, şiddet yoksa!) ama bir zaman, hayatımızın bir döneminde kaçmak gerekir evden- kimi geri döner, kimi dönmez. Hani Benjamin'in "mutluluğun kristalini yaratır" dediği eylem yani- bizi biçimlendiren ikinci adım: özgürlük. Bunun acı vermesi mümkün mü?

Kalp, sevgi, omuz başından konuşmak, sıcaklık ve şefkat... Böyle bir dilin içine düştüğünüzde, mesela "muhafazakârlık" gibi bir söz etmek pek uygunsuz kaçıyor (hele evden kaçmak filan, aklınızdan bile geçmiyor!) Görüşme boyunca hep hissettiğim şey de buydu: Uygunsuzluk. Size derin derin, güzel güzel bakıp sevgiden söz eden bir kadına tutup da "ama işte bu da çok eski bir hikaye değil mi kadınları çaresiz bırakan" demeye çalışmak, züccaciye dükkanındaki fil gibi hissetmenize neden oluyor. "İşte, şimdi kalbini kırdım galiba, tüh, inanın, ben de dantel yaparım, konu bu değil ama..."

Oysa dergideki çekip gitme, çekip gitmeyi hayal etme hikayelerinin bu sarıp sarmalayan ev hikayesini nasıl kırdığını, bunun "herkesin içinde başka bir hikaye var"dan fazlasını düşündürdüğünü, her ikisini de içinde barındıran bir başka, büyük hikayeye işaret ettiğini konuşmak isterdim. Minderler ve laleli sedir örtüsü kadar, şiddetle, ayrımcılıkla, zulüm ve yoksullukla çizilmiş bir yerlilik hikayesini konuşmak isterdim- ki bu da var dergide, sadece yine aynı şey, ikisi sanki bambaşka iki hikaye gibi.

Sonra, hiç acıtmayan, incitmeyen, saran, sarmalayan "sevgi dili"nin, bu dille kurulan yerlilik hikayesinin nasıl da siyasi bir dil olduğunu aslında... Evden kaçan kızların babaya ispiyonluk yapan ablalardan daha çok, özgürlük arzularını akıl öğretmek olarak gören kız kardeşlerinden incindiklerini...

Belki bir başka zaman sevgili Halise Hanım, birbirimize daha çok güvendiğimiz bir zaman. Yolunuz açık olsun.

Aksu Bora

Renkli, farklı ve 'yerli' bir kadın dergisi olan **Turuncu**'nun yayın yönetmeni **Halise Çiftçi** ile bir söyleşi yaptık.

Ayrılıklardan çok ortaklıkları dile getirebilmek...

Nereden çıktı bu dergi çıkarma fikri? Bir dergi çıkarmaya ihtiyaç duyduğunuza göre, söyleyecek bir sözünüz vardı herhalde?

Ben 2-3 senedir "böyle bir dergi çıkarsak" deyip duruyordum. Dergicilik alanında bir boşluk olduğu konusunda arkadaşlarımı ancak ikna edebildim. Çünkü diğer kadın dergileri alışveriş rehberi niteliğinde; işlevleri ya da hitap ettikleri kitle açısından böyle bir görüntüleri var. Şurada şunu giyinin, burada bunu giyinin tarzında yazılar var. Ben ve benim gibi insanların uzaktan bakacakları hayatlar... Ama toplum daha çok o insanlardan oluşmuyor, o hedef kitle azınlıkta. Yani bunlar toplumda bütün kesimlere hitap etmiyor; her kesime hitap edecek bir dergi de yok. Tabii ben *Kadın ve Aile* dergisinde başladım bu işlere. O zaman 100 bin tiraja ulaşmıştık. Popüler bir dergiydi. Toplumun gerçekten kalbine ulaşırsanız, toplumla kesişme noktalarını bulursanız, muhakkak böyle bir şey tutar. İşte biz de **Turuncu**'yu çıkarmaya böyle karar verdik.

Derginin adı neden Turuncu?

Ne olsun diye çok konuştuk ve sonunda bir arkadaşımızın önerisiyle **Turuncu** oldu. Kendi ismini doldursun istedik. Önyargı oluşturmamayan bir isim olsun diye yola çıktık. Renklerin bileşimi sıcaklık hissi uyandırıyor. Sonra Ümit Meriç geldi, "Turuncu Konuşmalar" diye bir program yaptık. "Turuncu sepetini hatırlatıyor" dedi. Yani turuncu sepetinin içinde portakal, mandalina, limon hepsi vardır. Turuncu ona benziyor, her kesimden herkese bir şey var.

Nasıl bir ekip kurdunuz peki? Daha önce dergi tecrübesi olan insanlar mı? Aslında hepimiz amatörcü bu işe kalkıştık. Buna 'gözü karalık' diyorum ben. Bu iş gerçekten çok zormuş dedik. Okumayan bir topluma hitap ediyorsunuz. İnsanlar eve ekmek mi dergi mi götürüym diye düşününce, nihayetinde ekmeği tercih eder. Önceliği okuma değil. Bir çılgınlıktı yaptığımız.

Derginin çok profesyonel bir görüntüsü var. Hiç de bu iş -

lerden anlamayan insanların yaptığı bir dergi gibi durmuyor.

Biz bu işe başlamadan önce bir anket yaptık kadınlar arasında. Çalışan, okuyan, ev hanımı kadınlara ne okumak istediklerini sorduk. Maddelere ayırdık; kişisel gelişim, mutfak, dini konular, ev hanımlarını ilgilendiren konular, diyet... "Bunlardan hangileri ilginizi çekti?" diye sorduk. Hangi dergileri takip ettiklerini, ne kadar sıklıkla dergi aldıklarını araştırdık. Üniversitelerde, hanımların toplu halde bulundukları lokallerde anketler düzenledik. Arkadaşlarım, hayatın içinden, belli alanlarda kendilerini ispatlamış insanlar. Onlarla tartışarak, fikir alışverişinde bulunarak buralara geldik.

Onların ne istediğini öğrendiniz, peki siz ne istiyordunuz?

Açıkçası, derginin ilk sayılarından beri yazıyorum, çok iddialı başlamadık bu işe çünkü iddialı sözlerin altından kalkmak çok zordur. "Omuz başından konuşmalar" diyorum ben. "Benim dediğimden sende de var mı?" ya da "benim yaşadıklarımı sen de yaşıyor musun?". Paylaşmak gibi, telefon başında uzun konuşmalar yapmak gibi ya da komşuya geçip sabah kahvesi içmek gibi. İçimizden geldiği gibi, nasıl hissedersen ve toplumun içinden olarak, topluma aykırı olmadan, topluma düşmeyerek bu işi yapmak. Toplumla aynı frekansa geçebilmek, onunla konuşabilmek, o bambaşka bir şey.

Bu dergiyi çıkarmaya başladıktan sonra; okurlardan geribildirim geldi mi?

Çoğunlukla olumlu tepki alıyoruz. Güzel şeyler söylüyorlar. Yüreklandırıyorlar. Okumamış yazmamış insanlar bile mektuplarını getiriyorlar. Boşanmış olduğunu anlatıyor, hayata tutunma hikayesini anlatıyor, özürü çocuğunu anlatıyor; dergide bunları yayınlamamızı istiyor.

Yine de bu çok büyük bir iddia değil mi? Kendi özel yaşantısını birisi size getiriyor, peki bunun altından nasıl kalkacaksınız?

Ses verdik, ses aldık, kalp verdik, kalp aldık diye niteliyorum ben bunu. Hiç bir şey boşa gitmiyor. Kimseyi dışlamadık, araya duvarlar örmedik. Burada biz, varolan duvarları da yıkmayı hedefledik. Çünkü oturuyoruz, birbirimize laf atıp duvarların arkasına gizleniyoruz, laf dü-

şüyor ortaya. Oysa, oturup konuşursak birbirimizi anlarız. Çünkü aynı toprakta yaşıyoruz, aynı eğitimi alıyoruz. Pek çok benzer zevkimiz var. Aynı müziği dinliyoruz belki... Ayrılıklardan çok ortaklıkları dile getirebilmek... İnsanların "beni anlayan birilerinin var olduğunu biliyorum" düşüncesi ya da yaslanacak bir dost omzu, o bile yetiyor yani. Çok şey vaat edilmiyor, çok şey yapılmıyor onlar adına ama bizi anlayan birileri var diye düşünüyorlar.

Derginin genelinde bir yerlilik tanımı var aslında, değil mi?

Bu topraklarda ve bu kadınlarda var olanı tarif ediyoruz ama siyasi bir şey değil.

Ufak ayrıntılar vardır; mesela annem, babamın cebine hiç elini sokmazdı, bereketi kaçır derdi. İşte bunlar sizi daha çok mutlu eden hayata dair ufak ayrıntılar. Ben bunların korunmasından yanayım derim. O mahcup, o inceliklere dayanan yaşantılardan kopup geliyorsunuz sonuçta. Bu hayatta her ev bir hikaye saklıyor aslında. Kim- senin hikayesi birbirine uymuyor ve yarın ne yaşayacağımızı da bilmiyoruz. Birtakım ahlaki, dini değerlerle çatışmadan, süzüp geliştirdiğimiz güzellikleri inkar etmeden, onlarla savaşmadan yapıyoruz bu işi; yerlilikle anlatmaya çalıştığımız şey de bu.

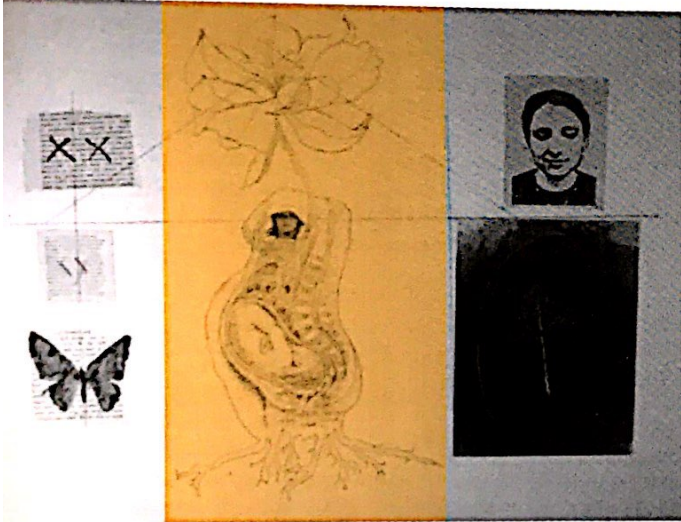
Dergide çok kişisel bir üslup ve dil var. Kadın hikayeleri de öyle. Kendi durduğu yerden anlatıyor.

Üniversite son sınıftaki genç kızlar bu röportajları gerçekleştiriyorlar. Yazı yazarlar da genellikle benim arkadaşlarım; mesela Yeşim Çifter. Yeşim'le "kahve resimleri" diye bir söyleşi yapmıştık. Daha sonra buraya gelip bizi çok sevdiğini söyledi ve dergide yazmaya başladı. Dergiyi annem alıyor mesela, ilk önce yemek tariflerine bakıyor, ablam başka şeye bakıyor, 20 yaşındaki kızım başka şeye; yani herkes farklı bir şey bulabiliyor, bizim de amaçladığımız gibi. Dergimizi bu zaman kadar görmeyenlere bir çağrım var: Dergiyi alın! İçinde Kendinizden muhakkak bir şey bulacaksınız.

"Yani turuncu sepetinin içinde portakal, mandalina, limon hepsi vardır. 'Turuncu' ona benziyor, her kesimden herkese bir şey var..."

**"Bu evde eşyalar
ömürlerinin sonuna
kadar aynı şekilde
kullanılmayacaklarını
çabuk öğrenirdi.
Bir nikah şekerinin
tülü cici bicilerinden
sıyrılıp o aralar hacı
ninemin gözüne girmeyi
başarmış bir torun
çocuğuna verilecek
plastik bebeğe etek
olduğunda anlardı
başına geleni."**

Mothering the Child Within (2000) - Rosemary Luckett

Sülalemin Bıyıksızları I

**Bir
Cezvecik
Süt
İçin**

Cemile Soyuoğuz'un güzel hatırasına...

Bunları yazdığımı görse

"Gözlerini bozacağına kalk da bir işin ucundan tut" derdi.

Nur içinde yatsın o.

Hacı ninem zeytin çekirdeklerini ağzında iyice sıyırdı. Yine de temizlenmiş, etlerinden kurtulmuş, neredeyse cilalanmış denecek kadar çıplak zeytin çekirdeği, ninemin buruşuk dudaklarının arasından kurtulduktan sonra çöp tenekesine giden yolu sağlama almış sayılmazdı. Önce titrek eller tarafından iyice yoklanır, sonra ileri derecede hipermetrop gözlerle muayeneden geçirilirdi. Üzerinde canı besleyecek küçücük bir parça bile kalmadığına ikna olunduğunda ise her zeytin çekirdeğinin hakkı olan, rahatlatıcı çürümeyi bekleyeceği ya da kim bilir belki de bir yolunu bulup kurtulacağı, yeniden bir zeytin fidanı olarak toprakta boy vereceği çöp tenekesine değil, annem ve teyzelerimin kumaşının ne zaman alındığını, ne zaman dikildiğini anımsamadıkları, hacı ninemin, yaşı torun çocuklarının kısacık ömürlerindeki zaman kavrayışının zaten dışında olan pazen entarisinin cebine giderdi.

Biz çocuklar hacı ninemin kurallarla dolu sofrasında zeytin çekirdeğinin başına gelenleri ağırbaşlılıkla izler, ona öykünerek iyice sıyırdığımız zeytin çekirdeklerini son kontrol için ninemizin önüne koyardık. Her çekirdek titiz bir dikkatlilikle incelenir, bazen "Şunu doğru dürüst ye" diyerek sahibine iade edilir, bazen de bir "Aferin" nidasıyla pazen entarinin cebine konurdu. Hacı ninemin aferini çok önemliydi. Buna mahzar olan çocuk büyük bir çalımla dolanırdı o gün ortalıkta. Uslu, terbiyeli bir çocuktu aferini alan. Onaylanmış terbiyesiyle diğerlerinin yapamadığı şeylere, örneğin hacı ninemin kucağına yatıp ondan masal anlatmasını istemeye, "Nine, hadi saçını aç" diye tutturarak şımarıklık yapmaya hakkı vardı.

Bütün bu ince örgülü kuralların, hesaplamaların ortasında yer alan zeytin çekirdekleri, kahvaltıdan sonra bir gazete kağıdının üzerine serilerek kurumaları için güneşle arkadaşlık etmeye bırakılırdı. Sonra bir gün, hacı ninem siyah ince mantosunu giyer, yemenisinin üstüne yine siyah ince bir başörtü bağlar, zeytin çekirdeklerini bir torbaya koyar, sokağa çıkardı. Böylece çekirdeklerin ağaçta başlayan yolculukları bizim ağızımıza da değdikten sonra, Bursa'da hiç görmediğimiz ama aklımızda kutsal bir yer olarak tasarladığımız bir dükkanda devam ederdi. Bu dükkanda çekirdekler toruna tezgahından geçer, sabrı ve çilekeşliği öğrenerek tespih tanelerine dönüşür, geriye kalan yaşamlarını ibadetle geçirirlerdi.

Hacı ninemin evi bir garip depoydu. Sadece zeytin çekirdekleri değil eski gazeteler, sigara paketlerinden çıkan baraklar da biriktirilir, nikah şekerleri, kırık tabaklar, çatlak fincanlar, eski kumaşlar, ip parçaları, kurbanlıklardan kalan postlar, kim bilir kaç torun büyüttmüş lazımlıklar, beşikler, bebek giysileri... binlerce eşya küçücük evde kendilerine özgü garip bir düzende, kullanılacakları günü beklerdi.

Bu evde eşyalar ömürlerinin sonuna kadar aynı şekilde kullanılmayacaklarını çabuk öğrenirdi. Bir nikah şekerinin tülü cici bicilerinden sıyrılıp o aralar hacı ninemin gözüne girmeyi başarmış bir torun çocuğuna verilecek plastik bebeğe etek olduğunda anlardı başına geleni. Bir havlu da ömrü boyunca banyo çivisinde asılı kalıp sadece ellerle yüzlere hizmet vereceğini bekleyemezdi elbette. Hacı ninemle kaderi

birleşen havlu, eskidiğinde mutfak bezi olacağını bilirdi. Hacı ninem kopmuş saplarını iplikle sararak bağladığı gözlüklerini takar, havluyu küçük parçalara keser, titrek ellerine bir tığ alıp etrafını bin bir zahmetle oyarlar, çaptan düşmüş havluya kaçınılmaz sona alışması için biraz moral verirdi. Oyalanmış eski havlu, mutfak bezi olarak da kullanılamaz hale gelince biraz daha küçültülerek yeniden dikilir ve bulaşık bezi olurdu. Hayatına bir havlu olarak başlayan hacı ninemin bulaşık bezlerinin dili olsa, evin tüm tarihini anlatır, girdisini çıkısını ifşa ederlerdi bunca farklı yaşamışlıklarıyla. O kadar uzun ömürlüydü bu evde her şey. Şaşmaz kural, ömrünün son dakikasına dek işe yarar ve çalışkan olmaktı. Hacı ninem gibi.

Bursa'nın bütün sokaklarında izi vardı bu küçücük, buruş buruş, yaşlı kadının. Mutlaka "geçmiş olsun", "başınız sağ olsun" ya da "Allah'ın emri peygamberin kavliyle" diye başlayacağı bir konuşma yapması gerekirdi. Duasını almak, elini öpmek isteyen hastalar, kendisine iş bulmasını isteyen gençler, koca arayan genç kızlar yolunu gözlerdi. O da seksen yaşına aldırmandan tin tin sokaklarda gezer dururdu.

Yeni yazıyı bilmezdi ama rakamları iyi bilirdi. Hesap yapmada değme tüccar eline su dökemezdi. Koca koca adamlar biraz para biriktirmişlerse gelip akıl danışır o da onlara paralarını çar çur etmeyip biriktirdikleri, hele de ev almak gibi akılcıca bir iş yapmaya niyetlendikleri için güzelce bir aferin çekip, bildiği satılık evleri, dükkanları söylerdi.

Annemin anneannesi idi. Seksen yıllık ömrünce çalışmış, biriktirmiş ve saklamıştı. Onun için en büyük günah savurganlıktı. Zeytin çekirdeklerini sıyırarak, patatesin cücüğünü bile ziyan etmeyerek yaşamış, Kur'an okuyarak, ölü yıkayarak, dikiş dikerek, yolda bulduğu gazete kağıtlarından kesekagıdı yaparak kuruşa kuruş katıp para biriktirmişti. Biriktirdikleriyle altı ev almıştı. Bununla övünürdü.

Biriktirmede abartıya kaçıp işi toplayıcılığa da dönüştürdüğü olurdu. "Nankör bu insanlar nankör, bu nimet atılır mı yere" nidalarıyla eve getirdiği ezik patlıcanları, pazarcıların kenara bıraktığı pörsümüş biberleri, kamyonlardan düşmüş patatesleri, soğanları anneanneme verirdi. Kızı kendisine getirilen bu nimetlerden hoşlanmadığı gibi epeyce bir söylenirdi. Bizi elaleme rezil ettiğinden başlar, bu yaştaki bir kadının yerlerden soğan patates toplamaması gerektiğinden, bir gören oluyorsa onu aç bıraktığımızı sanacaklarından, artık iyice abartmaya başladığından, israf etmeyelim falan tamam da sokaktan toplanan şeyleri de yiyemeyeceğimizden dem vururdu. Anneannem söylenirken, hacı ninem titrek ellerine geçirdiği bir bıçakla yolda bulunmuş patatesi tüm dünyada yapılabilecek en ince kabuk soyma işleminden geçirirken başka telden söylenirdi: "Cenab-ı rabb'ül alemin bu nimetleri sokaklara dökelim diye mi veriyor kullarına? Nimet bu nimet! Küçücük tohumdan patates yaratan rabbim bu halimize ne kadar merhametli ki yiyelim diye verdiklerini sokağa dökmemize göz yumuyor. Ama bak Beyce, sana söylüyorum, göreceksin bu böyle uzun sürmez. Taş yağacak başımıza. İşte buraya yazıyorum -duvara tükürüğüyle ıslanmış bir parmak izi- bu dünya çok fenaya gi-

diyor" Elli, yaşındaki anneannemle yetmiş yaşındaki hacı ninem bu karşılıklı monologun sonunu başından bilirlerdi: Lammı cimi yok hacı ninemim dediği olacak, patates yola atılmış olmanın ezikliğinden ve kabuklarından kurtulup bir kurumla tencereye oturacak, akşama da sofrayı süsleyecekti. Yine de anneannem yanıt alabileceği tek ıgnelemeyi kullanmadan edemezdi: "Anne gelmişsin yetmiş yaşına, Allah'a şükür altı tane evin var, aç açıkta da değilsin, hiç olmazsa sokaktan toplama huyundan vazgeç" Hacı ninemin yanıtı hep aynıydı: "Ben o altı evi böyle böyle yapıp biriktirdim de aldım!"

Aslında anneannem de bilirdi hacı ninemi kimsenin ayıplamayacağını. Bütün bu söylenmeleri hacı ninemi ayıpladığından değil, haline üzüldüğündendi. Başkalarında ayıp karşılayacağımız, cimrilik diye nitelendirebileceğimiz bütün bu biriktirme işinde bir başka biriktirme vardı, bir saklayış. Anneannem bilmez miydi ki, hacı ninemin hayatından ev dediği depoyu kazısanız, sonra biriktirdiği kuruşlarla aldığı evleri, banka hesaplarını çıkarsanız, on dört yaşında evlendiği hacı dedemi, birisi ölmüş iki kızla iki erkek çocuğu, altı torun ve sayısız torun çocuğunu kenara koysanız, geriye on yaşındaki bir kız çocuğunun bir kış gecesinde komşusundan isteyemediği bir cezvecik süt acısının kalacağını? Bilirdi. Hacı ninem öyküsünü anlatsın da rahatlasın diye de söylenirdi zaten. Mut-

faktaki patates savaşları her zaman o bir cezvecik sütn öyküsüyle sonuçlanırdı bu yüzden. Hacı ninem ağlar da anlatırdı:

"Anneannem bilmez miydi ki, hacı ninemin hayatından ev dediği depoyu kazısanız, sonra biriktirdiği kuruşlarla aldığı evleri, banka hesaplarını çıkarsanız, on dört yaşında evlendiği hacı dedemi, birisi ölmüş iki kızla iki erkek çocuğu, altı torun ve sayısız torun çocuğunu kenara koysanız, geriye on yaşındaki bir kız çocuğunun bir kış gecesinde komşusundan isteyemediği bir cezvecik süt acısının kalacağını?"

- Annem öylece yatar, aklı bir gelir bir giderdi. Anneannem köylere çıkıp harmandan kalan başakları toplar, un eder, ekmek yapar yedirirdi bize. Sonra o da öldü. Babam Çanakale'den dönmemiş, annem menenjit, anneannem ölmüş. Ben on yaşımdayım, iki kardeşim küçücük. Bakacak kimsemiz yok. "Abla açız" diye ağlardı kardeş-

lerim, dayanamazdım. Kucağımda gezdirir, avutturdum. Annem kuş gibi yattığı yerde küçüldükçe küçüldü. Bir gün gözlerini açtı: "İyi misin anne?" dedim, "İyiyim kızım, çok acıktım" dedi. "Hadi komşudan bir cezvecik süt isteyiver" Geceydi, yağmur yağıyordu. Sıçan gibiydim, sıskaydım. Kolumun altına cezveyi sıkıştırıp komşunun kapısında dikildim. Çalamadım kapıyı bir türlü, utandım. Bekleyip bekleyip eve döndüm. "Ne oldu kızım, isteyemedin mi?" dedi annem. "Utandım" dedim ona. "Olsun kızım, zararı yok, yarın istersin" dedi. "Hadi yanıma yat" Yattım yanına. Sabah kalktığımda annem üşümüştü. Sarıldım, sarıldım, ısıtamadım. Sarstım, sarsıtım, kaldıramadım. Aç acına öldü annem, ona bir fincan süt bulup da içiremedim.

Yaa Beyce, sen anne acısı tatmadın kızım. Siz yokluk acısı da çekmediniz. Ben çektim. Hadi şimdi şu patatesten akşama bir yemek yap sen. Ben de annemin ruhuna Kur'an okuyayım.

Hacı ninemin evi bir garip depoydu. Kırk fincan tabaklarının yanında Çanakale'de şehit düşmüş gencecik bir baba, nikah şekerlerinin arasında aç ölmüş hasta bir anne, yumak yapılmış sicimlerin içinde torunlarına bakmak için ip eğiren bir anneanne, hepsinin kenarına oyalanmış hacı ninem dururdu.

Arzu Cur

"...Beni hiçbir zaman terk etmeyen, kucağımdan kaçmayan vefakar yârim! Can dostum! Dertlerimi dinleyen, kalbimi anlayan, sırdaşım! Bana daima refakat eden yoldaşım! Beni yalnız terk etmedin, benden yalnız sen geçmedin, bana hıyanet etmedin! Bir zaman zevk ve sefa kaynağım, eğlencem oldun. Şimdi de geçim kaynağım, ekmek tekneşin! Benim yârim sensin!..."

Uçan Süpürge Kitaplığı

Udi
Fatma Aliye
Selis Yayınları

Kör Suikastçı
Margaret Atwood (Türkçesi: Canan Sılay)
Can Yayınları

Kimi Güzelliklere Doğar
Nadine Gordimer (Türkçesi: Şeniz Türkömer)
Doğan Kitapçılık

Sırça Fanus
Sylvia Plath (Türkçesi: Handan Saraç)
Can Yayınları

Sonsuz Gece
Muazzez Tahsin Berkant
Doğan Kitapçılık

Altın Defter
Doris Lessing (Türkçesi: Tomris Uyar)
Can Yayınları

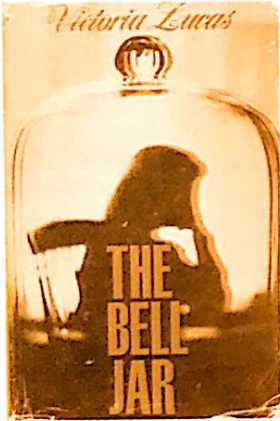
Tarihin Cinsiyeti
Fatmagül Berktaş
Metis Yayınları

Anlar İzler Tutkular
İnci Aral
Epsilon Yayınevi

Kırmızı Kahverengi Defter
Nilgün Marmara
Telos Yayıncılık

"Mualla ellerini çırpıp sevindi:
-Evet, evet, ne iyi olur! Bera-
ber çekilmiş bir resmimiz yok.
Ekrem, bu çocukluğa mani olmak
istedi:
-Böyle seyyar fotoğrafçıların çeke-
ceği resim iyi olmaz. Yarın seninle
Beyoğlu'nda bir fotoğrafhaneye
gideriz.
Mualla'nın gözlerine birden-
bire derin bir acı düşmüştü:
-Yarın mı? Hayır Ekrem, burada..
bugün.. bu dekor altında.."

İnci Aral
Anlar
İzler
Tutkular

26 Nisan Pazar gecesi anne-baba evindeki televizyonda gördüğüm yeşil ışınla ve babamın "bu ülkede gerçek deli bile yoktur, hepsi sahtekârdır" demesiyle başladı.

25 Nisan Cumartesi gecesiye E... derin korkusu ve suçluluğuyla bana saldırdığında derin yara, 26 Nisan Pazar günü ben tarafından düşünüldü ve herşey bir bir açıklığa kavuştu. Ben bir tehdidim onlar için çünkü bir varlığım, cinssiz bir bebek, rolünü bulamamış, iyi ezberleyememiş bir hayvan, her yöne savrulabilir, dağılabilir bir atom... Bu atomik kuvvetten korkuyorlar, enerjisinden, çekirdek enerjiden, çünkü onlar potansiyeli ekonomik...

Pusulasını arayan yolculara: Pusulasız Yolcu*

Aslında pekala bir pusuladan söz edilebilir, Piraye Şengel'in **Pusulasız Yolcu**'suna çaktırmadan kılavuzluk eden... Yolların ve yılların savurduğu insan öyküleri için elbette ve illa ki bir kılavuz gereklidir. Ama nasıl? Pusulasız Yolcu'lardan kasıt, kendine kayıp süsü veren bir kuşağın kendi kıyılarına sürül-müş bireyleri midir aslında?.. Öyleyse bu yolculuk da onların yönsüz savruluş-larının seferi midir?..

'Pusulasız Yolcu'luğun 'esas' yolcuları; secresini mektuplarından çıkardığımız Sevgi'yle, dehasını maddenin emrine vermiş bir reklamcı olan Semih Uğur'dur. Biraz daha gerilerde ise -öykünün ikinci basamağında durup okuyucuya göz kırpan ve bana kalırsa romanın asıl kişileri olması gereken- Haluk ve Serda vardır. Sevgi'nin hayatına girdiği günden başlayarak iyi niyetli ve yapıcı sarsıntılar yaratan Haluk, felsefi derinliği ve entelektüel birikimiyle hayran olunası bir figür olarak durmaktadır. Uğur'un sonsuz aşkı Serda ise, içi boşaltılmış hayatları sürdürmenin anlamsızlığına karşı bir itiraz olarak yer alır romanda.

Uğur ise daha anlatının başında kafasında salkım salkım düşünce balonlarıyla uzun-uzak bir yola kendini vurmuş bir adamdır. Reklamın dahi çocuğu Semih Uğur... Yüzyılın en ölümcül sosyal hastalığı olan tüketim çılgınlığına, reklamcı olmak suretiyle doğrudan hizmet eden, yaratıcılık marifetiyle (ki delice sevdiği Serda, bir gün ona "Beni de yeniden yaratmaya kalkma!" diye haykıracaktır!) yeniden biçimlendirdiği dünyayı satan, yalan dünyalar kuran, sahte suretler yaratan, ama bütün bunlara inanmayı bir kenara bırakıp kendine yabancılaşan Semih Uğur...

Romanın diğer ucu, yani sevecen mektuplarından tanıdığımız Sevgi ise bir sahil kasabasında yaşamakta, günlerini Uğur'a mektup yazmakla ve yazmayı hayal ettiği kitabın taslağını oluşturmak için belleğine egzersiz yaptırmakla geçirmektedir. Sevgi, anlaşılması pek de zor olmayan bir şefkatle Uğur'a sözcükler gönderirken ve kendi kayıp kuşağının (kayıp kuşaktan kasıt 1957'lilerdir) izini sürerken ılımlı bir sistem eleştirisi yapmayı da ihmal etmez; başının üzerinde gururla taşıdığına inanıvereceğimiz o iyimserlik halesine rağmen hem de. Sürekli sosyolojik bir sıkıntı yaratıp kuşaklardan söz eden Sevgi'nin belki de tek derdi, geçmişiyle hesaplaşmak, pek

renksiz, pek tatsız olan 'bugünü' o eski günlerle kıyaslamaktır. Romanın politik arka planı da bu anlamda iki uçludur. Birinci uç: reklam sektörünün tüketimi pompalayan şımarık icraatları karşısında tüm değerlerini sorgulayan ve pusulasını yitirdiğine inanan Uğur'un varlığı üzerinden eleştirilen tüketim toplumu... İkinci uç: zamanın ezip öğüttüğü, resmi tarihin kayda değer bulmadığı bir kuşağa inançla bağlı Sevgi'nin Uğur'a yazdığı mektuplar yoluyla beslediği "kayıp zamanın izinde" fantezisi... Belli bir rengi, sesi, zenginliği olmayan bir dönemin, sözgelimi 68 kuşağıyla karşılaştırılarak sofraya getirilmesi... Piraye Şengel'in iddiası, "pek önemsenmeyen ve acıları göz ardı edilen 57'lilerin" merceğin altına girmesi...

Başta dönelim. Öykünün asıl başlama vuruşu, kırk yaşlarının başında, parlak bir reklamcı olan Semih Uğur'un, beynini kemiren kurtlar eşliğinde çıktığı yolculuktur. Çünkü onun herkesinki gibi bir serüvene ihtiyacı vardır. Çünkü biçimin özüni yerini aldığı bir dünyadır bu ve Uğur, madde ile oynamaktan ruhunu teslim etmek üzeredir. Çünkü, bu, iç hesaplaşmalar çağıdır bir bakıma; herkesin kendine doğru evrildiği, bireyselliğin sonsuz çarkını bıkmadan çevirdiği, sonunda sıkı bir sorgulamalar zincirine vurulduğu bir çağ...

Bu yolculuk belki bir metaforudur; bu çağın insanlarının "evrimini" anlatan bir yolculuk... Hayatında yalnızca bir kez kendini gözden geçirme cesareti gösterebilen insanlarda görülebilen bir acı halidir Uğur'un. Bu yolculukta, Serda'nın kırık dökük varlığı bir köşede duradursun, Sevgi'nin sevgi dolu mektuplarından süzülen onarıcı sözcükler ona eşlik edecektir. Uğur-Sevgi ilişkisi, "karşı karşıya ama uzlaşan" bir ilişkidir.

Uğur'un yaşama yapışmasına neden olan o mektuplarda Sevgi, genellikle -ve niyeysen- Haluk'tan söz eder; yeni tanıştığı bu adama duyduğu hayranlığın sınırlarını okuyucu göremese de Sevgi, Haluk'ün parlatmakla meşguldür, mektup yazarken bile. Sevgi'nin, rakıyı yaşamı hoş görmek ve sevmeye gücünü artırmak için içen Haluk'a koşulsuz hayranlığı mesela şöyle bir şeydir: "Ben hiçbir şeyim, diyerek güne başlarsa bir şey olunabileceğini öğrendim ondan..." Evet, o böyle bir adamdır işte; Sevgi'nin yaşamını köklerinden sarsmaya başlamış bir idol!.. Haluk'la birlikte bütün

ruh defolarını görmeye başlayan, bir yandan da monolog biçimli mektuplarıyla o pekala anlaşılabilir şefkatini Uğur'a boşaltan Sevgi... Öğretici, onarıcı, sarıp sarmalayıcı Sevgi...

Haluk'un derdi, şimdiki zamanı yaşamının "tek gerçek" olduğuna inanmaktır. İhtimal ki, Haluk'la ilgili yazılanları okuyan herkes Sevgi'yle ilgili de şöyle bir izlenim edinecektir: Bu kadın hayatının ilk kırk yılını başarısız ilişkilerle geride bırakmıştır. Menopozda çeyrek kala tanıdığı bir adam ona yaşamını sil baştan öğretecek kadar enteresandır. Felsefi bir ilişki olsa gerekir aralarındaki. Daha doğrusu, Haluk romanda hayli kapalı bir figür olsa da derinliğine ilerlemiş, hayatı köklerinden kavrayabilmiş biridir. Ve ne yalan söylemeli, bu haliyle, Sevgi'nin taşıyabileceğinden ağırdır.

Bu durumda Uğur da boş durmayacak, Serda'ya olan tutkusunu, hayır, bağımlılığını yüreğini acıta acıta anlatacaktır. Serda ise karanlık bir karakter olarak kendisinden bekleneni yapacak ve yaşamına son verecektir: "Beden ruhun yerini alıyorsa bedenimi ortadan kaldırmalıyım". Uğur'a göre Serda gibiler tekildir; "Biz ise çoğuluz"... Serda, yabancılaştığı için "gitmeyi" kafasına koymuştur. Bu vazgeçiş, bu yenilgiyi kavgasız gürültüsüz kabul ediş, yazarın kaybodu diye her yerde aradığı o kuşağın trajedisi olarak yorumlanabilir.

Belki Uğur'un bu yolculuğa çıkmakla yaptığı da budur: Gitmek!.. Yinelemek gerekirse, ki yeri geldi, Uğur'un yalnız yolculuğu, yaşanan çağdan kaçış olsa gerektir. Kendine aynada bakmaktan hoşlanmayan Semih Uğur... Tüketim toplumunun zavallı öznesi Uğur... Sevgi'nin gerçek ve umut dolu mektuplarına tutunduğunu söylese de kafası hep karışık Uğur... O belki de maskenin ardındaki insanı aradı hep... belli ki bulamadı.

Bu yazının amacı ve niyeti, romanı özetlemek değil. Romanın okuyucunun gözünün ve sözünün önüne koyduğu öykünün, bu dört kişi üzerinde yarattığı tahribatı ortaya koymak... Bunu yaparken de, yazarın bugünün değerlerini geriye dönük olarak sorgulamasının sanıldığı kadar kolay olmadığını göstermek belki... Pusulasız Yolcu, bu kuşağın anlam arayışına eşlik eden bir toplumsal değerler analizi... Pusulasını arayan yolculara... son söz niyetine: "Gündüzleri tüketim toplumuna eleştiriler düzen, geceleri de içki masasında o toplumu pazarlayan sen..."

Selen Doğan

* Piraye Şengel, Epsilon Yayınları

Türkiye'de Kadın Sağlığı

21. yüzyılın başında kadın ve çocuklar dünya gündemini uzun süre meşgul etmeye devam edecektir. Ülkemizde her yıl 1.958.501 kadının gebe kaldığını, yılda 1.481.000 bebek doğduğunu, ancak bunlardan 48.280'inin 1 yaşına bile gelmeden öldüğünü görüyoruz. Her yıl 700'den fazla anneyi kaybediyoruz. 284.000 isteyerek düşük, 170.373 kendiliğinden düşük, 29.378 ölü doğum olmaktadır. 465.000 doğum öncesi bakım almayan gebe bulunmaktadır. Her yıl gebe kadınların 436.526'sı tek risk, 156.324'ü ise birden fazla risk faktörü taşımaktadır. Son beş yılda gerçekleşen doğumların % 80,6'sı sağlık kuruluşunda veya sağlık personeli yardımı ile olmuştur.

Anne ölüm hızı, yüz bin canlı doğumda 49,20'dir. Anne ölümlerinin kadın ölümleri içindeki payı ise % 4,8'dir. Kadının üreme çağı boyunca toplam gebe kalma ihtimali ile gebe kaldığında gebeliğe bağlı nedenler ile ölüm ihtimallerinin toplamı "Yaşam Boyu Risk"i oluşturur. Yaşam Boyu Ana Ölüm Riski, Avrupa'da 2000 gebelikte 1 iken, Türkiye'de 570 gebelikte 1'dir. Anne ölüm nedenleri araştırmasında anne ölümlerinin % 75'inin önlenabilir nedenlerden olduğu saptanmıştır. Anne ölüm nedenleri arasında; kanamalar, toksemiler, enfeksiyonlar ve düşükler en sık görülen nedenlerdir.

Genç nüfusun artış göstergelerinden biri olan toplam doğurganlık hızı dikkate alındığında, son yıllarda doğum sayısının azaldığı görülmektedir. Toplam doğurganlık hızı son 20 yılda 4,3'lerden 2,6'lara kadar inmiştir. Ancak halen istenmeyen gebelikler önemli bir sorun olarak görülmektedir. Çünkü annelerin sahip olmak istedikleri ortalama çocuk sayısını gösteren, istenen doğurganlık hızı 1,9'dur. Gerçekleşen doğumlarla, istenen doğumlar arasındaki fark ailelerin aile planlaması yöntemlerini yeterli ve etkili uygulayamamalarından kaynaklanmaktadır. Bu sonuç etkili aile planlaması yöntemlerinin yaygınlaştırılması konusunda daha fazla çaba gösterilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

Ülkemizde ortalama ilk evlilik yaşı kızlarda 19, erkeklerde 22,7'dir. Yirmi yaşından önce anne olan kadınların sıklığı önemli bir sağlık ve toplumsal sorun olarak kabul edilen adolesan doğurganlığının göstergesidir. Ülkemizde çocuk doğurma yaşı yavaş yavaş yükselmekle beraber, adolesan dönemdeki doğurganlık incelendiğinde gebelik sıklığının 17 yaş grubunda %9, 18 yaş grubunda % 16 ve 19 yaş grubunda % 23 olduğu görülmektedir. Bu veriler çok genç yaşta çocuk sahibi olmanın getirdiği sorunların halen

gündemde olduğunun da bir göstergesidir. Özellikle kırsal kesimde ve eğitim düzeyi düşük adolesanlarda sorunun boyutu daha da büyümektedir. Çocukların yetiştikleri aile ortamında, gelişimlerinin desteklenmesi, gereksinimlerinin saptanması ve uygun yaşam ortamının hazırlanması konusunda en önemli faktörlerden biri aile bireylerinin, özellikle de annenin eğitimidir. 1998 TNSA verilerine göre ülkemizde kadınların % 17'si, erkeklerin de % 7'si hiç okula gitmemiştir. Sağlık açısından risklerin daha çok arttığı kırsal kesimde eğitimsiz kadınların sıklığı % 22'ye kadar yükselmektedir. Eğitim almış olan kadınların eğitim düzeyleri de sıklıkla ilköğretim düzeyindedir. Çocuğa sağlık bilincinin kazandırılması, sağlıklı ilişkili davranışların ve alışkanlıkların desteklenmesi ancak bu bilince sahip ailelerde mümkündür. Ayrıca çocukların eğitimlerinin desteklenmesi ve kız çocuklarda okula gitme ve eğitime devam etme durumu ancak eğitim bilinci olan ve kendisi de eğitilmiş olan ailelerde söz konusu olabilir.

Kadın sağlığı ile ilgili göstergelerimizde olumlu değişiklikler yapmak istiyorsak; anne ve bebek ölümlerinin azaltılması; temel obstetrik bakımın güvenli ve kaliteli bir şekilde herkese ulaştırılması; güvenli annelik programlarının geliştirilmesi; meme, rahim ağzı ve yumurtalık kanserlerinin ve osteoporoz ile HIV/AIDS dahil cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesi, tanısının konması ve tedavisine öncelik verilmesi gerekir. Kaliteli aile planlaması ve doğum kontrol hizmetleri sunulmalı ve karşılanamayan gereksinimler giderilmelidir. Bütün kadınların yaşam süreleri boyunca kapsayıcı, yüksek kaliteli, güçleri ve olanaklarının yetebileceği sağlık bakımına, bilgisine, eğitime ve hizmetlerine ulaşmalarını sağlayacak sağlık politika ve programlarını ayrıca yasaları geliştirmeli ve uygulamalıdır.

Sağlık personeli toplumsal cinsiyet rollerine hassas olarak eğitilmeli; yani kadınların ihtiyaçlarına, önceliklerine saygı gösterilmesi, gizliliklerinin korunması, mahremiyetlerine özen gösterilmesi konularında sağlık sisteminin her alanında ve düzeyinde çalışan kişilerin bilinçlendirilmesi ve duyarlılık kazandırılması hizmet kalitesini yükselten önemli unsurlardandır. Bunların yanında sağlık hizmetleri sunumunda ve bilgi aktarımında kadınların özel ihtiyaçları göz önüne alınarak düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca sağlık bakım sistemleri sağlığı korumaya değil hastalıkları tedavi etmeye odaklanmış olup, özellikle kadınların kaliteli hizmet almaları yönünde bir engel oluşturmaktadır. Adolesan çağıdaki kızlara da uygun ve yeterli hizmet sunulmalıdır. Ayrıca, kadınların insan hakları, cinsel ve üreme sağlığı da dahil olmak üzere cinsellikleri üzerine her türlü kararı özgürce ve sorumluluk içinde

verebilmeleri ve kontrol edebilmeleri haklarını da içermektedir.

Düşüklerle ilgili olarak ise, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi en öncelikli konulardan olmalı ve istemli düşüklerin güvenli hale getirilmesi, tekrarlayan düşükleri önlemek için aile planlaması ve danışmanlık dahil uygun hizmetlerin sunulması sağlanmalıdır. Sağlık sektöründeki reform girişimleri kadın gruplarının da katılımı ile gözden geçirilmeli ve kadınlar üzerine yapacağı etkileri dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir. Reformların tüm kadınlar için, özellikle farklı ihtiyaçları olan kadınlar için ulaşılabilir, maddi olarak karşılanabilir ve yüksek kaliteli hizmet sunumu sağlamasını garantileyecek bir yapıda olması gereklidir. Bu konuda ayrıca kadına yönelik şiddetle ilgili yasal olarak yaptırımlar geliştirilmeli, eğitim modelleri, öğrenilen dersler ve diğer kaynaklarla ilgili kolay ulaşılabilir veri tabanları oluşturulmalıdır. Bunlar da kadına yönelik şiddetin önlenmesinde önemli adımlar olacaktır. Cinsel şiddet de dahil olmak üzere şiddete maruz kalmış özellikle kız çocukları ve kadınlarla uğraşan, polis, savcı ve hakimlere "toplumsal cinsiyet rolüne duyarlı" eğitim verilmesi de önemli konulardandır. Sosyal koruma sistemlerinin geliştirilerek kadınların evlerinin sayısı artırılmalı ve kadınların iş bulmaları konusunda erkeklerle eşit davranılmalı, ekonomik özgürlüklerini kazanmaları sağlanmalıdır.

Kadınların politikaya katılmaları sağlanmalı; daha çok kadının politik partiler aracılığıyla aday olmaya yüreklendirilmesi ve böylece kamu politikalarının belirlenmesinde kadınların pay ve katkılarının artırılması; kadınların iş sağlığının ve kadın işçilerin haklarının gözetilmesi; erkeklerin, ev ve çocuk bakım hizmetlerini kadınlarla eşit düzeyde paylaşmaya yüreklendirilmesi; kadınların iş bulabilmeleri ve kaliteli işlerde çalışabilmeleri için politika ve programların geliştirilmesi; kadın girişimcilerin desteklenmesi; ve kadınların karar verme mekanizmalarına erkeklerle denk bir düzeyde katılmaları da kadının statüsünü yükseltecek çalışmalardır. Kadınlarımızı; doğuran, besleyip büyüten, aileyi karşılıksız sevgisiyle sarmalayan, koruyan, analık özelliğini taşıyan, zorluklar karşısında güçlü, ama bir çiçek kadar da zarif, kırılgan yüce varlıklar! Tüm bu dileklerimiz gerçeğe dönüştürdüğümüz mutlu yarınlarda buluşmak üzere.

Dr. Rukiye Gül

Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü

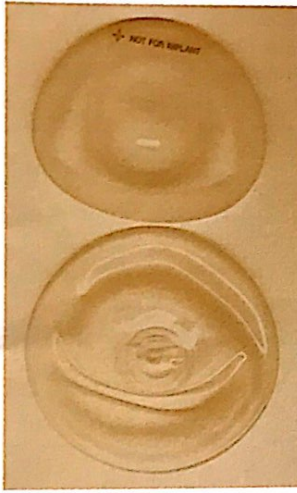
Kaynak:

- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması - 1998

- 57 İli Kapsayan Anne Ölümleri Araştırması - 1997

A'dan Z'ye Sağlık

Adet görmeyi yılda 4'e düşüren ilaç onay aldı. Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi, kadınların adet dönemini yılda 4'e indiren yeni bir doğum kontrol hapını onayladı. "Seasonale" adlı doğum kontrol hapı, ağız yoluyla alınan birçok doğum kontrol hapında bulunan aynı düşük dozda östrojen ve progesteron bileşimini içeriyor. Ancak, ilacın beklenmedik kanamalara neden olabileceği belirtiliyor. Yalnızca reçete ile verilecek yeni ilaç, eczanelerde satılmaya başladı.

Beş bin Türk kadını 'implant' taşıyor. Kola yerleştirilen bir çubukla kadınları üç yıl süreyle gebelikten yüzde yüz koruduğu belirtilen 'implant' yöntemi, 1999 yılında Hollanda, ABD, İngiltere, Fransa dahil 20'yi aşkın ülkede uygulanmaya başlamıştı. Dünyada halen 1 milyondan fazla kadın tarafından kullanılıyor. Yalnızca eğitimli uzman doktorlar tarafından 1 dakikada uygulanan ve fiyatı 232 milyon lira olan implant, birçok devlet hastanesi, özel hastane, özel muayenehane ve Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması merkezlerinde uygulanıyor, ancak resmî reçetede ödenmiyor.

Cinsel bozukluğa grup terapisi... Eylül ayında İstanbul'da yapılan "Uluslararası Grup Psikoterapileri Kongresi"nde bir konuşma yapan İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Arşaluy Kayır "Cinsellikle ilgili hâlâ pek çok yanlış bilgi geçerli. Homoseksüellik bir hastalık değil, ama hâlâ tartışılıyor" dedi. Türkiye'de kadınlardaki cinsel bozukluklar arasında ilk sırada vajinismusun (vajinanın cinsel ilişkiye izin vermemesi) geldiğini hatırlatan Kayır, bunda en geçerli tedavinin 10-15 kişilik grup terapisi olduğunu vurguladı. Türkiye'de vajinismus, Batı ülkelerine göre çok daha fazla görülüyor.

Çocukların giderek hareketsizleşmesi, oyundan uzaklaşması, televizyon ve bilgisayar karşısında fazla zaman harcaması ve abur cuburla beslenmesi obeziteye zemin hazırlıyor. Obezite, çocukluk çağında da en önemli sorunlardan biri. Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı Doç. Dr. Abdullah Bereket'in yaptığı "Sağlıklı Türk Çocuklarında Büyüme" başlıklı araştırma; durumun ciddiyetini bir kez daha ortaya koyuyor: Böyle giderse yirmi yıl sonra herkes obez olacak! Halen, 6-17 yaş grubundaki her beş çocuktan biri kilolu. Obezite riskine karşı çocukların spor yapması, kolalı içeceklerden uzak durması gerektiğini belirten Dr. Bereket'e göre, okullarına yürüyerek değil de servisle giden çocuklar hareket kısıtlılığı olduğu için şişmanlıyor. Asansör

ve yürüyen merdiven kullanımı, sınav hazırlıkları, teknolojik araçlar, apartman yaşamı, aile içi geçimsizlik gibi etkenler ergenlik dönemi şişmanlığa bire bir etki ediyor.

Diş bakımı erken doğum riskini azaltıyor. İngiltere'de yayınlanan bir araştırmayla, diş kökü ve diş eti hastalıkları tedavisi ile diş yüzeyi ve tartar temizliğinin bu riski yüzde 84 oranında azalttığı belirlendi. Araştırmacılar, çocuklarda sindirim sistemi ve akciğer problemleri, beyin felci, görme ve duyma bozuklukları, hatta ölümle sonuçlanabilen prematüre doğum riskini azaltmak için bebek sahibi olmayı düşünen ya da hamile kadınların diş bakım ve tedavilerini ihmal etmemeleri gerektiğini vurguladı. Diş hastalıklarının erken doğum riskini artırdığı daha önce de biliniyordu.

Erken menopoza düşük yumurta sayısının neden olabileceği bildiriliyor. Hollanda Kanseri Enstitüsü'nde yapılan bir araştırmaya göre, az sayıda yumurta üreten kadınların erken menopoza girme olasılığı yüksek. 46 yaşından önce gerçekleşen menopoz "erken" kabul ediliyor.

Fertilite (kısırlık) ilaçlarının kansere neden olmadığı bildirildi. Yapılan araştırmalar, tüp bebek tedavisinin bir parçası olan fertilite ilaçlarının yumurtalık kanseri riskini artırmadığını ortaya koydu. Pittsburg Üniversitesi'nde yapılan bir araştırma, bu ilaçları kullanan kadınlarda kanser riskinin, kullanmayan kadınlara oranla yüksek olmadığını gösterdi.

Gebelik sırasında yapılması gereken testlerin geciktirilmesi, bebekte rastlanabilecek anormalliklerin tespiti için dezavantaj olabiliyor. Gebeliğin 15-20. haftalarında yapılan testlerin geç dönemde yapılması, herhangi bir anomali durumunda gebeliğin sonlandırılmasını gerektirdiği için hastanın psikolojik durumunu olumsuz yönde etkiliyor.

Hücre nakliyle şeker tedavisi başladı. İlk hücre nakli ameliyatı İsveç Göteborg'daki üniversite hastanesi Sahlgrenska'da başarıyla gerçekleştirildi. Şeker hastalığı artık kökten tedavi

edilebilecek. Hücre nakli ameliyatında organlarını bağışlayanların pankreasından alınan sağlıklı hücreler insülin bağımlısı hastalara naklediliyor.

İlkokul çağındaki çocukların taşıdıkları ağır sırt çantalarının, çocukların omurgasında şekil bozukluğuna ve bel adelesinde dengesizliğe neden olabileceği bildirildi. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ali Baktır, çocuklara 15-16 yaşına kadar ağır yük taşınmaması gerektiğini belirtiyor. 6-7 kilodan daha ağır sırt çantaları ileride bel ağrılarına yol açıyor.

Kanada'da, HIV/AIDS hakkında yıllardır yapılan bilgilendirme kampanyalarına rağmen hâlâ her 4 kişiden biri hastalığın öpüşme ya da sinek ısırmasıyla geçebileceğine inanıyor. Kanada'da yapılan son kamuoyu araştırmasına göre, yüzde 20'lik bir çoğunluk, AIDS'in erken teşhis edilmesi halinde tedavi edilebileceğini sanıyor. Kanada'da AIDS, toplum sağlığını tehdit eden başlıca tehlikelerin başında geliyor. Yapılan istatistikler her gün 11 kişinin virüs kapıldığını gösteriyor. Kanada'da 1999 yılı kayıtlarına göre 49 bin 800 kişinin HIV taşıdığı biliniyor. Bu rakamın 1996 yılına göre yüzde 24 artış gösterdiğine dikkat çekiliyor.

Londra'daki King Üniversitesi bilim adamları, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde sıklıkla görülen bir deri hastalığı üzerinde çalışma yaparken, önemli bir keşifte bulundu. Ciltte kızarıklıklara yol açan lipoid proteinosis adlı deri hastalığını inceleyen bilim adamları, hastalığa yol açan mutasyona uğramış geni buldular. Bu genin yaşlanma etkilerini yok edebileceği belirtildi. Bilim adamları, bu genin kontrol altına alınmasıyla, yaşlanmayla meydana gelen kırışıklık ve deri bozulmalarının olmayacağını açıkladılar.

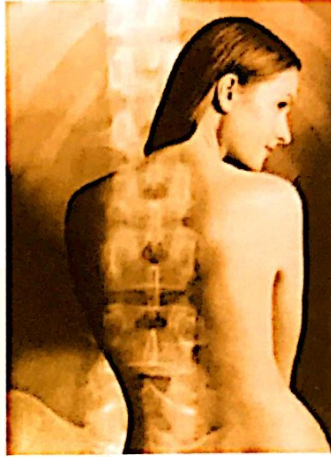

Meme kanseri görmezden geliniyor. Londra çevresinde 500 hastanede yapılan taramada kadınların üçte birinin, meme kanseri belirtilerini gördükten 'üç ay sonra' doktora gittiğini ortaya çıkardı. Meme kanseri tedavisinde son derece etkili ilaçlar bulunduğunu söyleyen Prof. Amanda Ramirez, üç aylık gecikmenin kadınların hayatta kalma şansını yüzde 7 oranında azalttığını belirtti. Meme

kanserinin belirtileri arasında; meme veya koltuk altında kitle oluşması veya kalınlaşma, meme başı derisinde pullanma, çekilme, kalınlaşma ya da akıntı, meme derisinde kızarıklık, şişlik, yara ya da düzensiz damar genişlemeleri başlaması var.

Nefrit ve böbrek yetersizliğinde yeni bir genetik bağlantıyı kanıtlayan üç kadın doktora Berlin'de geçen haziran ayında yapılan 2003 Dünya Nefroloji Kongresi'nde "Bilim Ödülü" verildi.

Osteoporoz (kemik erimesi), Türk kadınlarını tehdit ediyor. Uzmanlara göre, Türk kadınları osteoporoz risk faktörlerinden birkaçını bir arada taşıyor. Hacettepe Üniversitesi Tıp

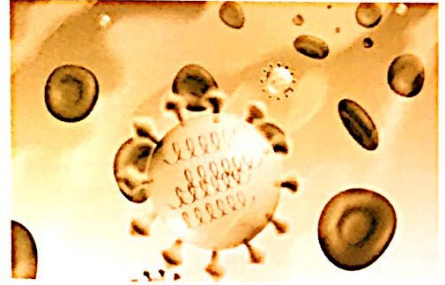

Fakültesi'nce hazırlanan "Toplum Hekimliği Bülteni"nde, osteoporozla ilgili bilgilere yer verildi. Buna göre; Asya kökenli beyaz ırktan olan Türk kadınları, osteoporoz risk faktörlerinden birkaçını bir arada taşıyor. Türk kadınlarında görülen yüksek doğurganlık hızı, az bedensel aktivite, kalsiyumdan fakir beslenme alışkanlığı, D vitamini eksikliği, sık rastlanılan risk faktörlerinden sayılıyor. Kemik erimesi riskini en aza indirmek için; aşırı

alkol ve sigara tüketiminden kaçınılması öneriliyor. Menopoz öncesi sigarayı bırakan kadınlarda kemik kırılması riski yüzde 25 azalıyor.

Özel koşullarda dondurularak saklanan kök hücreler, çocuklarda yaş ilerledikçe ortaya çıkabilecek, çoğu ağır seyirli hastalığın tedavisi için önemli bir seçenek sağlıyor. Yeni doğan bebeklerin kordon kanından alınan kök hücrelerle ilgili çalışmalar Türkiye'de yapılmaya başlandı. Günümüzde lösemi, talasemi gibi hastalıklar ve bazı bağışıklık yetmezlikleri, kordon kanı nakli ile tedavi edilebiliyor.

PNAS dergisinde yayımlanan bir haberde, HIV'in vajinal sıvıdan kana geçişi kolay olduğu için, özellikle kadınların tehlikede olduğu belirtildi. Stanford,

New York, Pittsburgh ve Palo Alto Üniversitelerinde görevli bilim adamları, vajinada bulunan "laktobasil jensenii" bakterisinin genetik yapısını değiştirerek belirli proteinleri üretmesini sağladılar. Bu proteinlerin HIV virüsünü bağladığını ve vajinada tuttuğunu ifade eden bilim adamları, böylece doğal savunma mekanizmasının virüse karşı daha etkili mücadele edebildiğini kaydettiler.

Rahim içi araçlar, kondom ve son olarak implant gibi doğum kontrol yöntemlerinden sonra şimdi de plasterle doğum kontrolü... Almanya'da satışa sunulan 'Evra' plasteri kadınların kol veya karın bölgesine yapıştırılarak uygulanıyor ve haftada bir kez değiştiriliyor. Doğum kontrol haplarında olduğu gibi, plaster 3 hafta süreyle kullanıldıktan sonra 1 hafta kullanıma ara veriliyor. Yaklaşık 4,5 santimetrelik büyüklüğündeki doğum kontrol plasterinin satış fiyatı 15.5 euro.

Sezaryenle doğum giderek artıyor. Ancak uzmanlar, gebeler-

de risk faktörünün yüksek olduğu durumlar dışında normal doğumun tercih edilmesini öneriyor. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Uzmanı Prof. Dr. Mehmet Ali Vardar'a göre, anne adayları, tıbbi durumları olanak sağladığı sürece doğal doğuma özen-dirilmeli.

Şeker hastalığı dünyanın önündeki en büyük sağlık tehdidi kabul ediliyor. Uluslararası Diyabet Federasyonu Başkanı İngiliz doktor Sir George Alberti, diyabetin hatalı beslenme alışkanlıkları nedeniyle dünyanın önündeki en büyük sağlık tehdidi olduğu uyarısında bulundu. İngiliz hükümetine acil önlem çağrısında bulunan Prof. Alberti, halkın "gereğinden fazla beslenerek kendi sağlığını tehlikeye atmasının önüne geçilmesini" istedi.

Yaklaşan global felaketin mutlaka görülmesi ve bu felakete karşı önlem alınması gerektiğini belirten Prof. George Alberti, aksi takdirde bütün toplumları ve ülkeleri bu hastalıktan kaynaklanan büyük finansal ve sosyal krizlerin beklediğini ifade etti. Halen dünya çapında en az 300 milyon kişinin bünyesinde glikoz toleransı eksikliği bulunduğunu, bunun da zaman içinde diyabete yol açtığını belirten Prof. Alberti, hastalık sırasında vücudun alınan yüksek kalorili yiyeceklerin içindeki şekeri kullanmak için savaş verdiğini hatırlattı. İngiltere'de halen 1.7 milyon diyabetli bulunuyor.

Tüp bebek yönteminde kadının yaşı, yöntemin başarısını önemli ölçüde etkiliyor. Kadın ne kadar gençse tüp bebek o kadar başarılı oluyor. Uzmanlar, kısırlığa çare olarak uygulanan tüp bebek yönteminin yüzde yüz başarılı olmadığını belirtiyor. Amerikan Hastanesi Tüp Bebek Merkezi Müdürü Doç. Dr. Bülent Urman "kısırlık nedeninin tüp bebek dışında başka klasik tedavileri varsa ve bu tedavilerden bilimsel olarak kanıtlanmış, iyi sonuçlar elde edilmişse, o zaman önce bu tedaviler denenmelidir. Daha sonra tüp bebek yapılmalıdır" görüşünde.

Uçakla seyahat eden hamilelere her iki saatte 1 litre su içmeleri öneriliyor. Hamile kadınların uçak yolculuğuna çıkmadan önce yapılan diğer uyarılar şöyle: "Tıbbi raporlarınızın bir kopyasını ve doktorunuzun telefon numarasını alın. Gerekteğinde çıkarabileceğiniz şekilde kat kat giyinin. Emniyet kemerinizi göbeğinizin üstünde değil altında tutun. Bel ağrısına karşı yanınıza yastık alın. Uçuş heyecanı için yanınızda zencefil çayı veya nane çayı bulundurun."

Üreme çağında olan dünya kadınlarının yalnızca yüzde 45'i korunma yöntemi uyguluyor. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre, korunma yöntemi kullanımı Doğu Asya ül-

kelerinde yüzde 69, Afrika'da ise yalnızca yüzde 11 oranında. Üreme çağındaki dünya kadınlarının yalnızca yüzde 15'i doğum kontrol hapı kullanıyor; bu kadınların yarısından fazlası ABD, Brezilya, Fransa ve Almanya'da yaşıyor. Günümüzde dünya nüfusunun yüzde 75'i gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde yaşıyor ve tüm doğumların yüzde 85'i, tüm anne ölümlerinin yüzde 99'u, tüm bebek ve çocuk ölümlerinin ise yüzde 95'i bu bölgelerde gerçekleşiyor.

Viagra, erkeklerden sonra, kısırlık sorunu" yaşayan bazı kadınların da umudu oldu. ABD'deki Üreme Tıbbi Enstitüsü'nde yapılan bir araştırma, Viagra haplarının döllenmiş yumurtanın rahme tutunmasını sağlayarak kadınların hamile kalmasına yardımcı olabildiğini ortaya koydu.

"Yarık dudak" ya da "yarık damak" anomalisiyle doğan bebeklere 'estetik' müdahale... Türkiye'de her bin bebekten biri "yarık dudak" ya da "yarık damak" anomalisiyle doğuyor. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ramazan Kahveci, yarık dudak ve damak anomalisinin, Türkiye'de ve dünyada sık görülen bir rahatsızlık olmasına rağmen, halkın bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtti. Kahveci "Yarık dudak ve damak anomalisinin nedeni tam olarak bilinmese de, hamileliğin ilk aylarında geçirilen ateşli hastalıklar ve kullanılan ilaçların etkili olduğu düşünülüyor. Bazı vakalarda ise genetik faktörlerin etkili olduğu görülüyor." dedi. Bu sorunla dünyaya gelen bebeklere 18 aydan önce müdahale edilmesi gerekiyor.

Zeka düzeyinin, anne sütüyle beslenen bebeklerde daha yüksek olduğu ortaya çıktı. Amerikalı ve Danimarkalı bilim adamları tarafından araştırma, anne sütüyle beslenme süresinin uzunluğunun çocuğun zekasını etkilediğini ortaya koydu. Bilim adamları, anne sütünün faydasını, içeriğindeki maddelerin beyin kapasitesini artırmasına bağladı. Bu sürenin uzunluğunun 9 ayla sınırlı olduğunu belirten bilim adamları, bu süreden sonra anne sütü almanın bir faydası olmayacağını ifade ediyor.

Leni Riefenstahl

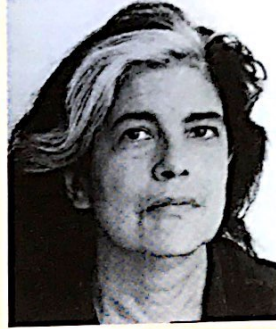
Leni Riefenstahl, dünyanın bugüne kadar belki de üzerinde en çok tartışılan yönetmeniydi. Bir dönem yaptığı belgesellerle göklere çıkarıldı, sonra yine aynı belgeseller yüzünden savaş suçlusu olarak yargılandı. Nazi ve propagandacı olmakla suçlandı. Öyle ki faşist estetiğin tanımı onun üzerinden yeniden yapıldı. Hitler için çektiği belgesellerin Nazi Partisinin iktidara gelmesinde önemli rol oynadığına inanılıyordu. Ama o bugüne kadar süregelen ve kendi deyimiyle yaşamına korkunç bir karabasan gibi çöken suçlamaları hiçbir zaman kabul etmedi. Dünyaya bir sanatçının katıksız ve yansız bakışıyla baktı ve yaşanan olaylara canlı bir sinemasal biçim vermekle ilgilendi. Leni Riefenstahl 101 yaşında yaşama veda etti.

Susan Sontag

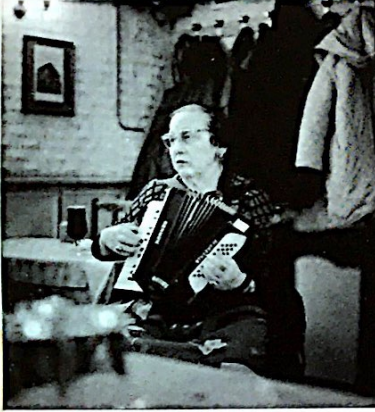
Amerika'nın önde gelen yazarlarından Susan Sontag, Alman Yayınevleri'nin bu yılki "Barış Ödülü"ne değer bulundu. 15 bin Euro tutarındaki ödül, yazara Frankfurt'taki tarihi Paulskirche'de düzenlenen törenle verildi. Savaş karşıtlığıyla tanınan ve son yirmi yılını 'insan hakları'nın aktif militanı olarak geçiren Sontag bugün 70 yaşında ve New York'ta yaşıyor. Yazar, 1993-1996 yılları arasında bulunduğu Saraybosna'nın "fahri vatandaşı".

Yüzyılın en önemli entelektüellerinden biri olan ve kitapları otuz iki dile çevrilen Susan Sontag, 1987-89 yılları arasında Amerikan PEN Yazarlar Derneği başkanlığı görevini de yürütmüştü.

Madam Anahit

Beyoğlu'nun simgesi, Çiçek Pasajı'nın en güzel 'çiçeği' Madam Anahit yaşama veda etti. 1917 yılında dünyaya gelen Anahit, henüz matmazel olarak anıldığı 16 yaşında ikinci sınıfında okuduğu Ermeni Eseyan Lisesi'nin korosuna katıldı. Müziğe olan ilgisi okul çıkışlarında kaldırımlarını yokladığı İstiklal Caddesi'nde avazı çıktığı kadar şarkı söylemekten ibaret değildi. Liseyi bitirince hayatının sonuna dek elinden düşürmeyeceği ilk ve tek enstrümanı kucakladı: akordeon. Müzik sevgisi öyle ilerledi ki hayatını art arda iki müzisyenle birleştirdi. 1950'lerin başında, eşinin ölümünden sonra iki çocuğuna bakmak zorunda kalan Madam Anahit, düğün ve davetlerde akordeon çalmaya başladı. Çiçek Pasajı'nda boy gösterdiğinde adını duymayan kalmamıştı. 40 yıl boyunca her gece Çiçek Pasajı'ndaki misafirlerine "Yıldızların Altında" söyledi. Balıkpazarı, Çiçek Pasajı ve Nevizade Sokağı, Beyoğlu'nun parlak kırmızı rujlu akordeon sanatçısı Madam Anahit'in güze çok yakışan hüzünlü vedasının ardından sonra çok sessiz kaldı.

Şirin Ebadi

2003 Nobel Barış Ödülü, İranlı hukukçu Şirin Ebadi'ye verildi. İran'da kadın ve çocuk hakları için mücadele eden Ebadi "Ödül, demokrasi için mücadele eden tüm İranlılarıdır. Bu ödül hayatımda çok büyük değişiklikler yapmayacak, ancak İran vatandaşları ve insan hakları konusundaki çalışmalarım için çok önemli olacak" dedi. İran'ın ilk kadın yargıci olan ve devrim sonrası dönemde bu görevinden istifa etmeye zorlanan Ebadi, yüz iki yıllık Nobel tarihinde bu ödülü alan on birinci kadın oldu.

Emine Laval

Şeriat mahkemesinin taşlanarak ölüme mahkum ettiği Emine Laval için başlatılan hukuk mücadelesi büyük zaferle sonuçlandı. Dünyanın desteğini alan Laval beraat etti. Nijerya'da şeriat hükümlerinin geçerli olduğu Katsina

eyaletinde geçen yılın mart ayında zina yaptığı gerekçesiyle taşlanarak ölüme mahkum edilen Emine Laval temyiz duruşmasından zaferle çıktı. Uluslararası kamuoyunda tepkilere neden olan recm kararıyla ilgili dava, bir yıldan fazladır sürüyordu. Boşandıktan iki yıl sonra evlilik dışı ilişkiden bebek dünyaya getirdiği için zinayla suçlanan ve kadıların, boynuna kadar kuma gömüldükten sonra taşlanmasına hükmettiği Emine Laval için insan hakları örgütleri ayağa kalkmıştı.

kalemlere sarılma zamanı!

7. Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali "Kısa Film Öyküsü Yarışması"na başvurular başladı!

Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali başkentte 6-16 Mayıs 2004 tarihleri arasında 7. kez sinemaseverlerle buluşmaya hazırlanıyor. Her yıl olduğu gibi festival bu yıl da "Kısa Film Öyküsü Yarışması" ile start alıyor. Kısa filmin gelişmesine katkıda bulunmak ve filmlerde kadın bakış açısının arttırmak amacıyla düzenlenen yarışma, herkesi kalemlere sarılmaya çağırıyor. Yarışmada bu yıl "konu" değil "tür" belirlendi: Polisiye. Bu türde yazdığınız ya da yazmayı düşündüğünüz, filme çekildiğinde 15 dakikayı aşmayacak öyküleriniz varsa, mart ayının sonuna kadar çalın Uçan Süpürge'nin kapısını, şansınızı deneyin. Yarışmaya katılan kısa film öyküleri üç kişilik bir jüri tarafından değerlendirilecek ve seçilecek olan 10 öykünün yazarı, festival tarihlerinde Işıl Özgentürk yönetiminde üç günlük atölye çalışmasına davet edilecek. Ayrıca yarışmada ipi göğüsleyecek en iyi senaryo, Filmacass tarafından filme çekilecek.

Yarışma koşullarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için:

www.ucansupurge.org

UÇAN SÜPÜRGE KADIN İLETİŞİM BÜLTENİ ABONE FORMU

Uçan Süpürge Kadın İletişim Bülteni yıllık (6 sayı) yurtiçi: 15.000.000.- TL
ABD 75 USD, Avrupa 50 Euro, yurtdışı kutüphane ve kurumlar 100 USD
eski sayı isteklerinizde bir adet dergi bedeli: 3.000.000.- TL

- () Uçan Süpürge Kadın İletişim Bültenine 1 (bir) yıllık abone olmak istiyorum.
() Uçan Süpürge Kadın İletişim Bülteni aboneliğimi bir yıl için yenilemek istiyorum.

Adım, Soyadım:

Adres:

Semt: Şehir: Ülke:

Telefon: Faks: e-posta:

Ödeme Biçimi:

() Türkiye İş Bankası Kavaklıdere Şubesi 477266 no'lu TL hesabına yatırdım, **makbuzun fotokopisi ektedir.**

() Dışbank Kavaklıdere Şubesi 301032277 no'lu USD \$ hesabına yatırdım, **makbuzun fotokopisi ektedir.**

() Dışbank Kavaklıdere Şubesi 3010396 no'lu Euro hesabına yatırdım, **makbuzun fotokopisi ektedir.**

Aboneliğin Başlangıç Sayısı:

Uçan Süpürge

Büyükelçi Sokak Hastan Apt. No:20/4 06700 Kavaklıdere-ANKARA

tel: 0 312 427 00 20 faks: 0 312 466 55 61

e-posta: ucanhaber@ucansupurge.org, finans@ucansupurge.org

www.ucansupurge.org

7. uçan süpürge kadın filmleri festivali
6-16 mayıs 2004

kısa kısa film öyküsü yarışması

son başvuru tarihi: 29 şubat 2004

tür

bilgi için: www.ucansupurge.org

başvuru için adres: büyükelçi sokak 20 / 4 kavaklıdere ankara tel: (312) 427 00 20 faks: (312) 466 55 61 e-posta: festival@ucansupurge.org